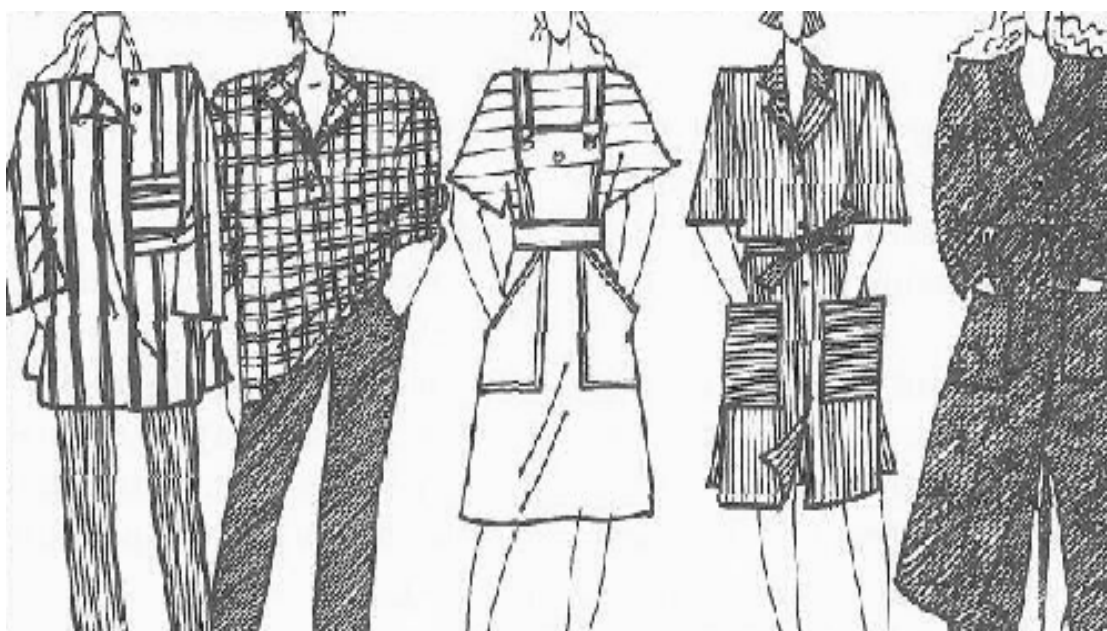

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΕΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

**ΘΕΜΑ: «ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ
ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ»**

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Επιβλέπουσα: Γεωργιτσογιάννη Ε.
Κουτρούμπα Κ.
Αντωνοπούλου Α.

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΚΕΚΕΡΙΟΠΟΥΛΟΥ ΑΘΗΝΑ
Α.Μ.: 20526

ΑΘΗΝΑ, 2010

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	1
ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ.....	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ.....	7
1.1 Τι είναι ενδυμασία.....	7
1.2 Αίτια δημιουργίας και χρησιμοποίησης του πρώτου ενδύματος από τον άνθρωπο.....	8
1.3 Πότε δημιουργήθηκε το πρώτο ένδυμα.....	10
1.4 Πώς ήταν το πρώτο ένδυμα.....	10
1.5 Τύποι ένδυσης.....	11
1.6 Οι πρώτες ύλες κατασκευής ενδυμάτων.....	12
1.7 Τα βασικά είδη ένδυσης.....	12
1.8 Η υγιεινή της ενδυμασίας.....	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΣ.....	16
2.1 Η ενδυμασία στους προϊστορικούς χρόνους.....	16
2.1.1 Η ενδυμασία στην Παλαιολιθική εποχή.....	16
2.1.2 Η ενδυμασία στην Ανώτερη Παλαιολιθική εποχή.....	17
2.1.3 Η ενδυμασία στη Νεολιθική εποχή.....	17
2.2 Η ενδυμασία των πολιτισμών της Μέσης Ανατολής.....	18
2.2.1 Η ενδυμασία στην Αρχαία Μεσοποταμία.....	18
2.2.2 Η ενδυμασία στην Αρχαία Αίγυπτο.....	18
2.2.3 Η ενδυμασία στην Περσική αυτοκρατορία.....	19
2.3 Η μινωική και η μυκηναϊκή ενδυμασία.....	20
2.4 Η ενδυμασία στην Αρχαία Ελλάδα.....	22
2.5 Η ενδυμασία στην Αρχαία Ρώμη.....	25
2.6 Η ενδυμασία στο Βυζάντιο.....	27
2.7 Η ενδυμασία στην Αναγέννηση.....	30
2.8 Η ενδυμασία τον 17^ο αιώνα.....	32
2.9 Η ενδυμασία τον 18^ο αιώνα.....	32
2.10 Η ενδυμασία τον 19^ο αιώνα.....	34
2.11 Η ενδυμασία τον 20^ο αιώνα.....	35
2.11.1 Δεκαετία '20.....	35
2.11.2 Δεκαετία '30.....	36
2.11.3 Δεκαετία '40.....	37
2.11.4 Δεκαετία '50.....	38
2.11.5 Δεκαετία '60.....	38
2.11.6 Δεκαετία '70.....	39
2.11.7 Δεκαετία '80.....	40
2.11.8 Δεκαετία '90.....	41

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΣ ΣΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.....	41
3.1 Η ενδυμασία ως σύμβολο του ατομικού ρόλου και θέσης στην κοινωνία.....	41
3.2 Η ψυχολογική θεώρηση της ενδυμασίας.....	44
3.3 Η θρησκευτική θεώρηση της ενδυμασίας.....	46
3.3.1 Η ιστορία των πρωτόπλαστων.....	47
3.3.2 Η επιστολή προς Εφεσίους.....	49
3.3.3 Η σημασία του λινού υφάσματος στη Βίβλο.....	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΜΟΔΑ.....	53
4.1 Τι είναι μόδα.....	53
4.2 Η μόδα ως απεικόνιση της κουλτούρας.....	55
4.3 Οι επιρροές που ασκεί η μόδα στη ζωή του ανθρώπου.....	56
4.4 Γεγονότα που επηρέασαν τη μόδα στο πέρασμα των αιώνων.....	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ.....	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: Η ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	91
6.1 Το μάθημα της αισθητικής αγωγής στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση.....	91
6.1.1 Η αισθητική αγωγή στο Γυμνάσιο.....	91
6.1.2 Η αισθητική αγωγή στο Λύκειο.....	92
6.2 Η αισθητική αγωγή στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση.....	95
6.2.1 Η Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών.....	95
6.2.2 Η Σχολή Καλών Τεχνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.....	96
6.2.3 Το τμήμα Κλωστοϋφαντουργίας (ΑΤΕΙ Πειραιά).....	98
6.2.4 Το τμήμα σχεδιασμού και παραγωγής ενδυμάτων (ΑΤΕΙ Θεσ/νίκης).....	100
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο: ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ.....	104
7.1 Μέθοδοι διδασκαλίας της ενότητας της ενδυμασίας του μαθήματος της Οικιακής Οικονομίας της Α' Γυμνασίου.....	104
7.2 Στοχοθεσία της ενότητας της ενδυμασίας του μαθήματος της Οικιακής Οικονομίας της Α' Γυμνασίου.....	106
7.3 Επίσημες προτεινόμενες διδακτικές προσεγγίσεις του Υπουργείου Παιδείας στην ενότητα ενδυμασία του μαθήματος της Οικιακής Οικονομίας της Α' Γυμνασίου.....	107
7.4 Προτεινόμενες δραστηριότητες στο κεφάλαιο «ενδυμασία» του μαθήματος της Οικιακής Οικονομίας της Α' Γυμνασίου.....	111
7.4.1 Πρακτικές δραστηριότητες.....	111
7.4.2 Δημιουργικές δραστηριότητες.....	117
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	120
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	126
A. Ερωτηματολόγιο.....	127
B. Φωτογραφίες.....	131
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	183

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία, εντάσσεται στα πλαίσια της πτυχιακής μελέτης του Προγράμματος σπουδών του τμήματος της Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας του Χαροκοπείου Πανεπιστημίου Αθηνών.

Η πτυχιακή μελέτη έχει ως σκοπό να παρουσιάσει την ιστορία της ενδυμασίας και τον ρόλο που διαδραματίζει στη ζωή των ανθρώπων στο πέρασμα των αιώνων. Επίσης, να περιγράψει διάφορους τρόπους διδακτικής προσέγγισης της ενδυμασίας στο πλαίσιο των μαθημάτων της Οικιακής Οικονομίας στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην παρούσα εργασία μελετήθηκαν οι προτιμήσεις και οι απόψεις μαθητών Γυμνασίου σχετικά με το ρόλο και την σημασία της ενδυμασίας στη ζωή τους. Κίνητρο για την έρευνα και την σύνθεση της παρούσας πτυχιακής μελέτης αποτελούν οι πολύπλευρες θεωρήσεις της ενδυμασίας και το γεγονός ότι το μάθημα της Οικιακής Οικονομίας είναι το μοναδικό μέχρι τώρα σχολικό μάθημα που αφιερώνει ολόκληρο κεφάλαιο σε αυτήν.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την κυρία Γεωργιτσογιάννη Ευαγγελία για την καθοδήγηση και την άψογη συνεργασία που είχαμε όλο αυτό το διάστημα. Θα ήταν παράλειψή μου να μην ευχαριστήσω τον θείο μου Συμεωνίδα Ηλία, που ανέλαβε να μοιράσει τα ερωτηματολόγια, τους μαθητές για την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων και τον ξάδερφό μου Νανούση Άγγελο για την πολύτιμη βοήθειά του. Χωρίς τη συμμετοχή των παραπάνω ανθρώπων θα ήταν αδύνατη η ολοκλήρωση αυτής της μελέτης.

Τέλος, ολοκληρώνοντας την παρούσα εργασία μου δίνεται η ευκαιρία να ευχαριστήσω από τα βάθη της καρδιάς μου την οικογένειά μου που με στηρίζει όλα αυτά τα χρόνια σε κάθε μου βήμα και σε κάθε μου προσπάθεια. Χωρίς την πολύτιμη καθοδήγηση και συγκατάθεσή τους στις προσωπικές επιλογές μου, δεν θα είχα καταφέρει τίποτα μέχρι τώρα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ένδυση είναι μία πολύ σημαντική έννοια, καθώς το "κουστούμι" είναι "κομμένο και ραμμένο" για τον καθένα στα μέτρα του, ακριβώς. Παράλληλα, η ένδυση αποκαλύπτει πολλά και ποικίλα από τα ήθη και τα έθιμα, την ιστορία και τις κοινωνικές σχέσεις των διαφόρων λαών. Η λέξη παράγεται από το ρήμα δύνω που σημαίνει βυθίζω¹. Μεταφορικά το ρήμα δύνω σημαίνει βυθίζω κάποιον στην πορφύρα, στο μετάξι, στο λινό ή στα κουρέλια και στα αποφόρια.

Το ένδυμα είναι τόσο παλαιό όσο και οι ανθρώπινες σχέσεις. Στις τοιχογραφίες των σπηλαίων απεικονίζονται άνθρωποι ντυμένοι με προβιές ή με λεπτές κλωστές, ανάλογα με τη θέση που κατείχαν στην κοινωνία της σπηλιάς. Από τα νεολιθικά χρόνια η ένδυση προστίθεται ακόμα και σε περιοχές, όπου οι καιρικές συνθήκες δεν το απαιτούν, όπως για παράδειγμα στην Αφρική. Φορώντας την αστραφτερή στολή ο πρωτόγονος άνθρωπος υποδύεται το ρόλο του κυριάρχου μες στη φυλή ή του κατακτητή των αλλοφύλων (π.χ. στολή αξιωματούχου, πολέμαρχου, βασιλιά). Φορώντας τα άμφια του Μάγου - Ιερέα διεισδύει στον κόσμο των δαιμόνων, για να εκβιάζει τους νόμους της φύσης. Και ο συμβολισμός των ενδυμάτων διαχρονικά είναι μέρος της πραγματικής ιστορίας του λαού που τα φοράει. Αποκαλύπτει την πολιτική και κοινωνική οργάνωση της φυλής, τις κοινωνικές σχέσεις που υπάρχουν, τα ήθη και τα έθιμα. Η Ενδυματολογία θα έπρεπε να γράφεται κυρίως από ιστορικούς, από ανθρωπολόγους και από κοινωνιολόγους. Κάθε εποχή, κάθε λαός είχε τους ενδυματολογικούς του νόμους. Στην αρχαία Σπάρτη ο είλωτας ήταν υποχρεωμένος να φορεί χειμώνα-καλοκαίρι, ένα σκούφο από δέρμα σκύλου και ένα δερμάτινο χιτώνιο (Mac. Dowell, 1986). Η θέση που κατείχε ένας Ρωμαίος στην κοινωνική ιεραρχία δηλωνόταν με τον «ενδυματολογικό νόμο».

Όλα τα εξαρτήματα της μόδας - με τα ανάλογα χρώματα και υφάσματα - φουλάρια, πέπλα, χιτώνες, ακόμα και τα φαινομενικά «ασήμαντα», όπως πέτα, πιέτες, ρεβέρ, συνιστούν μια πανίσχυρη συμβολική έκφραση ή αλλιώς γλώσσα που ενσωματώνει ιδέες, κυρίως σύμβολα εξουσίας και κυριαρχίας. Η μόδα στην κοινωνική πυραμίδα είναι καθορισμένη επιβάλλοντας την εξουσία της, καθόσον μόδα δεν είναι αυτό που σου επιτρέπει να φοράς, αλλά αυτό που σε υποχρεώνει να φοράς. Εισχωρεί στην κοινωνία, στις τάξεις, στις ομάδες, στην οικογένεια, παντού. Άλλοι ενδύονται άμφια, άλλοι στολές, άλλοι ξεχωριστές ενδυμασίες που καθορίζονται από

¹ για παράδειγμα, όπως ο ήλιος βυθίζεται στο πέλαγο την ώρα της δύσης.

το νόμο μάλιστα, εκτός από τα έθιμα και τις παραδόσεις. Ακόμα και η μόδα του γυμνού είναι το ίδιο σημαντική. Η μόδα οδηγεί στην αναισχυντία και η αναισχυντία ήταν το μέγα εμπόδιο στο να μην αντιλαμβάνεται κάποιος το «πόσο η κοινωνία μας είναι αισχρή» (Μαρκούζε, 1965).

Η πτυχιακή μελέτη αποτελείται από οχτώ κεφάλαιο. Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο έχουμε την ανάλυση του όρου της ενδυμασίας, τι περιλαμβάνει, τους λόγους που οδήγησαν στην κατασκευή ενδυμάτων από τον άνθρωπο, τους τύπους ενδυμάτων, τα υλικά κατασκευής ενδυμάτων και τέλος την υγιεινή της ενδυμασίας.

Το δεύτερο κεφάλαιο αναφέρεται στην ιστορική εξέλιξη της ενδυμασίας διαμέσου των αιώνων συμπεριλαμβάνοντας τα πιο χαρακτηριστικά ενδυματολογικά γνωρίσματα κάθε περιόδου.

Το τρίτο κεφάλαιο υπογραμμίζει τη σημασία και τον ρόλο της ενδυμασίας στη ζωή του ανθρώπου. Ακόμη, αναφέρεται στην άγνωστη κοινωνική, ψυχολογική και θρησκευτική πλευρά της ενδυμασίας στη ζωή του ανθρώπου.

Το τέταρτο κεφάλαιο αναφέρεται στη μόδα, τη μεγάλη επιρροή που ασκεί στους ανθρώπους και την κουλτουριάρικη απεικόνισή της. Επίσης, περιλαμβάνει και μια συνοπτική παρουσίαση των πιο σημαντικών γεγονότων που σημάδεψαν τη μόδα από το παρελθόν μέχρι σήμερα.

Το πέμπτο κεφάλαιο είναι το ερευνητικό κομμάτι της μελέτης στο οποίο παρουσιάζονται διαγραμματικά οι απαντήσεις των μαθητών από τα ερωτηματολόγια που συμπλήρωσαν. Τα διαγράμματα αυτά δείχνουν τις προτιμήσεις και τις απόψεις των μαθητών πάνω στο θέμα της ενδυμασίας.

Το έκτο κεφάλαιο αναφέρεται στα μαθήματα της αισθητικής αγωγής στην Πρωτοβάθμια, την Δευτεροβάθμια και την Τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Το έβδομο κεφάλαιο είναι η διδακτική προσέγγιση της ενδυμασίας στο πλαίσιο των μαθημάτων της Οικιακής Οικονομίας στην Α' Γυμνασίου. Σε αυτό το κεφάλαιο προτείνονται, μέθοδοι διδασκαλίας, δραστηριότητες, ασκήσεις και εργασίες που μπορούν να πραγματοποιηθούν στην σχολική αίθουσα με επίκεντρο την ενδυμασία.

Το όγδοο κεφάλαιο περιλαμβάνει τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην σχολική αίθουσα, καθώς και από το θεωρητικό κομμάτι της παρούσας εργασίας.

Τέλος, το παράρτημα της παρούσας μελέτης παρουσιάζει ένα πλούσιο φωτογραφικό υλικό με ενδεικτικές ενδυμασίες κάθε εποχής από το παρελθόν μέχρι και σήμερα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ

1.1 Τι είναι ενδυμασία;

Από τους μεσαιωνικούς χρόνους έως και σήμερα χρησιμοποιείται η λέξη ρούχο = ένδυμα, που θεωρείται ότι προήλθε από το σλαβικό ruho, και ρουχισμός = ενδυμασία. Η ανάγκη για ρουχισμό είναι μια βασική ανθρώπινη ανάγκη, που έχει σχέση με τις λειτουργίες του οργανισμού μας και η ικανοποίηση της είναι απαραίτητη για να επιβιώσουμε.

Με τον όρο ενδυμασία εννοούμε το σύνολο των «ενδυμάτων» που απαρτίζουν την εξωτερική εμφάνιση του ανθρώπου, ενώ ο όρος ένδυμα καλύπτει κάθε αντικείμενο κατασκευασμένο από οποιοδήποτε υλικό, κατεργασμένο ή όχι, αν ικανοποιεί τους λόγους για τους οποίους χρησιμοποιείται. Ένδυμα, π.χ., είναι η προσωπίδα που φορεί ο μάγος μιας φυλής πρωτογόνων σε κάποια τελετή ή ακόμη και το τατουάζ των πρωτογόνων ή το «πώμα» στο αφτί της γυναίκας μιας αφρικανικής φυλής, γυμνής στο υπόλοιπο σώμα της, δηλαδή αισθάνεται τη γύμνια της μόνο όταν δεν φέρει το «πώμα» (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 2000).

Το ένδυμα ή η ένδυση περιλαμβάνει κάθε τροποποίηση του παρουσιαστικού ενός ατόμου από τα ρούχα και τα αξεσουάρ μέχρι το μακιγιάζ, το χτένισμα, τα κοσμήματα, τη στάση, τα εσώρουχα, τις βάτες, ακόμη και τη χειρουργική αλλαγή.

Ένδυμα είναι καθετί με το οποίο καλύπτεται το ανθρώπινο σώμα, ενώ ενδυμασία το σύνολο των ενδυμάτων. Γενικότερα, ο όρος ενδυμασία περιλαμβάνει όχι μόνο τα ρούχα αλλά και τα συμπληρώματά τους (αξεσουάρ), δηλαδή τα παπούτσια, τις τσάντες, τα καπέλα, τα γάντια και άλλα. Περιλαμβάνει, επίσης, τα κοσμήματα, το μακιγιάζ, ακόμα και το χτένισμα (Γεωργιτσογιάννη, 2004).

Ενδυμασία είναι το σύνολο των εξωτερικών ενδυμάτων, δηλαδή το σύνολο των διαφόρων αντικειμένων που φοράει ο άνθρωπος σε μια στιγμή του χρόνου με σκοπό την προστασία, την εξυπηρέτηση, την άνεση, την αξιοποίηση και την αισθητική ομορφιά της ζωής του. Η μελέτη της ενδυμασίας από ιστορική, λαογραφική, ανθρωπολογική, οικονομική, κοινωνική, ψυχολογική, συναισθηματική, πολιτιστική και γεωγραφική άποψη αποτελεί το αντικείμενο της Ενδυματολογίας.

Η ενδυμασία παρουσιάζεται με ποικίλους τρόπους, λαμβάνει πολλές μορφές και άπειρες διαστάσεις και δέχεται τις μεγαλύτερες και πλέον αλλαγές. Αποτελεί αναπόσπαστο, στενέ οικείο και απόλυτα αναγκαίο στοιχείο για τον άνθρωπο προσφέροντάς του διαρκή ανανέωση, ασφάλεια και αυτοπεποίθηση. Μέσα από αυτή

ο άνθρωπος δημιουργεί προσωπικότητα και γίνεται ξεχωριστό και μοναδικό πλάσμα στον κόσμο που ζει και κινείται (Λαγάκου, 1998).

Η ενδυμασία συγκεντρώνει άπειρες ιδιότητες και χαρακτηρισμούς, έχει δεχτεί σοβαρές έρευνες και θεωρήσεις, αλλά συγχρόνως έχει παρουσιαστεί σαν ένα χωρίς σημασία στοιχείο, έχει αντιμετωπιστεί σαν κάτι πολύτιμο, αλλά και ασήμαντο, της έχουν αποδοθεί δραματικές διαστάσεις, αλλά έχει συγχρόνως γελοιοποιηθεί κατά το χειρότερο τρόπο. Παρόλα αυτά, η ενδυμασία αποτελεί σημείο ταυτότητας, αναγνώρισης και αναφοράς, έλξης και γοητείας, αποστροφής και εκφοβισμού, συμβολικό στοιχείο, σημειολογικός κώδικας, πομπός και δέκτης μηνυμάτων (Λαγάκου, 1998).

1.2 Αίτια δημιουργίας και χρησιμοποίησης του πρώτου ενδύματος από τον άνθρωπο

Ο πανάρχαιος πρόγονος από την αρχή της ζωής του επιδίωξε να καλύψει τις βασικές του ανάγκες. Σε πρώτο στάδιο, αφού πρώτα ικανοποίησε το αίσθημα της πείνας, άρχισε να ψάχνει τρόπους να καλύψει και παράλληλα να προστατέψει το σώμα του από τις καιρικές συνθήκες όπως το κρύο, τη βροχή, το χιόνι κλπ. Κατά την τελευταία περίοδο της Παλαιολιθικής εποχής, το κλίμα της γης έγινε πιο ψυχρό, λόγω της εμφάνισης των παγετώνων, γεγονός που ώθησε τον άνθρωπο να προστατέψει το σώμα του από το κρύο. Ωστόσο, οι λόγοι για τους οποίους επινοήθηκε το ένδυμα δεν πρέπει να ήταν αποκλειστικά πρακτικοί, αφού συναντούμε τον άνθρωπο ντυμένο και σε τόπους, όπου οι καιρικές συνθήκες δεν το επέβαλαν.

Πολλοί προϊστοριολόγοι υποστηρίζουν ότι σε δεύτερο στάδιο, ο άνθρωπος φόρεσε για πρώτη φορά ρούχα για λόγους καθαρά τελετουργικούς, ως προέκταση των διαφόρων προσωπιδίων με τις οποίες συνήθιζε να καλύπτει το πρόσωπό του και αποσκοπούσαν στην άσκηση επιρροής υπέρ των φιλικών και κατά των εχθρικών στοιχείων που περιέβαλαν τη ζωή του. Τα φυλαχτά και τα γούρια που χρησιμοποιούνται ακόμα και σήμερα, δημιουργήθηκαν με σκοπό να προστατεύουν τον άνθρωπο από τα κακά πνεύματα.

Σε τρίτο στάδιο, η επιθυμία του πρωτόγονου ανθρώπου να διακοσμήσει το σώμα του βασιζόταν στην προσπάθειά του να ταυτιστεί με ορισμένα ζώα, θεότητες ή

άλλους ανθρώπους. Ο άνθρωπος αυτής της εποχής συνήθιζε το τατουάζ², που αποτελεί την αρχαιότερη μορφή ενδυμασίας και το βάψιμο του προσώπου και του σώματος με χρώματα και πύρινα σίδερα. Ο στολισμός του σώματος αποτέλεσε μία ακόμη βασική αιτία χρησιμοποίησης του ενδύματος από τον άνθρωπο για να ικανοποιήσει την φιλαρέσκειά του. Τα διάφορα υλικά που χρησιμοποίησε για να κατασκευάσει τα πρώτα ρούχα του, όπως δέρματα ζώων, κλαδιά και φύλλα δέντρων, είχαν άμεση σχέση με την προσπάθεια εντυπωσιασμού και έλξης του άλλου φύλου για σκοπούς σεξουαλικούς και αναπαραγωγικούς.

Σε τέταρτο στάδιο, προέκυψε η επιθυμία του ανθρώπου να δείξει την κοινωνική του θέση, να δείξει τη δύναμή του και να γίνει αρχηγός και γενικότερα να ξεχωρίσει μέσω της ενδυμασίας του από το κοινωνικό σύνολο. Ο πρωτόγονος με το ένδυμα προσπάθησε να επιδειχτεί και να επιβληθεί στους άλλους και να καταφέρει να κερδίσει την εξουσία της νομαδικής ζωής, πράγμα που επιδείκνυε κρατώντας διάφορα τρόπαια, όπως κεφάλια σκοτωμένων ζώων ή ανθρώπων. Ακόμη, είναι πολύ πιθανό να ήθελε να εντυπωσιάσει, να εκφοβίσει και να νικήσει τους εχθρούς του μέσα από το ένδυμά του.

Είναι γεγονός ότι το ανδρικό φύλο ήταν εκείνο που κυρίως θέλησε να επιβληθεί, στην προσπάθειά του να ταυτιστεί με την τάξη που επικρατεί στη φύση, όπου το αρσενικό ζώο είναι κατά κανόνα πιο μεγαλόπρεπο από το θηλυκό του ταίρι. Ο άνδρας, λοιπόν, ντύθηκε «άρχοντας», κατακτητής, μάγος της φυλής, εραστής ακόμα και θεός. Αλλά και η γυναίκα δεν θέλησε να υστερήσει. Πέρα από τις τελετουργικές και δεισιδαιμονικές ερμηνείες που έδωσε στο ένδυμα, το χρησιμοποίησε ως όπλο κυριαρχίας. Η γυναίκα έχει φορέσει ως τώρα, συνειδητά ή όχι, όλα τα σύμβολα του έρωτα. Από την άλλη μεριά, ως έναν μεγάλο βαθμό αντικατόπτριζε την οικονομική και κοινωνική θέση του άνδρα της, από τότε που εκείνος, κάτω από τις καινούριες κοινωνικές και οικονομικές απαιτήσεις που δημιουργήθηκαν από τη Γαλλική και στη συνέχεια βιομηχανική επανάσταση, απέρριψε την τάση του να κυριαρχεί και να υπογραμμίζει την ταξική του θέση μέσω της ενδυμασίας του. Στη σύγχρονη εποχή,

² χάραξη στο δέρμα του ανθρώπου ανεξίτηλων παραστάσεων ή λέξεων, με οξύ όργανο και με ειδική τεχνική που επιτρέπει την εισαγωγή έγχρωμων ουσιών κάτω από την επιδερμίδα· δερματοστιξία.

πάντως, οι άνδρες έχουν ανακτήσει κάποιο μέρος του «ναρκισσισμού»³ τους και ντύνονται πιο επιδεικτικά και φανταχτερά (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 2000).

1.3 Πότε δημιουργήθηκε το πρώτο ένδυμα;

Η επιστημονική κοινότητα υποστηρίζει ότι οι πρώτοι άνθρωποι εξελίχθηκαν στις περιοχές της Βορειοανατολικής Αφρικής κατά τη διάρκεια εκατομμυρίων ετών και ότι ο δυτικός πολιτισμός έχει τις ρίζες του στην Αρχαία Μεσοποταμία πριν από 5.000 με 6.000 χρόνια. Η πρώτη μαρτυρία ενδύματος εντοπίζεται στην Ρωσία και υπολογίζεται ότι είναι 25.000 χρόνων. Η γεωγραφική απόσταση που χωρίζει τις δύο αυτές περιοχές είναι μεγάλη, ενώ παράλληλα υπάρχει και ένα χάσμα μεταξύ των χρονολογιών. Στην πραγματικότητα, η προέλευση του πρώτου ενδύματος δεν είναι απόλυτα εξακριβωμένη, καθώς τα στοιχεία που έχουμε στην διάθεσή μας είναι μεμονωμένα και διασκορπισμένα σε διάφορες περιοχές του κόσμου.

Σε μια περιοχή βόρεια της Μόσχας ανακαλύφθηκαν κάποιοι τάφοι που η ηλικία τους εκτιμάται ότι είναι περίπου 20.000 με 26.000 χρόνων. Οι τάφοι αυτοί περιείχαν σκελετούς, οι οποίοι ήταν σκεπασμένοι με χιλιάδες χάντρες από ελεφαντόδοντα μαμούθ, δημιουργώντας την αίσθηση ότι το σώμα ήταν ντυμένο με ρούχα που είχαν σκέλη και μανίκια. Οι χάντρες ήταν αρχικά κεντημένες πάνω στα ρούχα, τα οποία πιθανολογείται ότι ήταν κατασκευασμένα από δέρματα ζώων. Αν και τα δέρματα αυτά αποσυντέθηκαν, οι χάντρες διατήρησαν την ίδια θέση μέσα στο χώμα, διαγράφοντας έτσι το ένδυμα. Την ίδια σχετικά χρονολογική περίοδο, σε περιοχές της Γαλλίας ανακαλύφθηκαν σπηλιές που περιείχαν κοκάλινες βελόνες που επίσης αποδεικνύουν κάποια από τα πρώτα ίχνη ενδυμασίας.

1.4 Πώς ήταν το πρώτο ένδυμα;

Από την εποχή των Παγετώνων, έχουν βρεθεί ελάχιστες και ρεαλιστικές αναπαραστάσεις ανθρώπων και ζώων ζωγραφισμένες πάνω στους τοίχους των σπηλαίων. Κάποιες από αυτές αποδεικνύουν σημεία ένδυσης, μολονότι από την τοποθεσία της ταφής και από άλλες μαρτυρίες γνωρίζουμε καλά ότι οι άνθρωποι των σπηλαίων φορούσαν ενδύματα.

³ ο υπερβολικός θαυμασμός του εαυτού μας και η εκδήλωση αυτού του θαυμασμού.

Τα γλυπτά που παρουσιάζουν γυναικείες μορφές, φανερώνουν μεγάλους γοφούς και στήθη, ενώ τα σχέδια που απεικονίζουν ανδρικές μορφές, σε αρκετές περιπτώσεις παρουσιάζονται με κεφάλια ζώων, πιθανότατα ως στοιχείο ένδειξης της δύναμης και της υπεροχής τους.

Πολλοί ανθρωπολόγοι υποστηρίζουν ότι οι γυμνές μορφές των ανθρώπων των σπηλαίων είχαν μια ιδιαίτερη «μαγεία» και ότι οι εμφανείς διαφορές κατασκευής που υπάρχουν ανάμεσα στα πρόσωπα και τα σώματα σχετίζονται άμεσα με τις θεότητες και τα υπερφυσικά πιστεύω της εποχής.

Βασιζόμενοι στις πρώτες αυτές αναπαραστάσεις του ανθρώπινου είδους, οδηγούμαστε σε δύο κυρίως γενικεύσεις: από τη μια μεριά οι γυναίκες φαίνονται με καλοχτενισμένα μαλλιά, δίνοντας έμφαση και στην παραμικρή λεπτομέρεια, ενώ οι άντρες παρουσιάζονται ξυρισμένοι και έχοντας πάνω τους στοιχεία από διάφορες μορφές ζώων.

1.5 Τύποι ένδυσης

Η ενδυμασία διακρίνεται σε δύο κατηγορίες:

- στην ατομική που περιλαμβάνει τα ρούχα και αξεσουάρ που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι για το ντύσιμό τους. Η ατομική ενδυμασία χωρίζεται σε εσωτερική (εσώρουχα) και σε εξωτερική.
- στην οικιακή που περιλαμβάνει τα είδη ρουχισμού που χρησιμοποιούνται στο σπίτι (όπως σεντόνια, πετσέτες) καθώς, και για το ντύσιμο του σπιτιού (όπως χαλιά, κουρτίνες).

Τα ενδύματα διαχωρίζονται:

- ανάλογα με το φύλο: σε αντρικά και γυναικεία
- ανάλογα με την ηλικία: σε βρεφικά, παιδικά, εφηβικά, νεανικά και ρούχα ενηλίκων
- ανάλογα με την εποχή του χρόνου: σε φθινοπωρινά, χειμωνιάτικα, ανοιξιάτικα, καλοκαιρινά

Αντίστοιχη είναι η διάκριση σε καθημερινά, γιορτινά και ρούχα για ειδικές περιστάσεις, όπως και σε ρούχα για το σπίτι ή για την εργασία. Ιδιαίτερη κατηγορία αποτελούν τα αθλητικά ρούχα και τα ρούχα για την παραλία (Γεωργίου Φ., 2001).

1.6 Οι πρώτες ύλες κατασκευής ενδυμάτων

Τα πρώτα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή ενδυμάτων ήταν απλούστατα, όπως δέρματα ζώων, φύλλα, διάφορα φυτά, φτερά πουλιών. Ανάλογα ήταν και τα πρώτα συστήματα ραπτικής, τα οποία περιορίζονταν σε άτεχνες πόρπες⁴, σουβλιά⁵ και καρφίτσες. Αργότερα, με την ανάπτυξη της γεωργίας και της κτηνοτροφίας, που αποτέλεσαν δύο κεφαλαιώδεις για την εξέλιξη του ανθρώπου δραστηριότητες, δημιουργούνται υφάσματα από ζωικές και φυτικές ύλες, όπως μαλλί, λινάρι, καννάβι⁶, βαμβάκι και μετάξι. Την παραγωγή τους απλούστευσε και διευκόλυνε σε μεγάλο βαθμό η βιομηχανική πρόοδος που σημειώθηκε από τον 19^ο αιώνα και παραμέρισε τη βιοτεχνική υφαντουργία, τη ραπτική και προπάντων την οικιακή τέχνη. Κατά την τελευταία εικοσαετία του 19^{ου} αιώνα παρουσιάστηκαν οι πρώτες τεχνητές ίνες με βάση την κυτταρίνη, που διαδόθηκαν αρκετά γρήγορα. Στη συνέχεια, ακολούθησαν άλλες ίνες προερχόμενες από χημικές διεργασίες, όπως είναι το νάυλον⁷ και το ορλόν⁸, που αντικατέστησαν τα μάλλινα και τα βαμβακερά υφάσματα και χρησιμοποιούνται μέχρι σήμερα.

1.7 Τα βασικά είδη ένδυσης

Η κατασκευή και η ανατομία του ανθρώπινου σώματος επέτρεψαν την ανάπτυξη ορισμένων βασικών ειδών ένδυσης. Όλα τα ενδύματα ανεξάρτητα από το πόσο απλά ή διακοσμημένα ήταν, μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε πέντε βασικά είδη που είναι τα ακόλουθα:

1. Το πυγχωτό ένδυμα, δηλαδή επίπεδο τεμάχιο από δέρμα, γούνα ή ύφασμα χωρίς τρύπες ή σχισίματα που σκεπάζουν ή τυλίγουν το σώμα. Ενδέχεται να ήταν

⁴ εξάρτημα, συχνά μεταλλικό, που ενώνει δύο άκρες (ζώνης, ιμάντα κτλ.), που κουμπώνει (ένδυμα, τσάντα κτλ.) ή που παίζει διακοσμητικό ρόλο (σε ρούχα, σε παπούτσια κτλ.): τσάντας / ζώνης / παπουτσιού. Χρυσή / μεταλλική / σκαλιστή.

⁵ τρύπημα με σουβλί, το οποίο είναι εργαλείο του χεριού με οξύ άκρο, που το χρησιμοποιούμε για να ανοίγουμε τρύπες: εργαλείο του τσαγκάρη.

⁶ κλωστική ίνα πολύ ανθεκτική, που προέρχεται από τους βλαστούς του φυτού κάνναβη || ίνες που χρησιμεύουν για τη στεγανοποίηση των συνδέσεων μεταλλικών σωλήνων.

⁷ συνθετική ύλη που παράγεται από τα υποπροϊόντα του πετρελαίου και χρησιμεύει στην κατασκευή νημάτων και άλλων ειδών.

⁸ πολυακρυλονιτρίλιο, πρόκειται για συνθετική υφάνσιμη ύλη που χρησιμεύει στην κατασκευή νημάτων και άλλων ειδών. Οι ίνες αυτές χρησιμοποιούνται για την παραγωγή καλυμμάτων αυτοκινήτων, υφασμάτων επιπλώσεων και διακόσμησης.

καρφίτσωμένο, δεμένο με μια ζώνη ή δεμένο με κόμπους, αλλά όχι ραμμένο. Τέτοια παραδείγματα είναι το ελληνικό ιμάτιο⁹, η τήβεννος¹⁰ των Ρωμαίων και το ινδικό σάρι¹¹.

2. Το ραμμένο ένδυμα, δηλαδή επίπεδο τεμάχιο δέρματος, γούνας ή υφάσματος με μια τρύπα ή σχίσσιμο για να περνάει από το κεφάλι, το οποίο τυλιγόταν γύρω από τους ώμους. Τέτοια παραδείγματα είναι το πόντσο¹² που φορούσαν κάποιοι λαοί της Κεντρικής και Νότιας Αμερικής, ο χιτώνας¹³ των Ρωμαίων και ένα είδος κάπας που αργότερα καθιερώθηκε από την ρωμαιοκαθολική εκκλησία ως άμφιο.

3. Σωληνοειδές ένδυμα ή αλλιώς το «περαστό», κλεισμένο στις πλευρές, το οποίο περνιέται πάνω από το κεφάλι με ή χωρίς μανίκια. Είναι σαν ένα φανελάκι, πουλόβερ ή ένα μακρύ χιτώνιο. Είναι πολύ πιθανό να έβγαινε από τον αργαλειό τελειωμένο ή να κοβόταν και να ραβόταν στο κατάλληλο σχήμα. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η δαλματική¹⁴ φορεσιά.

4. Σωληνοειδές ένδυμα, κλειστό στις πλευρές, το οποίο ανοίγει συνήθως από μπροστά μέχρι κάτω. Ενδεχομένως κι αυτό να είχε μανίκια ή να ήταν αμάνικο, να έβγαινε από τον αργαλειό τελειωμένο, να κοβόταν και να ραβόταν. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν τα πανωφόρια της Μήδου και τα παραδοσιακά γιαπωνέζικα κιμονό¹⁵.

5. Δύο σκελών ένδυμα, δηλαδή ένα είδος παντελονιού ή βράκας, το οποίο εφαρμόζει πάνω στο σώμα. Έπρεπε να κοπούν και να ραφτούν. Τέτοια παραδείγματα είναι τα παντελόνια που συναντάμε σε περσικά ανάγλυφα και η ρωμαϊκή φεμινάλια.

Επομένως, τα βασικά είδη ένδυσης διακρίνονται σε εκείνα που είναι φαρδιά και καλύπτουν με διάφορους τρόπους το ανθρώπινο σώμα και σε εκείνα που το ύφασμα

⁹ κατά την αρχαιότητα, είδος εξωτερικού ενδύματος, που το φορούσαν συνήθως πάνω από το χιτώνα ή το πέπλο.

¹⁰ μανδύας χωρίς ραφές, που άφηνε ακάλυπτο το δεξί χέρι και που τον φορούσαν οι Ρωμαίοι, κυρίως των ανώτερων κοινωνικών τάξεων.

¹¹ αποτελεί το εθνικό ένδυμα της Ινδίας, το οποίο αποτελείται από ένα μακρύ μονοκόμματο ύφασμα, βαμβακερό ή μεταξωτό, που πτυχώνεται στο σώμα χωρίς κοψίματα ή ραφές.

¹² είδος επανωφοριού των ινδιάνων της Κεντρικής και Νότιας Αμερικής. Αντίστοιχο ένδυμα τετράγωνου ή στρογγυλού σχήματος, χωρίς μανίκια, με άνοιγμα στη μέση για το κεφάλι, που πέφτει ελεύθερα πάνω στο σώμα και που φοριέται ως επανωφόρι ιδίως από γυναίκες και παιδιά: μάλλινο/πολύχρωμο/ με κρόσσια.

¹³ εσωτερικό ένδυμα, φαρδύ, χωρίς ζώνη, συνήθ. μακρύ και χωρίς μανίκια, που το φορούσαν πολλοί λαοί της αρχαιότητας: Ιωνικός, Ρωμαϊκός.

¹⁴ που ανήκει ή που αναφέρεται στη Δαλματία ή στους Δαλματούς ή που προέρχεται από αυτήν ή από αυτούς: Δαλματικές ακτές, Δαλματικά σκυλιά, Δαλματική φορεσιά.

¹⁵ παραδοσιακό γιαπωνέζικο ένδυμα, μακρύ ως τους αστραγάλους, σταυρωτό μπροστά, χωρίς ραφές, με πολύ φαρδιά μανίκια που αποτελούν συνέχεια του υπόλοιπου ενδύματος, το οποίο συγκρατείται στη μέση με φαρδιά ζώνη.

κόβεται, ράβεται και εφαρμόζει πάνω στο σώμα. Σε περιοχές που το κλίμα ήταν ζεστό και ξηρό, οι κάτοικοι προτιμούσαν τα φαρδιά ενδύματα, σε αντίθεση με το ψυχρό κλίμα άλλων περιοχών, όπου προτιμούσαν τα εφαρμοστά ενδύματα.

Πολλοί και διαφορετικοί παράγοντες έπαιξαν καθοριστικό ρόλο για τις επιλογές των ενδυμάτων. Αξίζει να αναφερθούν ορισμένοι από αυτούς, όπως οι κλιματικές συνθήκες (ψυχρό ή θερμό κλίμα), οι διαθέσιμες πρώτες ύλες, οι κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες, η τέχνη, τα γράμματα, ο πολιτισμός, η θρησκεία και τα θρησκευτικά κινήματα κάθε εποχής, οι ιστορικές συνθήκες (πόλεμος ή ειρήνη) καθώς και η ανάπτυξη και εξέλιξη της τεχνολογίας. Βέβαια, η εφεύρεση της ραπτομηχανής το 19^ο αιώνα υπήρξε ο σταθμός για τη μαζική παραγωγή ενδυμάτων και την μετέπειτα άνθηση της υφαντουργίας.

1.8 Η υγιεινή της ενδυμασίας

Σήμερα η ενδυμασία συμβαδίζει και με την υγιεινή. Για να είναι η ενδυμασία υγιεινή πρέπει να είναι καθαρή, ελαφριά, άνετη κι ανάλογη με την εποχή.

Πιο συγκεκριμένα, το ύφασμα του ενδύματος πρέπει να είναι ελαφρύ, να έχει πόρους, για να μπαίνει ο αέρας ως την επιδερμίδα, να βοηθά στο στέγνωμα του ιδρώτα και στην άδηλη διαπνοή¹⁶.

Επίσης, ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται στις ετικέτες που φέρει το ρούχο ή το ύφασμα, όπου αναγράφεται υποχρεωτικά η σύνθεσή του (Γεωργίου, 2001). Προτιμούμε τα φυσικά υφάσματα, όπως είναι τα βαμβακερά, τα λινά, τα μεταξωτά και όχι τα συνθετικά. Τα βαμβακερά υφάσματα κατασκευάζονται εξ ολοκλήρου από βαμβάκι γι' αυτό είναι απορροφητικά και δημιουργούν μία ευχάριστη αίσθηση. Σε αντίθεση με τα βαμβακερά, τα συνθετικά υφάσματα αποτελούν προϊόντα χημικής σύνθεσης και απομιμούνται μία φυσική ύλη. Κατά τους θερινούς μήνες του έτους, επιλέγουμε να φοράμε ρούχα σε ανοιχτές αποχρώσεις, έτσι, ώστε να μην απορροφούν την ηλιακή ακτινοβολία. Γενικά, τα άσπρα χρώματα απορροφούν λιγότερο την εξωτερική θερμότητα από τα σκούρα (και ιδιαίτερα τα μαύρα) και τα φαρδιά είναι πιο ζεστά από τα στενά. Ακόμη, εξίσου απαραίτητη και σημαντική είναι η φύλαξη και η αποθήκευση των ενδυμάτων με τάξη σε ντουλάπια και συρτάρια του οικιακού εξοπλισμού.

¹⁶ αναπνοή των πόρων του δέρματος.

Όπως τα ρούχα, έτσι και τα παπούτσια πρέπει να είναι μαλακά, άνετα και στο σωστό μέγεθος. Τα στενά, μικρά παπούτσια με ψηλά τακούνια είναι πηγή πολλών προβλημάτων στα πόδια και πρέπει να αποφεύγονται. Οι κάλοι¹⁷ είναι από τα συχνότερα προβλήματα που συνήθως προκαλούνται από στενά παπούτσια ή από παπούτσια που δεν ταιριάζουν κανονικά στο πόδι του ανθρώπου. Η μόδα δεν είναι λόγος για να προκαλούνται σοβαρά προβλήματα στα πόδια.

¹⁷ είναι μια τοπική πύκνωση της επιδερμίδας, κωνικού σχήματος, με την κορυφή του κώνου να κατευθύνεται προς τα μέσα, γνωστή σαν "οφθαλμός" του κάλου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΣ

Το ένδυμα αποτελεί μια δυναμική μορφή πολιτισμού με ιστορική, κοινωνική, βιομηχανική, ψυχολογική, οικονομική διάσταση και είναι κομμάτι αυτογνωσίας του λαού που το δημιουργήσε. Η συνάντηση παλαιότερων με νέες αισθητικές αξίες μπορεί να οδηγήσει σε μετεξέλιξη παραδοσιακών μορφών τέχνης προς σύγχρονες (Παπαντωνίου, 1981).

Η ιστορική εξέλιξη της ενδυμασίας υποδηλώνει την εξέχουσα θέση που κατέχει η ενδυμασία στη ζωή του ανθρώπου. Σε κάθε στάδιο της εξελικτικής πορείας της ενδυμασίας συναντούμε διαφορετικές ενδυματολογικές τεχνικές και τάσεις που είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τις επικρατούσες ιστορικές, κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές συνθήκες. Ακόμη, το ένδυμα σε αρκετές περιπτώσεις χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να βοηθήσει το άτομο να επιτύχει τα αισθητικά ιδεώδη της εποχής του.

Γενικά, η ενδυμασία στην εξέλιξή της επηρεάζεται και καθορίζεται από τον χαρακτήρα και τον ρυθμό που προσιδιάζουν σε κάθε πολιτισμό. Ο ρυθμός αυτός εκδηλώνεται σε όλες τις μορφές της ζωής μιας εποχής, αλλά η εμφανέστερη ίσως εκδήλωση του πραγματοποιείται στην εμφάνιση του ανθρώπου, στο ντύσιμό του. Ταυτόχρονα η εξέλιξη της ενδυμασίας βρίσκεται σε στενή σχέση εξάρτησης με τον χαρακτήρα της εργασίας του ανθρώπου, τις κοινωνικές του σχέσεις, που από πολύ νωρίς καθόρισαν πρωτόκολλα εμφάνισης για τα ανώτερα και κατώτερα κοινωνικά στρώματα, τις κλιματικές συνθήκες (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 2000).

2.1 Η ενδυμασία στους προϊστορικούς χρόνους

2.1.1 Η ενδυμασία στην Παλαιολιθική εποχή

Η ενδυμασία και η φωτιά ανακαλύφθηκαν ίσως κατά την Παλαιολιθική Περίοδο, συμβάλλοντας και τα δύο σημαντικά στην ανάπτυξη της ανθρώπινης κατοικίας.

Στην Παλαιολιθική εποχή, οι άνθρωποι συνήθιζαν να αλείφουν το σώμα τους με λίπος για να προστατευτούν κυρίως από την ηλιακή ακτινοβολία, το κρύο, τα ενοχλητικά έντομα και άλλους περιβαλλοντικούς κινδύνους. Ακόμη, επιδίδονταν στην ζωγραφική προσώπου και σώματος με καλλιτεχνικά σχέδια, χρησιμοποιώντας διάφορα χρώματα. Γίνεται χρήση ελαφρώς κατεργασμένων πρωτογενών υλικών για

την κατασκευή των πρώτων ενδυμάτων, δηλαδή φυτικά ή ζωικά υλικά, όπως δέρματα ζώων, φύλλα και κλαδιά δέντρων.

2.1.2 Η ενδυμασία στην Ανώτερη Παλαιολιθική εποχή

Στην Ανώτερη Παλαιολιθική εποχή συναντάμε ανθρώπους ήταν τυλιγμένοι με γούνες με κοκάλινα «κουμπιά» που συχνά έφεραν εγχαράξεις, όπως οι Εσκιμώοι (Γεωργιτσογιάννη, 2001). Οι Εσκιμώοι της Αρκτικής εκμεταλλεύτηκαν την ξεχωριστή ιδιότητα της γούνας, η οποία ήταν ένα από τα ελάχιστα υλικά που διέθεταν. Τα κοντά, συρρικνωμένα κορμιά τους και το διαιτολόγιό τους που είναι πλούσιο σε λίπος και πρωτεΐνες τους βοηθούσε να διατηρούν το σώμα τους ζεστό. Χωρίς, όμως, τη «βιολογικά» προσαρμοσμένη ένδυση δεν θα είχαν καταφέρει να αντισταθούν στο πολικό ψύχος, αλλά και ούτε θα τολμούσαν να κυνηγήσουν τα μεγάλα ζώα που χρειάζονταν για να τραφούν και να επιβιώσουν στις αντίξοες κλιματολογικές συνθήκες.

2.1.3 Η ενδυμασία στη Νεολιθική εποχή

Στη Νεολιθική εποχή ξεκινά η κατασκευή των πρώτων υφασμάτων κυρίως από λινάρι ή μαλλί ζώων. Πολλοί συνηθισμένα ενδύματα είναι οι σκούφοι, τα δερμάτινα σανδάλια, τα πρώτα κοσμήματα κατασκευασμένα από κοχύλια ή δόντια ζώων. Η αγάπη για την ομορφιά δεν είναι απαραίτητα ο κύριος λόγος για να φοράει κανείς στολίδια. Μερικές φορές μια απλή χάντρα ή ένα πολύτιμο πετράδι ήταν ένα φυλαχτό με μαγικές δυνάμεις ή με ιδιαίτερη θρησκευτική αξία γι' αυτόν που το φορούσε. Όσοι φορούσαν τα δόντια, τη χλαίνη ή την ουρά ενός λιονταριού ενδέχεται να πίστευαν ότι με αυτόν τον τρόπο αποκτούν τις ιδιότητες αυτού του ζώου ή ότι γίνονται κατά κάποιον τρόπο ένα με αυτό το ζώο.

Ο πρωτόγονος άνθρωπος συνήθιζε να βάφει τα λιγοστά ενδύματά του, ενώ παράλληλα ζωγράφιζε το σώμα του. Και το σημάδεμα του σώματος με χρώματα και τατουάζ χρησίμευε για την ανάδειξη της ματαιοδοξίας ή του γοήτρου του, την προσέλκυση του αντίθετου φύλου, την ένδειξη της ιδιότητας του ως μέλους φυλετικής ομάδας και τον εκφοβισμό του εχθρού, χωρίς ίσως να διαφοροποιείται ενδόμυχα από το ένδυμα.

2.2 Η ενδυμασία των πολιτισμών της Μέσης Ανατολής

2.2.1 Η ενδυμασία στην Αρχαία Μεσοποταμία

Η Μεσοποταμιακή ενδυμασία χαρακτηριζόταν για την απλότητά της με τα μακριά κωδωνόσχημα φορέματα και επεδίωκε να τονίσει τον όγκο του ανθρώπινου σώματος.

Η ενδυμασία στη Μεσοποταμία εξελίχθηκε με το συνδυασμό δύο βασικών τεχνικών, την πτύχωση, χρησιμοποιούμενη στο Νότο και την κοπή του υφάσματος, που έφεραν οι εισβολείς από το Βορρά (Γεωργιτσογιάννη, 2001). Άντρες και γυναίκες ήταν ντυμένοι με μακριά και εφαρμοστά φορέματα και επενδύτες ή μακριά σάλια με κρόσσια. Οι άνδρες πτύχωναν κατά κανόνα τα ενδύματα τους από τα αριστερά προς τα δεξιά, ενώ οι γυναίκες αντίστροφα. Εδώ τα ενδύματα είναι κυρίως μάλλινα, χρωματιστά, ενώ παράλληλα συναντούμε μεταλλικά κοσμήματα και σάλια με κρόσσια.

Το τυπικό ένδυμα της Μεσοποταμίας αποτελούνταν από ένα ορθογώνιο τεμάχιο μάλλινου υφάσματος, με χαλαρή ύφανση, που λευκαινόταν ή βαφόταν κόκκινο ή γαλάζιο. Η χρήση του λινού ήταν αρχικά περιορισμένη, αλλά διαδόθηκε κατά την 1^η π.Χ. χιλιετία. Το στημόνι σχημάτιζε κατά μήκος των στενών πλευρών ίσια κρόσσια, που δένονταν μερικές φορές σε θυσάνους. Το νήμα του υφαιδιού μπορούσε να προεξέχει υπό τύπο θηλιάς, σχηματίζοντας κυματιστές παρυφές (κρόσσια) στις μακριές πλευρές. Τα κόκκινα και γαλάζια ενδύματα είχαν λευκά κρόσσια και τα λευκά είχαν, συχνά, χρωματιστό κρόσσι. Καθώς η μεσοποταμιακή τέχνη απέφευγε τις πολλές πτυχώσεις, η διαμόρφωση των παρυφών αποτελεί την καλύτερη ένδειξη για τη διευθέτηση του ενδύματος. Επειδή η χειρωνακτική εργασία και οι πολεμικές επιχειρήσεις απαιτούν ελευθερία κινήσεων, τα μακριά ενδύματα υποδήλωναν ανάπαυλα και ειρηνικές ασχολίες (Houston, 2002).

2.2.2 Η ενδυμασία στην Αρχαία Αιγύπτου

Ο Αιγυπτιακός πολιτισμός με τον έντονο μνημειακό και θρησκευτικό του χαρακτήρα είναι από τους αρχαιότερους και συνάμα σημαντικότερους σε όλο τον πλανήτη. Στην Αρχαία Αίγυπτο τα ρούχα που κατασκευάζονταν ήταν κυρίως λινά κι αυτό γιατί οι Αιγύπτιοι είχαν την αντίληψη ότι ο πολιτισμός του λinaριού ήταν πολύ παλιός και πίστευαν ότι οι θεοί, πριν κάνουν την πρώτη τους εμφάνιση πάνω στη γη, ήταν ντυμένοι με λινά υφάσματα.

Το πρώτο αιγυπτιακό ανδρικό ένδυμα ήταν μια στενή λωρίδα υφάσματος γύρω από τη μέση, όπου προσαρμόζονταν κρεμαστά διακοσμητικά αντικείμενα που έμοιαζαν με φυλαχτά.

Η ενδυμασία στην Αίγυπτο τόνιζε τις καμπύλες και τις γραμμές των γυναικείων σωμάτων. Τα ρούχα ήταν κατασκευασμένα κυρίως από λινάρι για να είναι δροσερά εξαιτίας του πολύ θερμού και ξηρού κλίματος της Αιγύπτου. Οι άνδρες συνήθιζαν να φοράνε σέντι¹⁸, το οποίο κάλυπτε μόνο το κάτω μέρος του σώματος, αφήνοντας το επάνω μέρος γυμνό. Οι βασιλείς και οι αξιωματούχοι φορούσαν σανδάλια, κατασκευασμένα από ψάθα ή δέρμα, ενώ όλοι οι υπόλοιποι Αιγύπτιοι κυκλοφορούσαν ανυπόδητοι. Οι γυναίκες από την άλλη φορούσαν απλά, μακριά και εφαρμοστά φορέματα, τα οποία κάλυπταν το σώμα από το στήθος μέχρι και τους αστραγάλους (Tierney, 1999).

2.2.3 Η ενδυμασία στην Περσική αυτοκρατορία

Το αρχέγονο περσικό ένδυμα ήταν φτιαγμένο από δέρματα ζώων, γιατί το μαλλί ήταν σχεδόν άγνωστο πριν από την εποχή του Κύρου, ενώ το βαμβάκι και το μετάξι ήταν τελείως άγνωστα υλικά. Η ενδυμασία αποτελούνταν από έναν επενδυτή (μανδύα) και αναξυρίδες (παντελόνια). Και η ενδυμασία αυτή διατηρήθηκε, με μικρές παραλλαγές, μέχρι τους νεώτερους χρόνους.

Με την αύξηση της οικονομικής ευμάρειας, οι Πέρσες άρχισαν να κατασκευάζουν τον μανδύα και τις αναξυρίδες από χρωματιστό ύφασμα. Αρχικά, φορούσαν ένα δερμάτινο κάλυμμα στο κεφάλι, που στη συνέχεια αντικαταστάθηκε για ένα διάστημα από τον φρυγικό σκούφο. Το κωνικό κάλυμμα της κεφαλής περιβαλλόταν από λωρίδες υφάσματος, από το οποίο ενδέχεται να κατάγεται το τουρμπάνι. Χαρακτηριστικά ένα ανάγλυφο που βρέθηκε στα ερείπια του ανακτόρου της Περσέπολης, απεικονίζει διάφορους ανθρώπους που προσκομίζουν δώρα και είναι ντυμένοι με ανάμικτες περσικές και εβραϊκές φορεσιές. Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί ότι το εβραϊκό ένδυμα ήταν μακρύτερο από το περσικό και μάλιστα, σύμφωνα με τη σημιτική παράδοση δεν διέθετε παντελόνια. Θα πρέπει να υπογραμμιστεί το γεγονός ότι στα αρχαία περσικά μνημεία δεν υπάρχουν σχεδόν καθόλου δείγματα της γυναικείας ενδυμασίας (Houston, 2002).

¹⁸ απλό ζώμα από λινό ύφασμα τυλιγμένο σφιχτά γύρω από τους γοφούς, κοντό και στενό, άνετο και πρακτικό ρούχο εργασίας.

Οι Σκύθοι και Πάρθοι φορούσαν παντελόνια με μανδύες που ήταν ανοιχτοί μπροστά και συγκρατούνταν με ζώνες. Οι γυναικείοι μανδύες ήταν μακρύτεροι, αλλά κατά τα άλλα παρόμοιοι, εκτός από τη ζώνη, που μερικές φορές την αντικαθιστούσε ένα μακρύ τεμάχιο υφάσματος, το οποίο ήταν τυλιγμένο γύρω από τους γοφούς και δεμένο μπροστά (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 2000).

2.3 Η μινωική και η μυκηναϊκή ενδυμασία

Η ενδυμασία που φορούσαν οι Κρήτες κατά την 3^η και 2^η π.Χ. χιλιετία και οι Μυκηναίοι στο δεύτερο μισό της 2^{ης} χιλιετίας ήταν πολύ διαφορετική από εκείνη των Ανατολικών λαών.

Στις αρχές της 3^{ης} χιλιετίας στην Κρήτη, οι άνδρες φορούσαν ένα κοντό περίζωμα¹⁹, συγκρατούμενο στη μέση με σφιχτή πλατιά ζώνη. Ένα ανάγλυφο αγγείο των αρχών της 2^{ης} χιλιετίας απεικονίζει έναν πρίγκιπα με μακριά μαλλιά, ασκεπή και έναν αξιωματικό με κράνος. Ένα υστερομινωικό ανάγλυφο σε φυσικό μέγεθος, που απεικονίζει κάποιον βασιλιά και μια τοιχογραφία, που παριστάνει νεαρούς άνδρες να προσκομίζουν πολύτιμα δώρα, δείχνουν ότι συνηθίζονταν τότε περίτεχνα περιζώματα με υφαντά σχέδια και κεντημένες παρυφές, διακοσμημένα μπροστά με θυσάνους. Παρόμοια είναι και τα ενδύματα των Κρητών απεσταλμένων που απεικονίζονται σε αιγυπτιακούς τάφους (Abrahams, 2009).

Στην ηπειρωτική Ελλάδα, στις Μυκήνες, στην Τίρυνθα και στη Σπάρτη, όπου ο κρητικός πολιτισμός έγινε αποδεκτός και τον μιμούνταν κατά το μισό της 2^{ης} χιλιετίας, οι άνδρες φορούσαν κοντούς χιτώνες με μακριά μανίκια στον πόλεμο και στο κυνήγι, κράνος από χαυλιόδοντες αγριόχοιρου, υψηλά σανδάλια και περικνημίδες. Η μορφή ενός μουσικού στη σαρκοφάγο της Αγίας Τριάδος στην Κρήτη (περίπου το 1450 π.Χ.), δείχνει ότι ο κοντός χιτώνας είχε υιοθετηθεί από τη νήσο από τους Μυκηναίους. Ο λυράρης, αντίθετα, της ίδιας σαρκοφάγου φοράει μακρύ χιτώνα χωρίς μανίκια και μια λωρίδα περιβάλλει τους ώμους του, καταλήγοντας σε μια διακοσμητική παρυφή (μπορντούρα). Οι ιερείς που κομίζουν προσφορές φοράνε γούνινες φούστες.

Το ένδυμα που φορούσαν οι αρχόντισσες στην Κρήτη ήταν πολύ πιο πολύπλοκο, αντικατοπτρίζοντας την πολυτελή ζωή και το εύθυμο πνεύμα της μινωικής αυλής. Τα δύο κύρια χαρακτηριστικά της μινωικής γυναικείας ένδυσης είναι

¹⁹ ότι ζώνει γύρω-γύρω, ότι περιβάλλει σαν ζώνη.

πρώτον ότι αποτελείται από πολλά υπερτιθέμενα κομμάτια και δεύτερον ότι οι ενδυμασίες ακολουθούν στενά τη γραμμή του σώματος, σφίγγοντας τη μέση και αναγκάζοντας αυτές που τις φορούν να κρατούν ψηλά τους ώμους και το κεφάλι, δημιουργώντας ένα οπτικό Χ. Περπατούν με τα χέρια σηκωμένα και δύσκολα σκύβουν το κεφάλι τους. Η μεταφορά αυτή απαιτεί ισορροπία και σίγουρο βάδισμα και η σφιχτή μέση είναι ότι χρειάζεται προκειμένου να σταθεί ίσια η σπονδυλική μέση. Οι φούστες αποτελούνταν από βολάν σε διάφορα μήκη με διαφορετικά χρώματα και κρόσσια. Το επάνω τμήμα είναι χειριδωτό στενό στη μέση και ανοιχτό μπροστά στο στήθος. Συχνά υπάρχει εσωτερικό περικόρμιο και πολλές φορές κάποιος μακρύς επενδυτής ή διάφανος πέπλος. Ζώνες από κορδονάκια λεπτά με φούντες συγκρατούν το τελείωμα των μανικιών. Το σώμα προβάλλεται κατακερματισμένο. Αυτό φαίνεται και από το γεγονός ότι πολλές φορές στην ίδια ενδυμασία χρησιμοποιούνται διαφορετικά υφάσματα με διαφορετικά σχέδια και χρώματα. Τα χρώματα παρουσιάζουν ισχυρές αντιθέσεις, τραβώντας ακόμη περισσότερο την προσοχή και διασπώντας και άλλο την ενότητα. Τα διάφορα μέρη της ενδυμασίας στερεώνονται στο τελείωμά τους με πολύχρωμες επιρραπτές ταινίες που προσθέτουν και άλλα χρώματα και στολίδια (Η Καθημερινή, 2000).

Μια κυρία της 3^{ης} χιλιετίας φορούσε ένα φόρεμα μα κωδωνόσχημη φούστα και αμανίκωτο μπούστο (κορσάζ), που άφηνε ακάλυπτο το στήθος, ξεχειλωτό τον αυχένα. Το καπέλο της ήταν ψηλό και έμοιαζε με τουρμπάνι. Κατά τη Μέσο-Μινωική και την Ύστερο-Μινωική περίοδο, το φόρεμα αυτό έγινε ένα καλοραμμένο εφαρμοστό κοντό ένδυμα. Το ιερό θησαυροφυλάκιο στην Κνωσό δείχνει ιέρειες με φούστες που φαρδαίνουν προς τα κάτω, φτιαγμένες από μικρές, συρραμμένες οριζόντια λωρίδες ή από πολύχρωμους επάλληλους φραμπαλάδες (βολάν). Από τη φαρδιά εφαρμοστή ζώνη κρέμεται μια ποδιά, παρόμοια με το περίζωμα των ανδρών. Η ζακέτα είναι ανοιχτή μπροστά, αλλά το στήθος καλύπτεται με διαφανές ιμάτιο. Τα μανίκια είναι στενά και κοντά. Το κεφάλι καλύπτεται με ψηλή τιάρα ή στέμμα (Myres J., 1950).

Όταν ο κρητικός πολιτισμός εισήχθη στην κυρίως Ελλάδα, οι γυναίκες υιοθέτησαν το πλούσιο αυτό ένδυμα και το έκαναν ακόμη πλουσιότερο. Το καλύτερο δείγμα μας το παρέχουν οι γυναικείες μορφές από μια τοιχογραφία της Τίρυνθας. Το φόρεμά τους εμφανίζει θυσάνους, άλλοτε λείους και άλλοτε φολιδωτούς, με σχέδια σε σχήμα ημισελήνου, σε διάφορα χρώματα. Οι παρυφές (μπορντούρες) της ζακέτας

μοιάζουν με πέταλα λουλουδιών. Η κόμμωση είναι περίτεχνη, με δεμένες κορδέλες και δαχτυλίδια με σειρές από μικρές μπούκλες μπροστά και πίσω από την ταινία που περιβάλλει το κεφάλι, και έναν κότσο πίσω στην πλάτη. Όταν οι γυναίκες πήγαιναν κυνήγι, φορούσαν όπως δείχνει μια άλλη τοιχογραφία από την Τίρυνθα, έναν απλό χιτώνα σαν τον ανδρικό, μόνο που ήταν κοντομάνικος και χωρίς ζώνη. Στις ταυρομαχίες, οι γυναίκες φορούσαν την ποδιά και ψηλά ανδρικά σανδάλια. Στην ύστερο-μινωική σαρκοφάγο από την Αγία Τριάδα, η ιέρεια και ο ιερέας φορούν γούνινη φούστα (Abrahams, 2009).

Η μινωική μόδα απλώθηκε πολύ στην μυκηναϊκή Ελλάδα, αλλά με άλλου είδους υφάσματα, πιο βαριά, λιγότερο δουλεμένα και στολισμένα. Οι άνδρες φορούσαν καμιά φορά κοντά παντελόνια, δηλαδή ενδιαφέρονταν για την άνεση στις κινήσεις. Στις γυναίκες παρατηρείται ο μακρύς ίσιος ριχτός επενδυτής συχνότερα από τον μινωικό. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στις Μυκήνες διαπιστώνεται κάποιο μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την άνεση των κινήσεων από ότι στην Κρήτη σε συνδυασμό με λιγότερη φροντίδα για την λεπτεπίλεπτη και περίτεχνη όψη (Η Καθημερινή, 2000).

Στους λακκοειδείς μυκηναϊκούς τάφους βρέθηκαν πολλά χρυσά διαδήματα, εγκόλπια και κουμπιά. Τα κουμπιά χρησιμοποιούνταν ίσως ως κοσμήματα ή ως διακόσμηση των ενδυμάτων.

2.4 Η ενδυμασία στην Αρχαία Ελλάδα

Με την αυγή των ιστορικών χρόνων, η ιστορία του ελληνικού ενδύματος θα ακολουθήσει τη μακρόχρονη πορεία του ελληνικού πολιτισμού και από τις διάφορες φάσεις του θα αντλήσει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του. Τα έργα τέχνης σε συνδυασμό με τις σπάνιες μαρτυρίες των αρχαίων ελλήνων συγγραφέων βοηθούν σε μεγάλο βαθμό την παρακολούθηση της εξέλιξης του ενδύματος σε κάθε εποχή του.

Η αισθητική των ενδυμάτων των Αρχαίων Ελλήνων επέβαλλαν την ιδέα του ωραίου και της αρμονίας και έτσι ενθάρρυναν έμμεσα τη φροντίδα του σώματος, τη σωστή του στάση και έναν υγιή τρόπο ζωής. Η εντύπωση που έδινε το ελληνικό ένδυμα και η σχέση του με το γυμνό σώμα ήταν περισσότερο αισθητική παρά ερωτική. Το γυμνό το θεωρούσαν τελείως φυσικό.

Οι Έλληνες σχεδίαζαν και δημιουργούσαν τα ενδύματα τους, όπως και τα έργα στην γλυπτική. Η εφαρμογή του ενδύματος από δύο απλά ορθογώνια κομμάτια

υφάσματος που αποτελούσαν την βάση της ένδυσης, ήταν αριστουργηματική. Το ένδυμα ήταν επιδέξια φτιαγμένο με έντονες αλλά αρμονικές πτυχές οι οποίες ήταν το βασικό στοιχείο που άλλαζε ανάλογα τη μόδα. Η ύφανση των ενδυμάτων ήταν μια από τις βασικές απασχολήσεις των Ελληνίδων (Ebele, 1996).

Από την εποχή του Ομήρου έως την ύστερη αρχαιότητα, το ένδυμα των αρχαίων Ελλήνων χαρακτηρίζεται από απλότητα, χάρη και ελευθερία, αποτελώντας ένα διακοσμητικό ή προστατευτικό κάλυμμα του σώματος που ποτέ του δεν έσφιζε το σώμα, σε αντίθεση με τα ενδύματα των Μινωιτών και των Μυκηναίων.

Η ενδυμασία των Ελλήνων άλλαξε στη διάρκεια των τριών περιόδων της ιστορίας τους που είναι η Αρχαϊκή περίοδος (περίπου το 750-500 π.Χ.), η Κλασική περίοδος (περίπου το 500-323 π.Χ.) και η Ελληνιστική περίοδος (323-30 π.Χ.).

Κατά την Αρχαϊκή περίοδο, τα υφάσματα διακοσμούσαν σε όλη τους την επιφάνεια με σχέδια, καθώς και με παραστάσεις μορφών. Στην Κλασική περίοδο, τα σχέδια περιορίζονταν στις παρυφές (μπορντούρες) και σε κεντρικές λωρίδες. Οι ιέρειες φορούσαν μόνο λευκά, ενώ οι άλλες γυναίκες χρησιμοποιούσαν πολλά και διαφορετικά χρώματα. Κατά την Ελληνιστική περίοδο, τα χρώματα έγιναν λαμπρότερα, ενώ χρησιμοποιούνταν και πολλά ανάμικτα χρώματα, κυρίως το ιώδες (βιολετί). Οι υπηρέτες συνήθιζαν να φοράνε σκούρα ενδύματα.

Το κύριο ένδυμα των αρχαίων Ελλήνων, τόσο των ανδρών όσο και των γυναικών, ήταν σε όλες τις περιόδους ο χιτώνας. Πρόκειται για έναν λινό, μονοκόμματο, λεπτό εσωτερικό ένδυμα που ήταν ραμμένο στους ώμους και στο ένα πλάι. Ο Όμηρος αναφέρει συχνά το ένδυμα αυτό και το χαρακτηρίζει λαμπερό, λευκό και μακρύ. Το φορούσαν από το κεφάλι και το συγκρατούσαν στους ώμους με κουμπιά περισσότερα ή λιγότερα, ώστε να δημιουργούνται ανάλογα μακριά ή κοντά μανίκια (χειριδωτός και αχειρίδωτος χιτώνας). Στη μέση άλλοτε τον άφηναν ελεύθερο και άλλοτε τον στερέωναν με ζώνη. Το μήκος του ποίκιλε ανάλογα με τον τόπο προέλευσης του και το αξίωμα του προσώπου που τον φορούσε. Κοντό χιτώνα που άφηνε συνήθως ελεύθερο τον δεξιό ώμο, φορούσαν οι τεχνίτες, οι δούλοι, καθώς και οι πολεμιστές κάτω από την πανοπλία τους, αλλά και όσοι κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού ήταν απασχολημένοι σε χειρωνακτικές εργασίες. Στην απλούστερη μορφή του, ο χιτώνας αποτελούνταν από δύο φύλλα λινού υφάσματος, με ραφές στα πλάγια και τους ώμους και με ανοίγματα για το κεφάλι και τα χέρια (Hope, 1962).

Ο γυναικείος χιτώνας ήταν πολύ φαρδύτερος από τον ανδρικό, αφού συνήθως έφθανε σε πλάτος το άνοιγμα των δύο χεριών σε έκταση και γι' αυτό το λόγο τα ανοίγματα για τα χέρια αφήνονταν επάνω και όχι στα πλάγια. Για την εφαρμογή του ενδύματος ένωναν τις δύο άκρες στον ώμο και τις στερέωναν με μία ή περισσότερες πόρπες στο επάνω μέρος των βραχιόνων. Στη μέση τον σούρωναν με μια ζώνη, ενώ το επιπλέον μήκος αναδιπλωνόταν, δημιουργώντας μια πλατιά πτύχωση.

Ένα αποκλειστικά γυναικείο ένδυμα κατά την Πρώιμη Αρχαϊκή περίοδο, αλλά και μεταγενέστερα κατά την Κλασική περίοδο ήταν ο πέπλος. Πρόκειται για ένα μεγάλο ορθογώνιο τεμάχιο μάλλινου υφάσματος, που πτυχωνόταν κατακόρυφα και σχημάτιζε ένα απόπτυγμα στο επάνω μέρος. Κάθε τέσσερα χρόνια, οι νεαρές κόρες των καλύτερων οικογενειών της Αθήνας, υπό την καθοδήγηση της ιέρειας, ύφαιναν έναν καινούριο πέπλο για το λατρευτικό άγαλμα της Πολιάδος Αθηνάς, πολιούχο θεά της Αθήνας (Smith, 2008).

Οι κόρες της Σπάρτης που ασχολούνταν με τον αθλητισμό, αλλά και άλλες νεαρές κόρες συνήθιζαν να φορούν τον πέπλο χωρίς ζώνη και με τη μια του πλευρά ανοιχτή, ώστε να προβάλλει το πόδι. Σε πολλές, όμως, περιπτώσεις φορούσαν μια ζώνη (εξωσμένος πέπλος) είτε γύρω από τη μέση ή, κατά την Ελληνιστική περίοδο, πολύ ψηλότερα, ακριβώς κάτω από το στήθος. Αν πάλι το απόπτυγμα του υφάσματος ήταν μακρύ, η ζώνη φοριόταν από πάνω, πράγμα που φαίνεται σε πολλά αγάλματα της θεάς Αθηνάς. Κι αν ήταν κοντό η ζώνη έμπαινε από κάτω και το περίσσιο μάκρος αναδιπλωνόταν σχηματίζοντας μια πτύχωση (κόλπο). Στις νεαρές κοπέλες το απόπτυγμα και η πτύχωση ήταν πιο πλατιά, ώστε να μπορεί το ένδυμα να μακραίνει εύκολα, παρακολουθώντας τη φυσική ανάπτυξη του σώματος, με το αντίστοιχο κόντεμα του αποπτύγματος ή της πτύχωσης ή και των δύο. Όταν φοριούνταν μαζί, πέπλος και χιτώνας, ο πέπλος έμπαινε από πάνω (Llewellyn- Jones, 2002).

Με το πέρασμα του χρόνου, πέπλος και χιτώνας άρχισαν να μοιάζουν μορφολογικά όλο και περισσότερο. Μερικές φορές ο πέπλος δεν σχημάτιζε απόπτυγμα, ενώ άλλες φορές είχε απόπτυγμα ο χιτώνας. Κατά την Ελληνιστική περίοδο, χρησιμοποιήθηκαν κυρίως ακριβά υλικά, όπως βαμβάκι και μετάξι, εκτός από το λεπτό λινό και το μαλλί.

Ο πέπλος, που ήταν απλώς και μόνο ένα ορθογώνιο κομμάτι ύφασμα, μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και ως ιμάτιο. Με την ιδιότητα αυτή τον τοποθετούσαν, κατά την Αρχαϊκή περίοδο, συμμετρικά πάνω στους ώμους, με τις άκρες να

κρέμονται μπροστά. Στην Κλασική περίοδο πάλι, αναδιπλωνόταν συνήθως, έτσι ώστε η μακριά του άκρη να κρέμεται από τον αριστερό ώμο μπροστά. Έπειτα το ιμάτιο ριχνόταν πίσω από τον δεξιό ώμο, αγκάλιαζε την πλάτη και στη συνέχεια τον δεξιό ώμο ή το ισχίο, γυρίζοντας μπροστά και ξαναριχνόταν πίσω, πάνω από τον αριστερό ώμο, το χέρι ή το γοφό. Οι γυναίκες, όταν κυκλοφορούσαν έξω από το σπίτι, κάλυπταν με το ιμάτιο και το κεφάλι τους, όπως άλλωστε έκαναν άνδρες και γυναίκες σε περίοδο πένθους. Οι διάφορε παραλλαγές της μόδας, ως προς την περιτύλιξη του ιματίου στο σώμα, χρησιμοποιήθηκαν από τους γλύπτες για να απεικονίσουν τον χαρακτήρα του ατόμου που το φορούσε (Johnson, 1965).

Ένα πιο κοντό ιμάτιο, η χλαμύδα που φοριόταν μόνο από άνδρες, τυλιγόταν στο επάνω μέρος του κορμού και στερεωνόταν με πόρπη στον δεξιό ώμο, αφήνοντας ελεύθερο το δεξί χέρι. Οι τέσσερις γωνίες του κρέμονταν ελεύθερα στη δεξιά πλευρά. Κατά την Ελληνιστική περίοδο, στρογγύλευαν τις δύο χαμηλότερες γωνίες.

Όσον αφορά την υπόδηση, άνδρες και γυναίκες, φορούσαν γενικά σανδάλια. Οι σόλες τους συγκρατούνταν με δερμάτινα λουριά (ιμάντες), που διασταυρώνονταν στην κνήμη με διάφορους τρόπους και δένονταν πάνω από τον αστράγαλο. Σε μερικές περιπτώσεις, οι άνδρες φορούσαν και ψηλές δερμάτινες μπότες, ενώ οι γυναίκες, μερικές φορές, μαλακά κλειστά υποδήματα. Τα γυναικεία υποδήματα έγιναν πολυτελέστατα κατά την Ελληνιστική περίοδο. Τα προτιμώμενα χρώματα ήταν το άσπρο και το κόκκινο.

2.5 Η ενδυμασία στην Αρχαία Ρώμη

Μετά την κατάκτηση της Μεγάλης Ελλάδας, τον 3^ο π.Χ. αιώνα, οι Ρωμαίοι υιοθέτησαν τον χιτώνα (λατ. tunica), με τη ζώνη ψηλά, και το ιμάτιο (palla). Οι άνδρες άρχισαν επίσης να φορούν το ιμάτιο (pallium). Ωστόσο οι Ρωμαίοι είχαν μερικές πρωτότυπες μορφές ενδυμάτων. Το πιο χαρακτηριστικό γνώρισμα του ρωμαϊκού ενδύματος ήταν έντονη διαφοροποίηση του, ανάλογα με τις κοινωνικές και επαγγελματικές τάξεις.

Η tunica, ένα είδος υποκαμίσου που αντιστοιχούσε στον ελληνικό χιτώνα, εισήχθη στην Ιταλία από τους Ετρούσκους. Το αποτελούσαν δύο κομμάτια λινού υφάσματος, ραμμένα στο πλάι και στους ώμους, με ανοίγματα για το κεφάλι και τα χέρια. Οι Πληβείοι, οι ποιμένες και οι δούλοι φορούσαν στενούς χιτώνες από χοντρό λινό σε σκούρα χρώματα, ενώ οι Πατρίκιοι φορούσαν λεπτούς μάλλιους άσπρους

χιτώνες. Οι παιδικοί χιτώνες ήταν πλατύτεροι και με φαρδιά μανίκια. Ο χιτώνας με στενές λωρίδες (στενόσημη εσθήτα) ήταν το ένδυμα για τα παιδιά των Πατρικών μέχρι την ηλικία των 16 χρόνων, οπότε άρχιζαν να φορούν τον σκέτο λευκό χιτώνα (Houston, 1947).

Αργότερα, τα μανίκια υπαίνονταν μονοκόμματα μαζί με τον κυρίως χιτώνα και ο διάκοσμος έγινε πολύχρωμος, κυρίως για τα παιδιά. Τον 2^ο μ.Χ. αιώνα τα μανίκια έγιναν πολύ φαρδιά και οι διακοσμητικές ταινίες επαναλαμβάνονταν σε αυτά. Το ένδυμα αυτό ήταν η δαλματική, που κατασκευαζόταν από λευκό μαλλί της Δαλματίας. Αργότερα υιοθετήθηκε από τους χριστιανούς ως λειτουργικό ένδυμα.

Το χαρακτηριστικό ρωμαϊκό ένδυμα, η τήβεννος, ετρουσκικής προέλευσης, φοριόταν κατά την πρώιμη περίοδο από άνδρες και γυναίκες όλων των τάξεων. Ένας ρωμαίος μπορούσε να δείξει πόσο σημαντικός ή πλούσιος ήταν από την τήβεννο που φορούσε. Σιγά-σιγά εγκαταλείφθηκε από τις γυναίκες, μετά από την εργατική τάξη και έπειτα από το μεγαλύτερο μέρος των Πατρικών. Σε όλη όμως τη διάρκεια της αυτοκρατορίας παρέμεινε το επίσημο ένδυμα για τον αυτοκράτορα και τους ανώτερους κρατικούς αξιωματούχους. Οι στρατηγοί στους θριάμβους τους και, αργότερα, οι ύπατοι φορούσαν κεντημένη τήβεννο. Οι υποψήφιοι για δημόσια υπηρεσία φορούσαν κατάλευκη τήβεννο (Sebest J. & Bonfante, 2001).

Στη Ρώμη άρχισαν να χρησιμοποιούνται οι περούκες από τα πρώτα χρόνια της αυτοκρατορίας. Οι άνδρες συνήθιζαν να φορούν περούκες για μεταμφίεση ή για να κρύβουν τη φαλάκρα τους. Αλλά και οι Ρωμαίες δεσποινίδες συνήθιζαν να φορούν περουκίνα (ποστίζ²⁰) σε διάφορα χρώματα, οι οποίες αποτελούσαν μέρος της κανονικής ιματιοθήκης τους.

Τα υποδήματα διαφοροποιούνταν ανάλογα με τις κοινωνικές τάξεις. Οι γυναίκες φορούσαν κλειστά υποδήματα διαφόρων χρωμάτων, ενώ οι άνδρες φορούσαν σανδάλια.

²⁰ τούφα από φυσικές ή τεχνητές τρίχες μαλλιών που προστίθεται κυρίως στη γυναικεία κόμμωση.

2.6 Η ενδυμασία στο Βυζάντιο

Τον 4^ο αιώνα μΧ., η Ρωμαϊκή αυτοκρατορία διαιρέθηκε σε δύο κομμάτια, το ανατολικό και το δυτικό. Πρωτεύουσα του δυτικού τμήματος παρέμεινε η Ρώμη. Η ανατολική αυτοκρατορία, που είχε πρωτεύουσα την Κωνσταντινούπολη, ονομάστηκε Βυζάντιο. Καθώς, η Κωνσταντινούπολη ήταν το μόνο πέρασμα από την Δύση στην Ανατολή, το εμπόριο γνώρισε μεγάλη άνθηση.

Τα πρώτα βυζαντινά ενδύματα ήταν επηρεασμένα από τις ρωμαϊκές ενδυματολογικές συνήθειες και μάλιστα των πρώτων χριστιανικών χρόνων. Έχουμε λοιπόν ως βασικό ένδυμα για άνδρες και γυναίκες την τουνίκα, που σταδιακά μετασχηματίζεται σε δαλματική και επιβιώνει ως κύριο ένδυμα, η ως βασικό τμήμα πιο σύνθετων συνόλων, στις σχετικές φορεσιές των λαών της Βαλκανικής και της Ανατολικής Μεσογείου.

Ενδύματα των πρώτων χριστιανικών χρόνων στο σχήμα της τουνίκας έχουν βρεθεί σε τάφους στην Αίγυπτο, όπως στην Αντινούπολη, στο Φαγιούμ, στο Ασουάν κι αλλού, όπου το ξηρό κλίμα διατήρησε τα υφάσματα σε καλή κατάσταση. Παρόλο που δεν έχουν χρονολογηθεί με ακρίβεια, υπολογίζεται ότι καλύπτουν την περίοδο από την εμφάνιση του χριστιανισμού έως τουλάχιστον τις αρχές του 7^{ου} αιώνα. Τα διακοσμητικά στοιχεία των ενδυμάτων ήταν αρχικά ελληνιστικής τεχνοτροπίας, με τον καιρό όμως συγχωνεύτηκαν με σχήματα ντόπια κι αργότερα με μοτίβα της Ανατολής. Έχουν ονομαστεί «κοπτικά» από τους πρώτους χριστιανούς της Αιγύπτου, τους Κόπτες, οι οποίοι είχαν μακρά παράδοση στην υφαντική τέχνη και διατηρούσαν με φανατισμό τις εθνικές τους παραδόσεις. Αξιοσημείωτος είναι ο τρόπος που είναι υφασμένες ορισμένες τουνίκες που έχουν βρεθεί σε κοπτικούς τάφους. Υφαίνονται στον αργαλειό σε σχήμα σταυρού στις οποίες το στημόνι έχει φάρδος όσο δύο φορές το μέγρος του ενδύματος από τους ώμους ως κάτω. Η υφάντρα αρχίζει, να υφαίνει από κάτω προς τα πάνω, πρώτα το ένα μανίκι, μετά το σώμα, αφήνοντας μια σχισμή για το λαιμό και τελειώνει υφαίνοντας το δεύτερο μανίκι. Οι πλαϊνές ραφές σχηματίζονται δένοντας τις ελεύθερες κλωστές του στημονιού. Τα διακοσμητικά θέματα στα ενδύματα αυτά, αν δεν είναι εντυφασμένα, έχουν υφανθεί σε τελάρο και εισάγονται ή επιρράπτονται στα σημεία που πρέπει (Houston, 1947).

Τα ενδύματα της ανώτερης κοινωνικής ομάδας χαρακτηρίζαν οι ακριβές πρώτες ύλες, το μετάξι, η βαφή της πορφύρας, τα μεταλλικά νήματα –χρυσοκλωστές και αργυροκλωστές- οι πολύτιμοι λίθοι, αλλά και τα πλούσια διακοσμημένα

υφάσματα που συχνά προϋπέθεταν ιδιαίτερα ανεπτυγμένα τεχνικά μέσα και εξειδικευμένη τεχνογνωσία. Το μήκος των ενδυμάτων, μακρύτερο σε όλη τη διάρκεια της περιόδου από αυτό των κατώτερων κοινωνικών τάξεων, η συνήθεια της ταυτόχρονης χρήσης περισσότερων υπερκείμενων ενδυμάτων –για παράδειγμα δύο χιτώνων, παντελονιού και χλαμύδας- αλλά και η ποικιλία των μορφών επιμέρους ενδυματολογικών στοιχείων, όπως τα παπούτσια, οι ζώνες, τα καπέλα και τα πανωφόρια, χαρακτήριζαν, επίσης την ανώτερη κοινωνική τάξη. Οι λαϊκές τάξεις περιορίζονταν σε μονόχρωμα ή απλά διακοσμημένα ενδύματα οικονομικής κατασκευής, που δεν παρουσίαζαν ποικιλία σχημάτων. Η παραγωγή τους γινόταν πιθανότατα στο σπίτι και δεν απαιτούσε εξειδίκευση και περίπλοκα μέσα (Κουκουλές, 1948).

Βασικό στοιχείο του βυζαντινού ενδυματολογικού συστήματος που επέτρεπε τη διάκριση επιμέρους ομάδων του κοινωνικού ιστού ήταν η χρήση στολών, φορεσιών δηλαδή που δεν συνδέονταν με ατομικές επιλογές, αλλά επιβάλλονταν από την ένταξη του ατόμου σε συγκεκριμένη ομάδα. Στολές φορούσαν οι στρατιώτες, οι ηγέτες, οι θηριοδασκαστές, οι μοναχοί, αλλά κατά μια έννοια και οι αξιωματούχοι ή ο κλήρος κατά τη διάρκεια των επίσημων εμφανίσεων τους.

Το πιο επιβλητικό και εντυπωσιακό βυζαντινό ένδυμα ήταν σίγουρα το αυτοκρατορικό ένδυμα. Το στέμμα, ο λώρος, τα πορφυρά υποδήματα επαρκούσαν για να αποδώσουν στον φορέα τους την ιδιότητα του αυτοκράτορα, παρότι άλλα στοιχεία της αυτοκρατορικής φορεσιάς, όπως το σχήμα των ενδυμάτων, το χρώμα ή ο διάκοσμος, διαφοροποιούνταν ελεύθερα (Tierney, 2001).

Τα ενδύματα του κλήρου συνδέονταν με τα ενδύματα της ανώτερης κοινωνικής τάξης αν και ήταν απλούστερα διακοσμημένα, ίσως λόγω της επίδρασης της χριστιανικής διδασκαλίας. Η ιεραρχία των κληρικών αντικατοπτριζόταν, πάντως στο επίσημο ένδυμα και κάθε βαθμός έφερε ιδιαίτερα διακριτικά: ο διάκονος το οράριο, ο ιερέας το επιτραχήλιο, ο επίσκοπος το ωμοφόριο.

Κατά τη βυζαντινή περίοδο, η φορεσιά διαφοροποιούσε τα δύο φύλα. Αν και η βασική ενδυματολογική μονάδα για άντρες και γυναίκες ήταν ο χιτώνας, ανδρικά και γυναικεία ενδύματα παρέμεναν σαφώς διακριτά στη διάρκεια των αιώνων. Συχνά οι βυζαντινοί συγγραφείς ανέφεραν περιπτώσεις γυναικών που άλλαξαν ρούχα για να μεταμφιεστούν σε άντρες. Οι βασικές διαφορές εντοπίζονταν στο σχήμα των ενδυμάτων, αλλά και στην ποικιλία των ενδυματολογικών μονάδων που

χρησιμοποιούσε κάθε φύλο. Το ανδρικό βεστιάριο περιείχε περισσότερους τύπους ενδυμάτων, αλλά και μεγάλο αριθμό παραλλαγών σε κάθε τύπο. Το παντελόνι, το σακάκι, ο μανδύας αλλά και οι κοντοί χιτώνες ή τα γούνινα καπέλα φοριούνταν μόνο από άνδρες. Το γυναικείο βεστιάριο φάνταζε συγκριτικά φτωχό, καθώς οι μακριοί χιτώνες και οι ποικίλου μήκους εσάρπες αποτελούσαν τις βασικές γυναικείες ενδυματολογικές μονάδες. Μόνο στον τομέα των κοσμημάτων οι γυναίκες αποζητούσαν την ποικιλία, πρακτική που εντασσόταν στη γενικότερη τάση τους για στολισμό (Jeffreys, 1975).

Όσον αφορά την εξέλιξη της μόδας ή ακριβέστερα των ενδυματολογικών συνηθειών, παρατηρήθηκε ότι ο ρυθμός ήταν εξαιρετικά αργός. Την περίοδο από τον 4^ο έως τον 7^ο συνεχίστηκε σε γενικές γραμμές η προγενέστερη ρωμαϊκή παράδοση. Εγκαταλείφθηκαν, ωστόσο, ή περιορίστηκαν στο επίσημο αυτοκρατορικό και εκκλησιαστικό βεστιάριο τα άραφα, τυλιχτά ενδύματα, όπως το ιμάτιο και η τόγα, ενώ παράλληλα επικράτησαν τα ραμμένα, απλής κοπής ενδύματα. Κυριαρχούσε το λευκό χρώμα, ενώ ιδιαίτερα σημαντική θέση ως σύμβολο εξουσίας κατείχε και το πορφυρό. Ο διάκοσμος περιοριζόταν σε ζώνες και παραγόταν συνήθως με την τεχνική της ταπετσαρίας ή του κεντήματος. Στο ανδρικό βεστιάριο της ανώτερης κοινωνικής τάξης προτιμούνταν ακόμη οι κοντοί χιτώνες. Στους επόμενους αιώνες τα άραφα ενδύματα, όπως ο λώρος ή το οράριο ανάχθηκαν σε διακριτικά αξιωμάτων και στο βεστιάριο της ανώτερης τάξης απαντούσαν αποκλειστικά σχεδόν μακριοί χιτώνες. Σημαντική τομή στη μόδα φαίνεται πως συντελέστηκε τον 11^ο αιώνα, όταν στο βεστιάριο της ανώτερης τάξης εμφανίστηκαν νέα ενδυματολογικά στοιχεία, όπως τα καπέλα και το ανδρικό σακάκι, άλλαξε η μορφή επιμέρους στοιχείων του αυτοκρατορικού ενδύματος, του στέμματος και του λώρου, παρατηρήθηκε στροφή σε στενές, συχνά εφαρμοστές, φόρμες ενδυμάτων. Η τελευταία αλλαγή προϋπέθετε πολύπλοκη κοπή και ραφή ενδυμάτων, συνδεόταν με την έντονη, στο εξής, παρουσία των κουμπιών. Οι στενότερες φόρμες επικράτησαν σε ολόκληρη την υστεροβυζαντινή περίοδο, εποχή που χαρακτηρίζεται, επίσης, από την εισβολή δυτικών στοιχείων στη βυζαντινή μόδα. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι το βυζαντινό βεστιάριο πριν από τον 13^ο αιώνα ήταν στραμμένο προς την Ανατολή, από την οποία δεχόταν ποικίλες επιδράσεις, ενώ στη συνέχεια πηγή άντλησης νέων στοιχείων αποτέλεσε η Δύση (Kalamara, 1997).

2.7 Η ενδυμασία στην Αναγέννηση

Γύρω στα 1490 είναι όπου οι ιστορικοί της ενδυμασίας συμφωνούν ότι ένα νέο φόρεμα ξεκίνησε για την Αναγέννηση. Το πνεύμα της Αναγέννησης, επηρέασε όχι μόνο τη ζωγραφική και την αρχιτεκτονική, αλλά και τη μόδα. Αυτή ήταν η περίοδος κατά τη διάρκεια της οποίας θα μπορούσε να λεχθεί ότι άρχισε να διακρίνεται σε όλους τους τομείς της ενδυμασίας μια δόση υπερβολής. Αυτό συνέβη, γιατί οι έμποροι και οι αστοί είχαν αρχίσει να αποκτούν ολοένα και περισσότερα χρήματα. Η επίδειξη και ο ανταγωνισμός στα ακριβά υφάσματα, τα γουναρικά και τα κοσμήματα ήταν ένδειξη επιτυχίας, αλλά συχνά οδηγούσε σε απίστευτες υπερβολές (Morley, 2004). Για παράδειγμα, οι βορειότερες ευρωπαϊκές χώρες άρχισαν να στρεβλώνουν το φυσικό σχήμα με παραγεμισμένο μανίκι, ντούπλετ²¹ και μακριές κάλτσες. Οι πλούσιοι άνδρες φορούσαν μανδύες με φαρδύς ώμους και επίπεδα καπέλα. Διαφορετικές χώρες έλαβαν το καινούριο στυλ με διαφορετικό τρόπο. Η Ιταλία δεν προχώρησε όσο ο Βορράς, ενώ η Αγγλία και η Γαλλία ακολούθησαν το παράδειγμα της Ιταλίας παρόλο που αυτοί κόλλησαν σε πιο επηρεασμένα από τον μεσαίωνα στυλ. Οι Γερμανοί έφτασαν σε μεγαλύτερες και πιο ακραίες «βελτιώσεις» της φυσικής σιλουέτας. Βάζουν μεγάλα φουσκώματα στο κεφάλι, στους ώμους, στους μηρούς, μικρά φουσκώματα πάνω από το στήθος, την πλάτη, τα χέρια, τα πόδια και τα κάτω άκρα. Βάζουν φτερά σε πολλά αξεσουάρ, όπως στα καπέλα με ευρύ γείσο²² μέχρι και τα γόνατα (Robinson, 2000-2005). Στο δεύτερο μισό του 16^{ου} αιώνα, οι περισσότερες χώρες ακολούθησαν τη μόδα της Ισπανίας, που είχε πλουτίσει εκείνη την περίοδο από τα ορυχεία ασημιού και είχε γίνει η μεγαλύτερη δύναμη της Ευρώπης. Σύμφωνα με τις επιταγές της ισπανικής μόδας, λοιπόν, οι άνδρες φορούσαν φουφούλες²³ και ζακέτες με ψηλή λαιμόκοψη. Αργότερα, στη λαιμόκοψη προστέθηκε ένα εντυπωσιακό κολάρο που φορέθηκε και από τα δύο φύλα. Η ενδυμασία αυτής της εποχής είναι συνυφασμένη με όλους τους τύπους της δημιουργικής έκφρασης και προχωράει πέρα από τα όρια σε νέες ανακαλύψεις (Morley, 2004).

²¹ είδος ανδρικού κουμπωμένου σακακιού που φοριόταν από το Μεσαίωνα μέχρι τα μέσα του 17^{ου} αιώνα στην Δυτική Ευρώπη, πρόκειται για μια απλή και ραμμένη καπιτονέ επένδυση που φοριόταν για την προστασία του θώρακα από μώλωπες και φθορές.

²² προεξοχή πηλίκιου ή κασκέτου που σκιάζει το μέτωπο και προστατεύει τα μάτια από τον ήλιο.

²³ α) το πίσω και κάτω μέρος της νησιώτικης βράκας που έχει σούρα και είναι φουσκωτό, β) φαρδύ και σουρωτό παντελονάκι, κυρίως για παιδιά ή για γυναίκες που συγκρατείται συνήθως με τιράντες.

Κοινά ενδυματολογικά χαρακτηριστικά που συναντάμε σε όλες τις χώρες συνοψίζονται στα εξής: πλούσια βαριά υλικά, σε μεγάλες ποσότητες, μεγάλα μανίκια, εφαρμοστά ενδύματα και καλυμμένα κεφάλια σε άνδρες και γυναίκες.

Χαρακτηριστικό ενδυματολογικό γνώρισμα αυτής της εποχής είναι ο κορσές²⁴. Οι γυναίκες προκειμένου να τονίσουν τη μέση τους, φορούσαν στενά κορσάζ²⁵ και κορσέδες με ενίσχυση από ξύλο ή μέταλλο. Κάτω από τα φορέματά τους φορούσαν ένα κρινολίνο με ενσωματωμένους ξύλινους δακτύλιους, που χάριζαν στο ένδυμα σχήμα καμπάνας.

Οι άνδρες συνήθιζαν να πιάνουν τα μαλλιά τους κότσο²⁶, αλλά όσον αφορά το μήκος ήταν προσωπικό γούστο του καθενός. Θα μπορούσαν να είναι ίσια ή κατσαρά ανάλογα με την φύση της αμφίεσης. Κατά τη διάρκεια του 16^{ου} αιώνα οι προχωρημένοι άνθρωποι είχαν τα μαλλιά τους πιο κοντά σχεδόν, όπως και στη σύγχρονη εποχή. Οι άνδρες φορούσαν παραλλαγές του χαμηλού κασκέτου με γείσο και ήταν συχνά όλο γυρισμένο ή γυρισμένο από την μια πλευρά.

Οι γυναίκες άλλοτε συνήθιζαν να φτιάχνουν τα μαλλιά τους με περίτεχνη δομή, όπως οι Γερμανίδες ή να τα καλύπτουν απλώς με ένα μαντήλι. Είχαν τα μαλλιά τους καλυμμένα με κάποιου είδους φακιόλι²⁷. Οι χωρικές φορούσαν το πανωφόρι της προηγούμενης περιόδου και μαντήλι ή κολάρα γύρω από το λαιμό τους. Αυτές έμοιαζαν σαν αυτό που ονομάζουμε φόρεμα των «πουριτανών»²⁸.

Τα χρώματα αυτής της περιόδου είναι έντονα και συχνά σκοτεινά. Το μαύρο βελούδο ήταν το βασικό υλικό της περιόδου, ιδιαίτερα στα φακιόλια. Τα λευκά λινά υφάσματα ήταν άλλο ένα διακριτικό σημείο των χρωμάτων του χρυσού και του βυσσινί για κολάρα και φραμπαλάδες²⁹ (Robinson, 2000-2005).

²⁴ ελαστικό, γυναικείο κυρίως, εσώρουχο που περιβάλλει το κάτω μέρος του κορμού, από τη μέση έως τους γλουτούς.

²⁵ το τμήμα του γυναικείου ρούχου που καλύπτει το επάνω μέρος του σώματος από τους ώμους ως τη μέση~ το μπουστό.

²⁶ είδος χτενίσματος κατά το οποίο τα μαλλιά μαζεύονται και συστρέφονται στο πίσω μέρος του κεφαλιού.

²⁷ γυναικείο μαντήλι που δένεται στο κεφάλι για να το προστατεύει, κυρίως κατά την εκτέλεση οικιακών εργασιών.

²⁸ άτομο που χαρακτηρίζεται (συχνά υποκριτικά) από άκρως αυστηρές και συντηρητικές αντιλήψεις για την ηθική και ιδίως σε ότι αφορά την ερωτική και σεξουαλική συμπεριφορά.

²⁹ λουρίδα από ύφασμα με λεπτές πτυχές ή με σούρα, που στολίζει τον ποδόγυρο σε γυναικεία ρούχα ή τις άκρες των μαξιλαριών, σεντονιών κλπ.

2.8 Η ενδυμασία τον 17^ο αιώνα

Το ανδρικό κοστούμι εξελίσσεται κατά τρόπο μοναδικό γύρω στο 1660: τα διάφορα κομμάτια μικραίνουν, προβάλλεται το πουκάμισο και ένα πλήθος από μετάξινες ταινίες ενώνεται σε μπουκλωτές τούφες. Εμφανίζονται υποδήματα στολισμένα με κορδέλες και κουμπιά. Το σακάκι φθάνει ως τη ζώνη και τα μανίκια του, κοντά μέχρι τον αγκώνα, αφήνουν να φανούν τα φαρδιά μανίκια του πουκάμισου. Η κυλόττα είναι ανοιχτή χαμηλά και πολύ φαρδιά, έτσι που να μοιάζει με μικρή φούστα. Οι δαντέλες και οι φιόγκοι βρίσκονται στο αποκορύφωμά τους. Οι κυκλικοί «κάπα»³⁰ αντικαθίσταται από ένα μακρύ ρούχο, ένα είδος «καζάκας»³¹ με μακριά και πλατιά μανίκια. Η περούκα είναι ένα καινούριο στοιχείο στο ανδρικό ντύσιμο (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 2000).

Από την άλλη το γυναικείο κοστούμι εξακολουθεί να αποτελείται από ένα κορσάζ, στο οποίο συρράπτεται φούστα με ουρά, ανοιχτή μπροστά. Οι πτυχές της φούστας συγκεντρώνονται πίσω, πάνω από ένα υποστήριγμα, το πρώτο «τουρνούρι» στην ιστορία της αμφίεσης.

2.9 Η ενδυμασία τον 18^ο αιώνα

Στην αρχή του 18^{ου} αιώνα, η φούστα απλώνεται πάνω στο κρινολίνο, το οποίο αποτελείται από μια βαμβακερή φούστα απλωμένη πάνω σε στεφάνια από κεράτινα ελάσματα (μπαλένες³²). Η φούστα συνεχίζει να είναι ανοιχτή μπροστά και να έχει πτυχές. Στο ανδρικό κοστούμι το «φράκο»³³ και το «γιλέκο»³⁴ φοριούνται ανοιχτά και έχουν στενούς ώμους. Η περούκα μικραίνει και τα μαλλιά μοιράζονται σε δύο τούφες χωριστά, ριγμένα στον αυχένα. Οι δαντέλες συνεχίζουν να βρίσκονται σε μεγάλη χρήση.

³⁰ α) αδιάβροχο, χοντρό πανωφόρι από μαλλί κατσίκας και σπανιότερα προβάτου, χωρίς μανίκια και με κουκούλα που καλύπτει ολόκληρο το σώμα και που το φορούν οι βοσκού, β) γυναικείο πανωφόρι που μοιάζει στο σχέδιο με κάπα βοσκού.

³¹ μπλούζα φαρδιά, μακριά, ριχτή και κλειστή στο λαιμό.

³² α) καθεμιά από τις λεπτές ελαστικές πλάκες από κεράτινη ουσία που βρίσκονται, όπως τα δόντια, στο επάνω σαγόνι ορισμένων φαλαινών, β) έλασμα από την παραπάνω ουσία από πλαστικό ή από μέταλλο για διάφορες χρήσεις: οι μπαλένες χρησιμοποιούνται ως εξαρτήματα για στήριξη σε γιακάδες πουκαμίσων, κορσέδες, στηθόδεσμοι κλπ.

³³ μαύρο επίσημο ανδρικό ένδυμα, που αποτελείται από παντελόνι και από σακάκι, το οποίο μπροστά φτάνει ως τη μέση και πίσω κατεβαίνει σχηματίζοντας ψαλιδωτή ουρά.

³⁴ κοντό ρούχο χωρίς μανίκια που φτάνει ως τη μέση, κουμπώνει μπροστά και φοριέται πάνω από το πουκάμισο και κάτω από το σακάκι.

Στα μέσα του αιώνα οι φούστες με το κρινολίνο αποκτούν τεράστιες διαστάσεις, εφαρμοστό μπούστο³⁵ και τετράγωνο ντεκολτέ³⁶. Στα πόδια φοριούνται μεταξωτά παπούτσια ή παντόφλες με ψηλά τακούνια. Τα μαλλιά χτενίζονται επίπεδα, αλλά έχουν άσπρο χρώμα που επιτυγχάνεται με το πουδράρισμα από σιταρένιο αλεύρι, που ριχνόταν από το ταβάνι για να πάει ομοιόμορφα σε όλο το κεφάλι. Η λευκή κόμη συνοδευόταν από ένα υπερβολικό μακιγιάζ, που δεν είχε καμιά σχέση με τη φυσικότητα του προσώπου. Το πουδράρισμα και το μακιγιάζ επεκτείνονται και στους άντρες. Γενικεύεται η χρήση του φράκου, το οποίο απλοποιείται, ώστε να μπορεί κανείς να πει ότι για πρώτη φορά το ανδρικό κοστούμι ομορφαίνει και κολακεύει το σώμα. Το 1774 οι κομμώσεις είναι τόσο υψηλές που απορείς πως ο λαιμός μιας γυναίκας μπορούσε και τις κρατούσε. Τα καπέλα επίσης ήταν τεράστια και φυσικά, πολυδάπανα.

Και ενώ ο κλασικισμός διαγράφεται στον ορίζοντα, δεν φαίνεται να επιδρά στο κοστούμι αυτής της εποχής, αλλά λίγο αργότερα, προς το τέλος του αιώνα, οπότε το ντύσιμο αρχαίζει. Τώρα ακόμα οι θεωρίες του Ρουσσώ για επιστροφή στη φύση επηρεάζουν την ενδυμασία: παραμερίζεται η γιγάντια κόμμωση και τα ψάθινα καπέλα εκτοπίζονται, ενώ υιοθετούνται τα ιταλικά ψάθινα που πλαισιώνουν όμορφα τα νεανικά και δροσερά, χωρίς μακιγιάζ, πρόσωπα. Τα μαλλιά ακόμα χτενισμένα σε μπουκλές πέφτουν στους ώμους. Ο κορσές διατηρείται, καταργείται, όμως, το κρινολίνο και το φόρεμα πέφτει με ωραίες πτυχές και συγκρατείται με ζώνη στη μέση που δένεται πίσω (Hornberger, Hermeling, Eberle, 1996).

Στο ανδρικό ντύσιμο επικρατεί το αγγλικό στυλ. Παραμερίζονται τα μετάξινα και βελούδινα υφάσματα και χρησιμοποιούνται το μαλλί και η τσόχα³⁷ σε ζωηρότερα και πρακτικότερα χρώματα. Το φράκο είναι ευρύχωρο και άνετο, με ρεβέρ³⁸ και δύο σειρές κουμπιά. Το γιλέκο κόβεται στον ίδιο τύπο. Η κυλόττα εκτοπίζεται και τη θέση της παίρνει το παντελόνι, ο «πρόγονος» του σύγχρονου παντελονιού.

Στο τέλος του αιώνα λατρεύεται η κλασικά αρχαιότητα και το κοστούμι δεν μπορεί να μην εναρμονιστεί με τις απαιτήσεις της εποχής. Παραμερίζονται λοιπόν ο κορσές, τα ψηλοτάκουνα παπούτσια, οι δαντέλες και φοριέται μια απλή και ελαφριά

³⁵ α) το πάνω τμήμα του ανθρώπινου σώματος από τους ώμους ως τη μέση, β) τμήμα γυναικείου ρούχου που καλύπτει αυτό το μέρος του σώματος.

³⁶ μεγάλο άνοιγμα σε μπλούζα ή σε φόρεμα, από όπου περνάει το κεφάλι, που αφήνει ελεύθερο το λαιμό και το επάνω τμήμα του στήθους και της πλάτης.

³⁷ είδος μονόχρωμου μάλλινου υφάσματος με πυκνή ύφανση και κοντό πέλος.

³⁸ το εξωτερικό γύρισμα στο κάτω μέρος του παντελονιού.

ρόμπα με ανασηκωμένη τη μέση κάτω από το στήθος, από λινό ύφασμα μουσελίνα³⁹ ή βατίστα⁴⁰. Στα πόδια πολλές φορές φοριούνται σανδάλια.

2.10 Η ενδυμασία τον 19^ο αιώνα

Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα τα γυναικεία χέρια εξακολουθούν να είναι γυμνά και μόνο γύρω στο 1815 μπαίνουν σε μακριά χρωματιστά γάντια που σιγά-σιγά εκτοπίζονται από μακριά κολλητά μανίκια. Από αυτή τη στιγμή η εσθήτα χάνει την απλότητά της και αρχίζει η εποχή της γαρνιτούρας.

Γύρω στα 1850, οι γυναίκες φορούσαν μέχρι και πέντε μεσοφόρια από σκληρό ύφασμα κάτω από το φόρεμά τους, ώστε να φαίνεται τεράστιο και φουσκωτό σύμφωνα με τη μόδα. Τα μεσοφόρια ήταν πολύ βαριά, ζεστά και ενοχλητικά.

Ο 19^{ος} αιώνας χαρακτηρίζεται ως αιώνας μιμητισμού και ομοιομορφίας, καθώς η ραγδαία οικονομική και βιομηχανική ανάπτυξη παραμερίζει την χειρωνακτική και, επομένως, δημιουργική εργασία. Επανέρχεται για παράδειγμα, το κρινολίνο, αλλά ένα άλλο είδος που φοριέται μέχρι το 1860, πάντα μακρύ μέχρι τον αστράγαλο και μόνο όταν ετοιμάζεται να δύσει φοριέται και κοντό, αποκαλύπτοντας, τα σκαρπίνια με τις χρωματιστές κάλτσες. Το καινούριο είδος κρινολίνου που κάνει την εμφάνισή του αυτή την περίοδο, αποτελείται από εύκαμπτους δακτυλίους από ατσάλι. Οι δακτύλιοι αυτοί συγκρατούσαν τη φούστα, ώστε να μην ακουμπάει στα πόδια. Όπως ήταν αναμενόμενο, η νέα εκδοχή του κρινολίνου γνώρισε αμέσως τεράστια επιτυχία. Ήταν ανάλαφρο και αέρινο και επέτρεψε στις γυναίκες να φορούν μόνο ένα ή δύο μεσοφόρια κάτω από το φόρεμα. Από το 1870 και εξής φοριέται το «τουρνουρί⁴¹», που έχει ως αποτέλεσμα να τονίζεται το πίσω μέρος του γυναικείου σώματος, ενώ παράλληλα το στήθος προβάλλεται πολύ (Morley, 2004).

Στο ανδρικό κοστούμι συνεχίζεται η εξέλιξη που θα καταλήξει στα σημερινά παντελόνια. Επίσης, κυριαρχεί η γραβάτα και ο κολλαριστός γιακάς, ενώ τα κοστούμια αρχίζουν να φοριούνται ανάλογα με τις ώρες της ημέρας (πρωινό, επίσημο, κλπ). Γενικότερα, τα αντρικά ρούχα ακολούθησαν μία πιο αυστηρή γραμμή. Εκείνη τη εποχή, θεωρείτο αταίριαστο για έναν άντρα να ελκύει την προσοχή με την

³⁹ είδος λεπτού και ελαφρού υφάσματος από βαμβάκι, μετάξι ή μαλλί.

⁴⁰ είδος λεπτού, βαμβακερού υφάσματος.

⁴¹ μαξιλαράκι που τοποθετούσαν οι γυναίκες τον 19^ο αιώνα πίσω, κάτω από τη μέση, μέσα από τα ρούχα τους, για να τονίσουν την περιφέρεια.

ενδυμασία του, αντίληψη που διατηρήθηκε για τα επόμενα εκατό περίπου χρόνια (Byrde, 1992).

Με το κοστούμι «ταγιέρ», διαιρεμένο σε τρία μέρη (φούστα, μπλούζα και ζακέτα), η γυναίκα μπαίνει στον χώρο του ανδρικού ρούχου. Καθιερώνεται το υγιεινό άνετο κοστούμι, που απαλλάσσεται από τον ασφυχτικό κορσέ. Το ταγιέρ είναι το ρούχο που συμβαδίζει με την ιδέα της απελευθέρωσης της γυναίκας. Την εμφανίζει με πνευματικότητα, με δραστηριότητα, που επεκτείνεται έξω από το σπίτι και με μια τάση ισοτιμίας προς τον άνδρα (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 2000). Τώρα οι γυναίκες ήταν εκείνες που φορούσαν τα πιο εξαιρετικά και κομψά ρούχα. Γυναίκες, που έπαιρναν πολύ χαμηλή αμοιβή, δούλευαν πολλές ώρες για να φτιάξουν τα πολυτελή αυτά φορέματα. Επιπλέον, η ραπτομηχανή, που εφευρέθηκε το 1851, επέτρεπε στις μοδίστρες να φτιάχνουν πανέμορφα και περίτεχνα στολίσματα (Morley, 2004).

2.11 Η ενδυμασία τον 20^ο αιώνα

2.11.1 Δεκαετία '20

Μετά τη λήξη του Α' παγκοσμίου πολέμου, οι γυναίκες αρχίζουν να γίνονται ανεξάρτητες και να ζουν έντονα και προκλητικά. Οι γυναίκες καπνίζουν, αποκτούν σεξουαλική ελευθερία και πλέον μπορούν να ψηφίσουν. Διαβάζουν περιοδικά όπως Vogue, The Queen, Gazette και Harper's. Ο κορσές καταργείται δίνοντας ακόμα περισσότερη ελευθερία και τα ρούχα αποκτούν φαρδιές γραμμές, ενώ για πρώτη φορά τα πόδια αποκαλύπτονται. Τα πλεκτά μαγιό είναι πλέον αποδεκτή περιβολή για την παραλία και καθιερώνονται από την Αυστραλέζα κολυμβήτρια Anette Kellerman. Το 1921 η Chanel λανσάρει το περίφημο Chanel No 5. Η σιλουέτα είναι φαρδιά με ζώνη στη μέση. Το 1925 η γραμμή ανεβαίνει μέχρι το γόνατο και για πρώτη φορά μετά από δύο χρόνια πάνω από το γόνατο. Τα φορέματα είναι κεντημένα, έχουν κρόσσια και συνήθως τα υφάσματα είναι αέρινα και διαφανή. Τα παλτό είναι βαριά και φοριούνται γύρω από το σώμα σαν κιμονό. Αμάνικες μπλούζες, βαθιά ντεκολτέ, αλλά και τα πρώτα πουλόβερ. Οι φούστες έχουν πιέτες και είναι διακοσμημένες με φιόγκους, λουλούδια και χάντρες και αργότερα με γεωμετρικά σχέδια.

Η γούνα αποτελεί αγαπημένο αξεσουάρ, ενώ ο Benito γίνεται γνωστός για τις όμορφες γούνες του από ερμίνα σε σχήμα σωλήνα. Τα καλσόν είναι από μετάξι σε τόνους του δέρματος. Τα παπούτσια είναι άνετα για να εξυπηρετούν στο χορό και τα

χαρακτηρίζει μια μπαρέτα στο ύψος του αστραγάλου. Οι ταμπακιέρες και οι μακριές πίπες χρησιμοποιούνται ευρέως. Οι πέρλες είναι το αγαπημένο κόσμημα, ενώ τα καπέλα (κλος) εφαρμόζουν τέλεια στο κεφάλι, κατεβαίνουν μέχρι το ύψος των φρυδιών, αναδεικνύοντας τα κοντά κουρέματα.

2.11.2 Δεκαετία '30

Η μόδα συναντά τον κινηματογράφο και το Χόλυγουντ, δημιουργεί σύμβολα κομψότητας, καθώς οι γυναίκες θέλουν να είναι διαρκώς λαμπερές, όπως οι αγαπημένες τους πρωταγωνίστριες. Η σιλουέτα είναι λεπτή και ψηλή με τονισμένη μέση και έντονους ώμους. Τα φορέματα είναι λοξά κομμένα (το λεγόμενο bias-cut), καλύπτουν τις γάμπες, αλλά αφήνουν όλη την πλάτη έξω. Καπέλα και γάντια γίνονται απαραίτητα στοιχεία της γυναικείας γκαρνταρόμπας. Τα παντελόνια και τα σορτς γίνονται αποδεκτά ως ενδύματα παραλίας αλλά και άνεσης. Το 1933 ο οίκος Hermès λανσάρει το πρώτο του μεταξωτό μαντήλι γράφοντας τη δική του ιστορία. Το μαύρισμα γίνεται μανία, τα μονοκόμματα μαγιό με βαθιά ανοιχτή πλάτη συναρπάζουν, ενώ τα γυαλιά ηλίου είναι το απόλυτο αξεσουάρ. Το λευκό χρώμα και το σατέν κυριαρχούν.

Αυτή την περίοδο, συναντάμε όλο και περισσότερο μακριά φορέματα κομμένα στο λοξό, εξώπλατα που καταλήγουν σε ουρά ή σε τετράγωνες πιέτες. Η λαιμόκοψη είναι άλλοτε ντραπέ⁴², άλλοτε βαθύ V και άλλες φορές καταλήγει σε φιόγκο. Τα σακάκια χαρακτηρίζονται από τετράγωνες γραμμές και λεπτομέρεια στους γιακάδες. Τα ταγιέρ αποτελούνται κυρίως από σακάκια που τονίζουν τη μέση και μακριές φούστες εφαρμοστές στους γοφούς. Τα παλτό έχουν γούνινους γιακάδες, ενώ η καμπαρντίνα αναβιώνει. Οι μπλούζες έχουν φραμπαλάδες και τα μανίκια είναι φουσκωτά. Τα πουλόβερ είναι στενά και έχουν prints εμπνευσμένα από τη γραφιστική και την ArtDeco. Τα παντελόνια είναι φαρδιά με κουμπιά στο πλάι, ενώ τα σορτς συνδυάζονται με λευκά σοσόνια (Carter, 1975).

Όσον αφορά τα αξεσουάρ, αυτή τη δεκαετία κάνουν την εμφάνισή τους οι τσάντες φάκελοι, τα μικρά πουγκιά, οι γούνινες εσάρπες και τα ετόλ⁴³ από ζώα. Οι

⁴² λεπτό, απαλό μάλλινο ύφασμα από νήμα πενιέ, σε δυσδιάκριτη διαγωνιά ύφανση και με τελείωμα με πλούσιο ύφασμα λεπτού πέλους. Στην πιο ελαφριά μορφή του χρησιμοποιείται σε γυναικεία φορέματα. Αν είναι πιο βαρύ (ορισμένες φορές σε συνδυασμό νημάτων πενιέ και λαναρισμένων νημάτων) χρησιμοποιείται σε αντρικά επίσημα κοστούμια και παλτά. Η ονομασία προέρχεται από το γαλλικό «drape», το οποίο σημαίνει «ρούχο».

⁴³ γούνινη εσάρπα.

γυναίκες συνηθίζουν να φοράνε καπέλα κλος, μπερέδες και καπέλα με μεγάλο γείσο, αλλά και τουρμπάνι. Ακόμα, η μόδα επιτάσσει γάντια, μικρά στρογγυλά γυαλιά ηλίου, καρφίτσες και αληθινά κοσμήματα που συνδυάζονται με ψεύτικα. Στον τομέα της υπόδησης, πολύ συνηθισμένες είναι οι μυτερές γόβες, οι μπαλαρίνες, τα πέδιλα και οι πρώτες πλατφόρμες.

2.11.3 Δεκαετία '40

Ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, που κράτησε από το 1940 έως το 1945, βάζει τη μόδα σε δεύτερη μοίρα. Το εμπόριο με τις χώρες του εξωτερικού σταμάτησε και οι πρώτες ύλες γίνονται δυσεύρετες, αφού τα εργοστάσια κατασκεύαζαν αποκλειστικά όπλα, στολές και άλλα εφόδια για τον πόλεμο. Το κόστος των υφασμάτων αυξάνεται και το rayon⁴⁴ κάνει την εμφάνισή του σαν μια πιο προσιτή πρόταση. Η μόδα παίρνει ένα πιο στρατιωτικό και επιβλητικό look. Οι ώμοι είναι τονισμένοι με ελαφριές βάτες, όχι μόνο στα ταγιέρ αλλά και στα φορέματα. Όλα αυτά μέχρι το 1947 όπου ο Christian Dior κάνει την επανάσταση και δημιουργεί το New Look. Η βασική σιλουέτα, γνωστή και σαν γραμμή Α, είναι κωνική, τονίζει τη μέση, έχοντας φυσικούς ώμους, ενώ το μήκος της φούστας παίζει από τα μέσα του γονάτου μέχρι τα μέσα της κνήμης. Τα υφάσματα που χρησιμοποιούνται είναι ο ταφτάς, το βελούδο, η μουσελίνα και το σατέν. Εμφανίζονται τα πατρόν και τα πρώτα prêt-à-porter.

Οι φούστες κλοσάρουν ελαφρά και είναι πάντα με μάκρος λίγα εκατοστά πάνω από το γόνατο. Κυριαρχούν τα μικρά εμπριμέ και οι διχρωμίες σε ασπρόμαυρο. Φορέματα που δένουν γύρω από τη μέση, φορέματα με τονισμένη μέση και βάτες. Μπλούζες που κουμπώνουν σαν πουκάμισα, γυναικεία ταγιέρ σε αρρενωπή γραμμή, πιέτες στις φούστες, στενές ίσιες φούστες που συνδυάζονται με μικροσκοπικά πουλόβερ.

Κι αυτή την περίοδο, συναντάμε μεγάλες καπελίνες, καπέλα με voile από δίχτυ ή δαντέλα που σκιάζουν το πρόσωπο, αλλά και μπερέδες. Ακόμα, οι γυναίκες φοράνε γάντια και τσάντες που κρέμονται από τον ώμο. Τα παπούτσια είναι πέδιλα, με χοντρά τακούνια ή διπλές σόλες και φοριούνται με κοντά καλτσάκια.

⁴⁴ ίνες που χρησιμοποιούνται στην κατασκευή διαφόρων ειδών ενδυμάτων συμπεριλαμβανομένων των φορεμάτων, των σακακιών και των μαγιό.

2.11.4 Δεκαετία '50

Η δεκαετία αυτή είναι ίσως η πιο κολακευτική για τη γυναίκα. Οι γραμμές ακολουθούν το κορμί τονίζοντας τα ωραιότερα σημεία του σώματος, το στήθος, τη μέση και την περιφέρεια. Πέρα από τις haute couture δημιουργίες το καθημερινό ρούχο γίνεται όλο και πιο εύκολο και πρακτικό. Το μάκρος ξεκινάει κάτω από το γόνατο και καταλήγει στη μέση της γάμπας. Τα χρώματα είναι παστέλ, ασπρόμαυρο, πουά⁴⁵ αλλά και εμπριμέ με λουλούδια. Το 1957 η μόδα υιοθετεί τη γραμμή «σάκος» την οποία λανσάρει ο Yves Saint Laurent που δουλεύει για το Dior. Οι ώμοι είναι χαλαροί, κυριαρχεί η λαιμόκοψη bateau και συνδυάζεται με περίεργα γεωμετρικά καπέλα. Το 1958 η γραμμή πάλι αλλάζει και η σιλουέτα γίνεται τραπέζιο. Τα μανίκια είναι τρία τέταρτα και οι ώμοι φαρδαίνουν. Το τακούνι στιλέτο καθιερώνεται και ο Dupont ανακαλύπτει τη λύκρα⁴⁶ κάνοντας επανάσταση στο γυναικείο εσώρουχο. Το φουρό φοριέται πάντα κάτω από φορέματα και τις φούστες, δίνοντας, έτσι, όγκο (Peacock, 1994). Στην Ελλάδα ο Ντίμης Κρίτσας ανοίγει το ατελιέ του δίνοντας μια νότα γαλλικής φινέτσας (είχε μαθητεύσει μόδα στο Παρίσι). Τον ακολουθούν ο Γιάννης Τσοπανέλλης, ενώ κάνει την εμφάνιση του και ο Φιλήμονας.

Συναντάμε φορέματα σε γραμμή Α, στράπλες για βραδινές εμφανίσεις, κλος φούστες, αμάνικα πουλόβερ που συνδυάζονται με ζακέτες στο ίδιο χρώμα. Ακόμα, φορέματα με κόψιμο πουκαμίσου, παλτό που τονίζουν τη μέση με ζώνες και βερμούδες.

Στα αξεσουάρ έχουμε μεγάλες τσάντες ή μικρές κομπές, μαντήλια στο κεφάλι, πέρλες που αγκαλιάζουν το λαιμό και γυαλιά πεταλούδα. Απαραίτητα τα γάντια, τα οποία ταιριάζουν αυστηρά με το παπούτσι, τη τσάντα και το φόρεμα/ταγιέρ. Βέβαια, και οι ζώνες θεωρούνται απαραίτητες, αφού τονίζουν τη μέση της γυναίκας, καθώς και τα βελούδινα καπέλα με ή χωρίς βέλος που αποτελούν ιδιαίτερη στυλιστική επιλογή. Στα παπούτσια συναντάμε κομπά πέδιλα ή λεπτά μυτερά με τακούνια.

2.11.5 Δεκαετία '60

Η μόδα ανανεώνεται και εμφανίζονται νέοι σχεδιαστές που θέλουν να κάνουν τη δική τους επανάσταση. Η ροκ μουσική, τα ναρκωτικά και η σεξουαλική απελευθέρωση κάνει τη μόδα εκκεντρική. Η Mary Quant αλλά και ο André Courrèges

⁴⁵ η βούλα, πουκάμισο, μπλούζα, φόρεμα, κουρτίνα, υφάσματα, ρούχα με βούλες.

⁴⁶ γυαλιστερό, συνθετικό ελαστικό ύφασμα, το οποίο χρησιμοποιείται σε εφαρμοστά ρούχα, κυρίως αθλητικά.

κοντράρονται για την ανακάλυψη του μίνι. Το μίνι πάντως είναι γεγονός και αποτελεί σύμβολο της δεκαετίας. Ο Yves Saint Laurent λανσάρει το look Mondrian εμπνευσμένος από τους γεωμετρικούς πίνακες του Ολλανδού ζωγράφου. Ο Courrèges κάνει πραγματική επανάσταση με τα διαστημικά του σύνολα από πλαστικό, πιστά στον ενθουσιασμό της εποχής με τις κοσμοναυτικές αποστολές στη σελήνη. Ο Paco Rabanne παρουσιάζει ρούχα από μέταλλο, ανοίγοντας νέους δρόμους στην κατασκευή των ρούχων. Τα μικροσκοπικά μπικίνι λατρεύονται τόσο από άντρες όσο και από γυναίκες. Μοντέλα όπως η Twiggy και η Βερούσκα αποτελούν πρότυπα ομορφιάς. Στην Ελλάδα, ο Γιάννης Βούρος, ο δημιουργός των μοναδικών τουαλετών του ελληνικού κινηματογράφου ανοίγει το πρώτο του ατελιέ, ενώ ο Γιάννης Τσεκλένης με τα ψυχεδελικά του prints κάνει επιτυχία και εκτός των ελληνικών συνόρων. Ήδη αρχίζει να δημιουργείται ένα θετικό κλίμα στην ελληνική μόδα, οι σχεδιαστές γίνονται πιο οικείοι στο ελληνικό κοινό και βάζουν τα θεμέλια για την άνθηση που πρόκειται να ακολουθήσει.

Τα μίνι φορέματα, οι μίνι φούστες, τα ζιβάγκο και τα μικρά εφαρμοστά πουλόβερ είναι χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης δεκαετίας. Ακόμα, συναντάμε στενά παντελόνια, κάπρι παντελόνια, καυτά σορτς, όπως και jupe-culottes. Τα ταγιέρ τύπου Jackie Kennedy, τα βελούδινα σακάκια και τα παλτό μέχρι το γόνατο θα φορεθούν πολύ.

Στα αξεσουάρ έχουμε χρωματιστά καλσόν και κάλτσες μέχρι το γόνατο. Επίσης, τεράστια γυαλιά ηλίου, μπερέδες και κασκέτα, πλαστικά κοσμήματα, καθώς και μαντήλια για το λαιμό. Στα παπούτσια, συναντάμε φλατ⁴⁷ μπαλαρίνες, πλαστικές μπότες μέχρι το γόνατο και σανδάλια.

2.11.6 Δεκαετία '70

Πρόκειται για μια δεκαετία επηρεασμένη από τη μουσική και τα κινήματα της νεολαίας που αφήνει χώρο στη μόδα να υιοθετήσει πολλές και διαφορετικές επιλογές. Το φολκλόρ μπερδεύεται με το ρετρό, το κιτς, το γκλίτερ και το πανκ. Ο διαλογισμός γίνεται μόδα από τους χίπις που διαδηλώνουν για αγάπη και ειρήνη. Το 1974 ανοίγει στη Νέα Υόρκη το περίφημο Studio 54' και μαζί του η εποχή της disco, του στρετς και της λύκρα. Η Gloria Vanderbilt κάνει δημοφιλή τα εφαρμοστά στρετς τζιν παντελόνια. Το 1977 το κίνημα του πανκ από τη Μεγάλη Βρετανία φέρνει

⁴⁷ παπούτσι ίσιο, επίπεδο, χωρίς τακούνι.

δερματίνες⁴⁸, καρφιά, παραμάνες και ρούχα από βινύλ. Στην Ελλάδα ο Μιχάλης Ασλάνης ανοίγει στη Δημοχάρους το ατελιέ του για να γνωρίσει επιτυχία με τα έθνικ φορέματα του. Ο Βασίλης Κουρκουμέλης με το Μάκη Τσέλιο δημιουργούν τον οίκο Billy Bo που θα αποτελέσει σταθμό για την ελληνική μόδα και μάλιστα θα βγει και εκτός ελληνικών συνόρων. Αλλά και ο ελληνικός περιοδικός Τύπος αρχίζει να ασχολείται με τη μόδα και τους νέους Έλληνες δημιουργούς. Περιοδικά όπως ο Ταχυδρόμος και η Γυναίκα κάνουν editorial μόδας και ανταποκρίσεις από το εξωτερικό. Για πρώτη φορά καθιερώνεται ο ρόλος του στυλίστα και του make-up artist.

Τα φορέματα της δεκαετίας αυτής είναι φαρδιά, με ψυχεδελικά εμπριμέ, αλλά και floral prints. Πολύ στη μόδα είναι οι τσιγγάνικες φούστες, χαμηλόμεσες, πολύ κοντές ή πολύ μακριές. Ακόμα, τα πολύ κοντά σορτς (hotpants), αλλά και τα παντελόνια που φαρδαίνουν από το γόνατο και κάτω, το λεγόμενο παντελόνι καμπάνα. Το πέτο στα πουκάμισα είναι μεγάλο, άλλοτε στρογγυλό και άλλοτε μυτερό. Τα τζιν και t-shirts φοριούνται πολύ, όπως και τα τοπ που δένουν στο λαιμό, οι ολόσωμες φόρμες και στράπλες φορέματα σε ίσια γραμμή-σωλήνα (tubedresses). Στα αξεσουάρ έχουμε ζώνες με τεράστιες αγκράφες που διακοσμούν τους γοφούς. Δεν λείπουν από το κεφάλι οι μπαντάνες⁴⁹ και από το λαιμό τα φουλάρια και τα πόντσο⁵⁰. Στα κοσμήματα, συναντάμε τεράστιους ασημένιους κρίκους στα αυτιά και τα κολιέ από χάντρες διακοσμούν το λαιμό. Επίσης, φοριούνται πολύ οι παγιέτες και τα σατέν κολάν. Τέλος, τα παπούτσια είναι χοντροκομμένα με υπερβολικούς πάτους-πλατφόρμες.

2.11.7 Δεκαετία '80

Χαρακτηρίστηκε ως η δεκαετία της υπερβολής. Οι ώμοι φαρδαίνουν, οι βάτες κυριαρχούν και η σειρά «Δυναστεία» κάνει την Alexis Colby πρότυπο μόδας. Η γυμναστική γίνεται μόδα και το αθλητικό look βγαίνει και εκτός γυμναστηρίου. Το τζιν αποκτά υπογραφή και τα logos κυριαρχούν παντού. Είναι η εποχή των super - models και του καταναλωτισμού. Η γυναίκα κυνηγάει την καριέρα και γίνεται οικονομικά ανεξάρτητη. Ο Lacroix φέρνει το μπαρόκ, ο Alaïa με τα πλεκτά του

⁴⁸ τεχνητή ουσία που αντικαθιστά το δέρμα στην κατασκευή διάφορων αντικειμένων.

⁴⁹ είδος φουλαριού που το χρησιμοποιούν συνήθ. οι γυναίκες για να στερεώνουν τα μαλλιά τους.

⁵⁰ είδος επανωφοριού των ινδιάνων της Κεντρικής και Νότιας Αμερικής, αντίστοιχο ένδυμα.

τετράγωνου ή στρογγυλού σχήματος, χωρίς μανίκια, με άνοιγμα στη μέση για το κεφάλι, που πέφτει ελεύθερα πάνω στο σώμα και που φοριέται ως επανωφόρι ιδίως από γυναίκες και παιδιά.

αγκαλιάζει το γυναικείο σώμα τονίζοντας τα κατάλληλα σημεία του, η Donna Karan χρησιμοποιεί το στρετς στα καλσόν και στα πουκάμισα body διευκολύνοντας την εργαζόμενη γυναίκα, ενώ οι Manolo Blahnik και Christian Louboutin καθιερώνονται στο χώρο του υποδήματος (Nunn, 2000).

Τη δεκαετία αυτή φοριούνται πολύ οι φούστες τύπου lambada, τα τουτού, οι μίνι φούστες, τα κολάν, τα τεράστια φαρδιά t-shirts, τα ξεβαμμένα και σκισμένα τζιν, τα κοντά jackets, οι βάτες, τα φαρδιά τεράστια μπουφάν, τα τοπ από δίχτυ, καθώς και τα φορέματα με τον ένα ώμο έξω, οι φαρδιές παντελόνες, οι αθλητικές φόρμες και τα αθλητικά κορμάκια. Ακόμα, οι φούστες balloon, τα τεράστια μανίκια, αλλά και μανίκια νυχτερίδα.

Στα αξεσουάρ έχουμε γκέτες, γάντια με κομμένα δάχτυλα, γάντια από δαντέλα, φιόγκοι στα μαλλιά, στέκες, πολύχρωμα γυαλιά, κονκάρδες, τεράστιες ζώνες και χρωματιστά καλσόν. Στα κοσμήματα συναντάμε πλαστικά βραχιόλια και μακριά κολιέ. Τέλος, αγαπημένα παπούτσια είναι τα αθλητικά.

2.11.8 Δεκαετία '90

Μετά την δεκαετία της υπερβολής έρχεται η δεκαετία της απλότητας. Η σιλουέτα ελευθερώνεται και δεν μπορούμε να πούμε ότι υπάρχει ένα συγκεκριμένο στυλ. Νέοι σχεδιαστές κάνουν την εμφάνιση τους με την Βρετανία να κατέχει τα πρωτεία στην ανάδειξη δημιουργικών ανθρώπων. Ο John Galliano, ο Alexander McQueen και η Stella McCartney είναι το νέο αίμα. Ο Tom Ford αναλαμβάνει τον οίκο Gucci και τον απογειώνει, ενώ οι οίκοι Prada, D&G, Blumarine καθιερώνονται στο στερέωμα της μόδας. Ενσωματώνει την απλότητα, την ιδιαιτερότητα, τη μοναδικότητα και γίνεται μούσα πολλών σχεδιαστών, τραγουδιστών, ζωγράφων. Επειδή η μόδα έχει πολλά πρόσωπα και πολλές επιλογές, η μοναδικότητα και η προσωπικότητα είναι αυτά που χαρακτηρίζουν το στυλ του καθενός. Τα περιοδικά μόδας αυξάνονται και εμφανίζονται και οι πρώτες εκπομπές μόδας στη τηλεόραση, που όμως δε θα κρατήσουν για πολύ.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα gadget της νέας τεχνολογίας είναι τα νέα αξεσουάρ. Επίσης διάσημες σταρ του εξωτερικού κάνουν μόδα αντικείμενα και ρούχα που φορούν χωρίς να είναι διαχρονικά, καθώς αλλάζουν πολύ γρήγορα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΣ ΣΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Η λειτουργία του ρούχου έχει δύο πλευρές. Αφ' ενός ένα κοστούμι επηρεάζει το περιβάλλον του ανθρώπου που το φοράει, αφού αποτελεί μέσο επικοινωνίας και είναι ένας τρόπος μεταβίβασης πληροφοριών για την προσωπική και κοινωνική ταυτότητα του ατόμου. Αφ' ετέρου επηρεάζει, καθορίζει και διαμορφώνει εκείνον που το φοράει.

3.1 Η ενδυμασία ως σύμβολο του ατομικού ρόλου και θέσης στην κοινωνία

Η ενδυμασία είναι ένα από τα σπουδαιότερα συστατικά της καθημερινής ζωής του ανθρώπου γι' αυτό κι αποτελεί την έκφραση των κοινωνικών του ενεργειών. Δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι οι διάφορες εποχές κρίνονται, χαρακτηρίζονται και σε αρκετές περιπτώσεις στιγματίζονται από την ενδυμασία των ανθρώπων.

Κάθε ρόλος της καθημερινής ζωής του ανθρώπου έχει το κοστούμι του. Όπως ακριβώς συμβαίνει και στο θέατρο, δηλαδή οι άνθρωποι- ηθοποιοί αλλάζουν κοστούμια ανάλογα με το έργο, τη σκηνή, το ρόλο, τα συναισθήματα. Είτε ντύνονται με την τελευταία λέξη της μόδας, είτε φοράνε και ξαναφοράνε τα ρούχα που πιστεύουν ότι τους ταιριάζουν -ακριβά, φθηνά, φανταχτερά, σεμνά, προκλητικά, μαύρα ή πολύχρωμα-, τα ρούχα είναι μια απεικόνιση του εσωτερικού κόσμου του ανθρώπου που προβάλλει στους γύρω του. Μπορούμε, άλλωστε, να το διαπιστώσουμε και στον εαυτό μας. Όταν βρεθούμε σε μια αίθουσα με κόσμο, όταν είμαστε καλεσμένοι μαζί με ανθρώπους που γνωρίζουμε λίγο ή καθόλου σε ένα φιλικό σπίτι, αυτό που μας κάνει να διαμορφώσουμε μια πρώτη εντύπωση για τους γύρω μας είναι η εξωτερική του εμφάνιση. Μία εικόνα που, σαν να ρίχνουμε μια ματιά σε φωτογραφία, σαν ένα «σκανάρισμα», μας δίνει τις πρώτες πληροφορίες για τον άνθρωπο που έχουμε απέναντί μας. Η εικόνα αυτή περιλαμβάνει το πρόσωπο, τα μαλλιά, τη στάση του σώματος και ασφαλώς τα ρούχα, και μπορεί να επηρεάσει αρκετά τα συναισθήματα συμπάθειας ή αντιπάθειας που αναπτύσσουμε για τον άνθρωπο αυτόν. Με αυτό το πρώτο «σκανάρισμα», αποκωδικοποιούμε τα μηνύματα του άλλου. Και μπορεί, βέβαια, αν είμαστε «θύματα της εικόνας», να μας κάνει να τον απορρίψουμε και να χάσουμε κάθε ενδιαφέρον να τον γνωρίσουμε καλύτερα. Ίσως, μάλιστα, είμαστε τέτοια θύματα περισσότερο από όσο θέλουμε να

παραδεχτούμε. Το ίδιο δύσκολο είναι για πολλούς να παραδεχτούν ότι δίνουν σημασία στα ρούχα που φοράνε. Κι όμως, σε κανέναν δεν είναι αδιάφορο το τι φοράει, εκτός αν πάσχει από κάποια ψυχική διαταραχή, οπότε αλλοιώνεται η εικόνα που έχει για τον εαυτό του.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούσε η βυζαντινή κοινωνία, όπου το ένδυμα κάλυπτε καθημερινές ανάγκες, ενώ παράλληλα αποτελούσε και μέσο επικοινωνίας, γιατί ήταν σημασιολογικά φορτισμένο. Ο τρόπος ένδυσης του καθενός αποκάλυπτε στους συγχρόνους του το φύλο, την κοινωνική θέση, το επάγγελμα, την οικονομική ισχύ του. Θα λέγαμε ότι υποκαθιστούσε μερικώς τη γνωστή μας ταυτότητα. Η βυζαντινή κοινωνία είχε συνείδηση αυτής της λειτουργίας. Ακόμη και περιθωριακές ομάδες προσπαθούσαν μέσω επιλογής διαφορετικής, ασυνήθιστης φορεσιάς να δηλώσουν την ύπαρξη και την ταυτότητα της ομάδας τους. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι οι συμμετέχοντες στην περίφημη ‘στάση του Νίκα’ τον 6^ο αιώνα είχαν υιοθετήσει, κατά τον ιστορικό Προκόπιο, συγκεκριμένο τρόπο ένδυσης. Η μελέτη των βυζαντινών πηγών δείχνει ότι το βυζαντινό ένδυμα μαρτυρούσε κατ’ αρχήν την κοινωνική θέση του ατόμου. Με βάση τις ενδυματολογικές πρακτικές της περιόδου διακρίνονταν ξεκάθαρα δύο μόνο κοινωνικά στρώματα: οι αξιωματούχοι και οι πλούσιοι, που βρίσκονταν στην κορυφή της κοινωνικής πυραμίδας και ήταν οι διοικούντες και ο λαός δηλαδή οι διοικούμενοι που στην πλειοψηφία τους ήταν χειρώνακτες. Η μεσαία τάξη απουσίαζε. Οι έμποροι, οι γιατροί, οι καλλιτέχνες εντάσσονταν σε μία από τις παραπάνω κατηγορίες ανάλογα με τις οικονομικές τους κατά περίπτωση δυνατότητες. Στους διοικούντες υπαγόταν και ο ανώτερος κλήρος (Kalamara, 1997).

Εν τούτοις, παρόλο που το ένδυμα μπορεί να προσφέρει πληροφορίες για τη συμπεριφορά, παρόλο που γίνεται επίσης ένα είδος πολιτισμικής έκφρασης εξωτερικεύοντας τον εσωτερικό κόσμο, και παρά την αναντίρρητη σύνδεση μόδας και κοινωνικής τάξης, η «ανάγνωσή» του γίνεται εξαιρετικά δύσκολη, γιατί οι μόδες έχουν ασταθή και αμφίσημα νοήματα, όπου η επιθυμία, η ευχαρίστηση και η φαντασία μπορούν να παίζουν έναν εξίσου σημαντικό ρόλο. Συχνά, εξάλλου, το ένδυμα χρησιμοποιείται όχι για να προβάλει, αλλά για να συσκοτίσει την κοινωνική θέση ενός ατόμου ή, επίσης, για να εκφράσει επιθυμίες και προσδοκίες χωρίς να εξασφαλίζει την ικανοποίησή τους. Τέλος, το ρούχο, χρησιμοποιήθηκε στη διαδικασία «πειθάρχησης» και «χειραγώγησης» του σώματος, κυρίως μέσω της

στολής (στρατιωτικής και επαγγελματικής) και της γενικής «κοινωνικοποίησης» της ενδυμασίας για ειδικές περιπτώσεις, όπως γάμοι, κηδείες και άλλες τελετές (Κούλουρη, 2002).

3.2 Η ψυχολογική θεώρηση της ενδυμασίας

Η ενδυμασία έχει πολλαπλή σημασία από ψυχολογική άποψη, καθώς τα ρούχα που διαλέγει κάθε άνθρωπος για να ντυθεί δεν παύουν να είναι ο καθρέφτης του χαρακτήρα και της προσωπικότητάς του. Κάθε άτομο μέσα από τις στιλιστικές και ενδυματολογικές επιλογές του αποκτά αυτοπεποίθηση, άνεση, ασφάλεια και σιγουριά.

Η ενδυμασία είναι ένα παιχνίδι αποκάλυψης και απόκρυψης των προσωπικών στοιχείων που θέλει και επιδιώκει να περάσει ο άνθρωπος προς τα έξω και εκείνων που κρατάει για τον εαυτό του. Το ντύσιμο είναι μια μορφή επικοινωνίας. Πιο συγκεκριμένα, για τους ψυχολόγους είναι ένα μη λεκτικό μήνυμα επικοινωνίας, το οποίο επιδρά αρκετές φορές όχι μόνο στον τρόπο αντιμετώπισης του άλλου, αλλά και στη δημιουργία θετικού ή αρνητικού κλίματος. Βρίσκεται ακριβώς στο σύνορο (και είναι ένα σύνορο) μεταξύ του εσωτερικού κόσμου του ατόμου και του εξωτερικού, του κοινωνικού κόσμου. Ανήκει σε κάθε άνθρωπο, είναι κομμάτι του, αφού το επιλέγει και το φοράει, και ταυτόχρονα είναι κάτι που βρίσκεται ήδη έξω από αυτόν. Μπορούμε να πούμε ότι με αυτά που φοράνε οι άνθρωποι έχουν μια πολύ προσωπική συνομιλία με τον κόσμο, έτσι όπως τον αντιλαμβάνονται. Είναι αξιοθαύμαστο το πώς το ντύσιμο μπορεί να είναι ταυτόχρονα ένα παραβάν που κρύβει τους ανθρώπους και μια οθόνη που τους προβάλλει.

Το ντύσιμο ακολουθεί τα συναισθήματά και την προσωπική πορεία του ανθρώπου. Μεγάλες αλλαγές στη ζωή του, ο τρόπος που βλέπει τον εαυτό του, καθρεφτίζονται στον τρόπο που ντύνεται καθημερινά. Όταν οι άνθρωποι νιώθουν πιο σίγουροι, πιο συμφιλιωμένοι με τον εαυτό τους, αλλάζουν και κάποια πράγματα στο ντύσιμό τους. Για άλλους μπορεί να είναι αυτό περισσότερη φροντίδα, για άλλους περισσότερη χαλαρότητα, για άλλους πιο «ανοιχτό», «εξωστρεφές» ντύσιμο ή πιο φωτεινά χρώματα. Μερικές φορές, βέβαια, μπορεί να αντιστραφούν τα πράγματα και να χρησιμοποιηθεί το ντύσιμο σαν ελιξίριο της ψυχής. Μετά από μια δύσκολη και κουραστική ημέρα, σε μια περίοδο που ο άνθρωπος νιώθει ότι τα πράγματα δεν του πάνε καλά, καταφεύγει στα ρούχα και προσπαθεί, φροντίζοντας την εμφάνισή του, να

φροντίζει και τον εαυτό του, να νιώσει καλύτερα, στην τελική να αλλάξει διάθεση. Αυτό πολύ συχνά έχει αποτέλεσμα, έστω και μόνο σαν μια πράξη φροντίδας προς τον εαυτό του που καταλήγει σε ένα βλέμμα ικανοποίησης προς το είδωλό του στον καθρέφτη. Αν και συνήθως δεν κρατάει πολύ, είναι πάντως πολύ ανακουφιστικό και είναι σημαντικό να μπορεί να το κάνει κάθε άνθρωπος.

Τα ρούχα, λοιπόν, αποκαλύπτουν αρκετά για εκείνους που τα φορούν. Όχι, όμως, τόσα όσα μπορούν οι ίδιοι να μας πουν. Μπορεί να μείνουμε κατάπληκτοι για το πόσο έξω μπορεί να πέσαμε στη γνώμη που σχηματίσαμε για έναν άνθρωπο μόνο από την εμφάνισή του. Οι κώδικές μας δεν συμπίπτουν πάντα. Γι' αυτό, αν θέλουμε πραγματικά να μάθουμε τι λένε για κάποιον τα ρούχα του, δεν έχουμε παρά να τον ρωτήσουμε.

Τις περισσότερες φορές, ο άνθρωπος προσπαθεί με το ντύσιμό του να παρουσιαστεί και να προβληθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στους γύρω του, κατά κάποιον τρόπο να παρουσιάσει έναν ιδανικό εαυτό. Γι' αυτό και συχνά διαλέγει ρούχα που δεν ταιριάζουν οπωσδήποτε με τον τύπο ή το σώμα του, αλλά με αυτό που πραγματικά θα ήθελε να είναι. Τότε είναι που συνηθίζεται να λέγεται η φράση ότι το συγκεκριμένο ντύσιμο «δεν μας πάει». Αυτό που ονομάζεται στον κόσμο της μόδας «στυλ» δεν είναι τίποτε άλλο από την αρμονία που αποπνέει η εμφάνιση ενός ανθρώπου όταν νιώθει άνετα και καλά μέσα στα ρούχα του, ότι τον αντιπροσωπεύουν, οποιουδήποτε είδους κι αν είναι αυτά: κλασικά, μοντέρνα, εκκεντρικά, φροντισμένα ή ατημέλητα, καινούργια ή παλιά. Γι' αυτό και σε πολλούς -νέους συνήθως- ανθρώπους που προσπαθούν να ντυθούν σύμφωνα με τη μόδα, χωρίς να τους συνδέει κάτι με το είδος των ρούχων που φορούν, το αποτέλεσμα είναι πολλές φορές απογοητευτικό.

Δεν δίνουν όλοι την ίδια σημασία στα ρούχα και στην εμφάνιση. Για κάποιους είναι «αναγκαίο κακό» και, εκτός από κάποιες ιδιαίτερες περιστάσεις, διαλέγουν ρούχα πρακτικά και ευκολοφόρετα που να μη χρειάζεται να ασχοληθούν πολλή ώρα με το καθημερινό τους ντύσιμο. Για άλλους, το ντύσιμο είναι μια τελετουργία που περιλαμβάνει την αγορά, τους κατάλληλους συνδυασμούς ρούχων, παπουτσιών και αξεσουάρ, την καθημερινή φροντίδα ως την παραμικρή λεπτομέρεια. Η τέλεια εμφάνιση και η τεράστια σημασία που δίνουν κάποιοι άνθρωποι στο ντύσιμό τους - και προκαλούν το θαυμασμό- δεν είναι οπωσδήποτε ένδειξη αυτοπεποίθησης και σιγουριάς. Συχνά, είναι η προσπάθεια να καλυφθεί μια έντονη ναρκισσιστική

ανισορροπία. Κάποιος που είναι σίγουρος για τον εαυτό του δεν έχει ανάγκη από τη συνεχή επιβεβαίωση ότι είναι καλοντυμένος, ωραίος, άψογος. Ας μην ξεχνάμε ότι πολλά από τα μοντέλα που θαυμάζουμε -και συχνά ζηλεύουμε- για την τέλεια εμφάνιση και το υπέροχο ντύσιμό τους πάσχουν από νευρική ανορεξία (και όχι μόνο), που είναι η κατεξοχήν πάθηση της αρνητικής αυτοεικόνας.

Επειδή ακριβώς οι άνθρωποι από μικροί έχουν μάθει να «χρησιμοποιούν» τα ρούχα ως σύνορο του αυστηρά προσωπικού τους χώρου, αλλά ταυτόχρονα και ως σημείο συνάντησης τους με τον εξωτερικό κόσμο, γι' αυτό είναι δύσκολο να μην κουβαλούνε καμία απολύτως σημασία για τους ίδιους. Η μητέρα μας ήταν η πρώτη προσωπική μας «ενδυματολόγος» (για πολλές γυναίκες και η παντοτινή), γι' αυτό το λόγο με κάποιον τρόπο το ντύσιμό μας κουβαλά κάπου τη στάμπα της, έστω και αν είναι πολύ καλά κρυμμένη. Η μητέρα είναι αυτή που με τον δικό της ξεχωριστό και παντοτινό τρόπο φροντίζει το σώμα μας, μας ντύνει με βάση τα δικά της όνειρα και τις προσδοκίες της. Σύμφωνα με τους δικούς της κανόνες («Μια γυναίκα πρέπει να είναι πάντα περιποιημένη», «Να φοράς ρούχα απλά, να μην προκαλείς», «Τα αγόρια δεν φοράνε χτυπητά χρώματα», «Τι παριστάνεις με τα μαύρα, δεν σου πάνε καθόλου», «Τα τακούνια είναι για άλλον τύπο γυναίκας, πιο αεράτο») καθορίζει σε -πολύ μεγάλο βαθμό τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε το σώμα μας και το ντύνουμε. Το ντύσιμο είναι, από τη μια μεριά, προβολή της προσωπικής ταυτότητας απέναντι στους γονείς («Δεν είμαι σαν εσάς») και, από την άλλη, κρύψιμο του ακόμη αβέβαιου και ανασφαλούς εαυτού πίσω από τις «σωστές» μάρκες, τα ρούχα-στολή, που φορούν με σχεδόν πανομοιότυπο τρόπο διάφορες ομάδες εφήβων και αισθάνονται έτσι ότι «ανήκουν» κάπου. Έρευνες έχουν δείξει ότι ο άνθρωπος στην ενήλικη ζωή του, περίπου στην ηλικία των 30 ετών, αρχίζει να αποκτά σιγά-σιγά έναν περισσότερο «δικό του» τρόπο ντυσίματος, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν μπορεί να αλλάξει πια.

3.3 Η θρησκευτική θεώρηση της ενδυμασίας

Η ενδυμασία πέρα από την κοινωνική, ηθική και ψυχολογική της πλευρά, παρουσιάζει και κάποιες θρησκευτικές πτυχές, τις οποίες συναντούμε τόσο στην Παλαιά όσο και στην Καινή διαθήκη. Τα θρησκευτικά στοιχεία που παρουσιάζει η ενδυμασία συναντούμε στην ιστορία των πρωτόπλαστων στην Παλαιά Διαθήκη και σε τρεις επιστολές του Απόστολου Παύλου στην Καινή Διαθήκη.

3.3.1 Η ιστορία των πρωτόπλαστων

Ο πρώτος άνθρωπος, ο Αδάμ, αμάρτησε ενάντια στον Θεό με την πτώση στην απάτη του Σατανά. Εκείνο που έκαναν ο Αδάμ και η Εύα μετά την αμαρτία τους, ήταν να ράψουν για τους εαυτούς τους φύλλα συκιάς και να κάνουν ρούχα. Τα ρούχα που γίνονται από ραμμένα φύλλα συκιάς είναι πολύ διαφορετικά από τους δερμάτινους χιτώνες. Αυτή ήταν η διαφορά μεταξύ ‘της δικαιοσύνης του ανθρώπου’ και ‘της δικαιοσύνης του Θεού’. Στη Γένεση 3:7 λέει, *«Ράψαντες φύλλα συκής, έκαμον εις εαυτούς περιζώματα»*.

Όταν αμάρτησαν ο Αδάμ και η Εύα, έπλεξαν φύλλα συκιάς και έκαναν ρούχα. Τέτοιου είδους πράξεις – καλά έργα, αυτοτιμωρία και αυτοθυσία – απαρτίζουν την ανθρώπινη δικαιοσύνη. Αυτό είναι αυτοδικαίωση, αλλά όχι δικαιοσύνη Θεού. Το γεγονός ότι έκαναν τα ρούχα τους με φύλλα συκιάς, δείχνει την αμαρτία της υπερηφάνειας, καθώς προσπαθούσαν να κρύψουν από τον Θεό τις αμαρτίες τους με τις καλές τους πράξεις. Το να πλέκει κάποιος τη δικαιοσύνη του σαν ρούχο – με πράξεις αυτοθυσίας, αυτοτιμωρία, υπηρεσίες και προσευχές μετάνοιας –, και να καλύπτει με αυτό τις αμαρτίες στο μυαλό του, αυτό είναι ‘ειδωλολατρία’ που συσσωρεύει την υπερηφάνειά του μπροστά στον Θεό. Οι άνθρωποι δεν μπορούν να κρύψουν τις αμαρτίες τους στις καρδιές τους από τον Θεό, με το να ράψουνε φύλλα συκιάς για να κάνουν ρούχα. Επίσης, δεν μπορούν να κρύψουν τις αμαρτίες τους με τις καλές πράξεις τους. Τα φύλλα θα άρχιζαν να πέφτουν σε μια ημέρα, και ύστερα από 3 ημέρες όλα τα φύλλα θα έπεφταν τελικά. Τα ρούχα που γίνονται από χόρτα δεν διαρκούν πολύ. Οι άνθρωποι που ράβουν φύλλα συκιάς και κάνουν ρούχα, δηλαδή, εκείνοι που προσπαθούν να είναι δίκαιοι υπηρετώντας τον Θεό με τις καλές τους πράξεις, δε μπορούν να μουν στη Βασιλεία των Ουρανών. Δεν μπορούμε να λάβουμε τη συγχώρεση των αμαρτιών με τη δικαιοσύνη των πράξεών μας. Όταν ο Αδάμ και η Εύα προσπάθησαν να κρύψουν τις αμαρτίες τους κατασκευάζοντας ρούχα με φύλλα συκιάς, ο Θεός φώναξε στον Αδάμ, «Πού είσαι, Αδάμ;» Ενώ ακόμα ήταν κρυμμένος ανάμεσα στα δέντρα του κήπου, είπε, «Φοβήθηκα, επειδή ήμουν γυμνός και κρύφτηκα». Εκείνος που έχει αμαρτία προσπαθεί να κρυφτεί ανάμεσα στα δέντρα. Τα δέντρα συχνά συμβολίζουν ανθρώπους στη Βίβλο. Εκείνος που έχει αμαρτία στην καρδιά, προσπαθεί να κρυφτεί ανάμεσα στους ανθρώπους. Προσπαθεί να πάρει ένα κάθισμα στη μέση, να μην κάθεσαι στο βάθος ή στα πρώτα καθίσματα της εκκλησίας όπου συγκεντρώνονται μαζί πολλοί άνθρωποι. Αυτό συμβαίνει επειδή

θέλει να κρυφτεί ανάμεσα στους ανθρώπους. Όμως, δε μπορεί να κρύψει τις αμαρτίες του μπροστά στον Θεό. Πρέπει να συγχωρεθεί από τις αμαρτίες του, εγκαταλείποντας τη δική του δικαιοσύνη και πιστεύοντας στη δικαιοσύνη του Κυρίου. Όσοι έχουν ακαθόριστη πίστη και δεν πιστεύουν πραγματικά, θέλουν όμως να μπουν στη Βασιλεία των Ουρανών, κρύβονται μεταξύ ανθρώπων του ίδιου είδους, αλλά θα καταλήξουν στον Άδη με όσους προσπαθούν να κρύψουν τις αμαρτίες τους με τις καλές τους πράξεις. Οι αμαρτωλοί μπροστά στον Θεό πρέπει να αποκαλυφθούν ως αμαρτωλοί και να παραδοθούν στον Θεό. Ο Θεός είπε στον Αδάμ, που έκανε ρούχα με φύλλα συκιάς, «Γιατί πήρατε τον καρπό; Ποιος σας έκανε να φάτε;» «Ω, Θεέ, η γυναίκα που έδωσες για να είναι μαζί μου, μου έδωσε από το δέντρο και έφαγα». «Εύα, γιατί το έκανες αυτό;» «Το φίδι με απάτησε, και έφαγα». Έτσι ο Κύριος ο Θεός είπε στο φίδι, «Επειδή έκαμες τούτο, επικατάρατος να ήσαι μεταξύ πάντων των κτηνών, και πάντων των ζώων του αγρού. επί της κοιλίας σου θέλεις περιπατεί, και χώμα θέλεις τρώγει, πάσας τας ημέρας της ζωής σου». Γι' αυτό τα φίδια σέρνονται με τις κοιλίες τους. Πάλι ο Θεός είπε στον Αδάμ και στην Εύα, «Κι εσείς επίσης πράξατε αμαρτία. Και σεις που παρασυρθήκατε στην αμαρτία και εκείνοι που σας έκαναν να αμαρτήσετε, είστε το ίδιο αμαρτωλοί». Σήμερα, οι ψευδοπροφήτες κηρύττουν επίσης τα ψεύτικα ευαγγέλιά τους, λέγοντας, «Λάβετε την φωτιά!» Οι άνθρωποι που εξαπατώνται από αυτούς θα αντιμετωπιστούν με τον ίδιο τρόπο όπως και οι ψευδοπροφήτες, και θα πάνε στον Άδη.

Ο Κύριος σκέφτηκε, «Δεν θα αφήσω τον Αδάμ και την Εύα, που αμάρτησαν παρασυρμένοι από τον Σατανά, έτσι όπως είναι. Αρχικά είχα σκεφτεί να δημιουργήσω τους ανθρώπους σύμφωνα με την εικόνα μου και να τους κάνω γιους μου, γι' αυτό θα τους σώσω για να ολοκληρώσω το σχέδιό μου». Αυτό ήταν το σχέδιο που είχε ο Θεός. Έτσι ο Θεός μεταβίβασε τις αμαρτίες τους σε ένα ζώο, σκότωσε το ζώο, το έγδαρε, και από το δέρμα του έκανε χιτώνες με τους οποίους έντυσε τον Αδάμ και την Εύα. Κι αυτό το έκανε σύμβολο της σωτηρίας μας. Στην πραγματικότητα, τα φυτικά ρούχα που έγιναν από φύλλα συκιάς δε θα μπορούσαν να αντέξουν ούτε μια μέρα, και έπρεπε να επισκευάζονται ξανά και ξανά. Ο Θεός έντυσε τον Αδάμ και την Εύα με αιώνια ζωή, λέγοντας, «Ελάτε εδώ, Αδάμ και Εύα, σας έκανα καινούργιους δερμάτινους χιτώνες από ένα ζώο. Ντυθείτε με αυτούς. Είναι το δέρμα ενός ζώου που πέθανε για σας». Ο Κύριος έντυσε τον Αδάμ και την Εύα με δερμάτινους χιτώνες που ευλογήθηκαν με τη δικαιοσύνη του Θεού, για να δοθεί στον

Αδάμ και στην Εύα νέα ζωή. Ο Κύριος ο Θεός έκανε δερμάτινους χιτώνες για τον Αδάμ και τη σύζυγό του και τους έντυσε, ακριβώς όπως ντύνει τους πιστούς με τη σωτηρία της δικαιοσύνης Του. Εντούτοις, η σωτηρία της ανθρωπότητας έξω από τη σωτηρία του Θεού, ήταν το φυτικό ένδυμα που έγινε από φύλλα συκιάς. Ο Θεός μας έντυσε με τους δερμάτινους χιτώνες, που είναι η δικαιοσύνη του Θεού. Ο Κύριος έντυσε την άφεση των αμαρτιών με τη δικαιοσύνη του Θεού, προσφέροντάς μας τη σάρκα και το αίμα Του. Ανέλαβε όλες τις αμαρτίες μας με το βάπτισμα και τη σταύρωσή Του, ώστε να δεχτεί όλη την κρίση στη θέση μας. Ο Θεός μάς επιτρέπει να έχουμε τη συγχώρεση των αμαρτιών, όταν πιστεύουμε στη δικαιοσύνη του Θεού μέσω του ευαγγελίου του βαπτίσματος και του αίματος του Ιησού. Αυτό είναι το ευαγγέλιο που σώζει τους αμαρτωλούς από τις αμαρτίες τους.

3.3.2 Η Επιστολή προς Εφεσίους

Η «Προς Εφεσίη Επιστολή» ανήκει στην κατηγορία των «Επιστολών της αιχμαλωσίας» και υπογράφεται από τον Απόστολο Παύλο.

Είναι κατ' εξοχήν κοινωνικού περιεχομένου στο σύνολό της και αποτελεί ένα κείμενο διαχρονικής ισχύος, αφού τα θέματα που πραγματεύεται ενισχύουν τη χριστιανική θέση απέναντι σε ζητήματα και επιλογές ζωής.

Απόσπασμα της «Προς Εφεσίη Επιστολής» αναγιγνώσκεται σαν αποστολικό κείμενο στο μυστήριο του γάμου, όπου τονίζεται η θέση του άντρα και της γυναίκας στο γάμο σε συνάρτηση με τη σχέση του Ιησού και της εκκλησίας.

Με αφορμή αυτόν τον παραλληλισμό, ο Απόστολος Παύλος βρίσκει ιδιαίτερο χώρο γραφής, όπου αναπτύσσει το θέμα της προβολής, της ανάπτυξης του ατόμου μέσα από το ένδυμα, το ρούχο, το ακριβό, το φθηνό, το εκκεντρικό, το ένδυμα που προκαλεί... Χαρακτηριστικό των γυναικών είναι το προνόμιο της φιλαρέσκειας, της προβολής της φυσικής τους κατάστασης μέσα από το ρούχο και κάνουν επιπόλαιες επιλογές, ενώ οι άντρες είναι λιγότερο επιρρεπείς σε δεσμεύσεις ντυσίματος και τις περισσότερες φορές παρασύρεται από το γούστο της γυναίκας, ώστε να μην μπορούμε να τους καταλογίσουμε την υπερβολή. Η υπερβολή είναι καθαρά αποτέλεσμα ρηχότητας και επιφανειακής σκέψης χωρίς πνευματική διάσταση.

Με αυτή την επισήμανση ο Απόστολος Παύλος προτείνει ρούχα κατάλληλα για τις εποχές, πρακτικές επιλογές και καθαριότητα. Το «μπαλωμένο» ρούχο είναι το «ευλογημένο». Είναι εκείνο που δείχνει σπίτι με σωστή διαχείριση, χωρίς

κατανάλωση, χωρίς επιβάρυνση. Αλλά και όταν τα έσοδα επιτρέπουν περισσότερους χιτώνες του ενός, ο Απόστολος Παύλος προτείνει τη προσφορά. «Το ρούχο που κρύβεις είναι του αναγκεμένου», υποστηρίζει ο Απόστολος Παύλος και η άποψή του αυτή επαναλαμβάνεται πολλά χρόνια αργότερα, όταν ο Μέγας Βασίλειος και ο Χρυσόστομος οργάνωναν εκστρατεία φιλανθρωπίας για τους αναξιοπαθούντες.

Για τους ανθρώπους που επενδύουν στα ρούχα και όχι στην καλλιέργεια της ψυχής, υποστηρίζει ότι έτσι αναπτύσσεται η «μωρία». Ο άνθρωπος γίνεται δέσμιος του συρμού που επιβάλλει συγκεκριμένες πρακτικές και κανόνες ντυσίματος για τον παρόντα χρόνο, ενώ σε λίγο διάστημα υποβάλλεται σε καινούριες επιταγές και παρασύρεται ψάχνοντας μάταια να στηρίξει την προσωπικότητα και την αξιοπρέπεια του στο φθαρτό περιτύλιγμα που γίνεται παρωχημένο, σχίζεται, λερώνεται.

Παρατηρείται η κακή χρήση του «κατακυριεύσατε», όπου ο άνθρωπος αγνοεί παντελώς τη διαχείριση των υλικών αγαθών και εμφανίζεται κυρίαρχος και αιώνιος του κόσμου. Ακόμα, ο άνθρωπος αγνοεί τη φράση «Η μόνη μη ματαιότης της ματαιότητάς μας είναι το ευ ζην και το ευ πράττειν».

Χρειάζεται παιδεία για να κατανοήσει κανείς πως το κλασικό ρούχο είναι διαχρονικής αξίας, πως καθιερώνει τη σοβαρότητα, δείχνει άνθρωπο με βαθειά άνοια, με καλλιέργεια της εσωτερικότητας που αντικατοπτρίζει οργανωμένο νου, σώφρονα λογισμό, καρδιά νήφουσα με στόχο το επέκεινα και όχι την κοσμική πραγματικότητα.

Το κείμενο του Αποστόλου Παύλου δεν καταργεί το φιλόρεσκο της επιλογής, δεν ζητάει από τον άνθρωπο να γυρίζει ρακένδυτος, δεν θέλει να στερήσει από τη φιλόδοξη παρουσία της που είναι άλλωστε χαρακτηριστικό της φύσης της, αλλά προτείνει στάση ζωής απέναντι στη μόδα. Αφήνει περιθώρια να θεωρηθεί ο λόγος εξαιρετικά επίκαιρος, αφού διανύουμε περίοδο υπερκατανάλωσης, ο ρουχισμός καταλήγει στα σκουπίδια, οι οικονομικές τακτικές οδηγούν σε ύφεση τα νοικοκυριά και οι άνθρωποι άντρες και γυναίκες πλέον χάνουν την πνευματικότητα της ενδυμασίας και χωρίς να έχουν πια λόγο εμπεριστατωμένο και ενεργό, ποντάρουν στο ακριβό, σε εξαιρετικής φίρμας και ραφής ενδύματα, παρασυρόμενοι δυστυχώς από ψευδεπίγραφες επιλογές.

3.3.3 Η σημασία του λινού υφάσματος στη Βίβλο

Η περιγραφή της διαδικασίας παραγωγής του λινού είναι η ακόλουθη: *«Η ίνα λαμβάνεται με την υποβολή των μίσχων σε μια σειρά διαδικασιών, συμπεριλαμβανομένου του μουσκέματος, της ξήρανσης, της συντριβής και του κτυπήματος ...»* (Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, 1998). Το λινό ήταν το υλικό που προτιμούνταν στον αρχαίο κόσμο. Ειδικά μεταξύ των Αιγυπτίων υπήρχε υψηλή ζήτηση. Το υλικό ταίριαζε τέλεια στο καυτό κλίμα δεδομένου ότι ήταν ελαφρύ και δεν συγκρατούσε πολλή θερμότητα. Το λινό δεν λέρωνε εύκολα και ήταν ανθεκτικό. Αλλά για να εξασφαλιστεί αυτό το υλικό, έπρεπε να ακολουθηθεί μια σειρά διαδικασιών. Οι θερισμένοι μίσχοι έπρεπε να είναι δίπλα-δίπλα και να μουλιάζουν στο νερό για πολλές ημέρες. Αυτό θα επέτρεπε στην ίνα να αποσπαστεί από το ξύλο. Αυτή η διαδικασία ονομάζεται μούσκεμα (μούλιασμα). Η ίνα θα πρέπει έπειτα να απλωθεί στον ήλιο για να ξεραθεί. Η ξηρή ίνα θα έπρεπε να υποβληθεί έπειτα σε μια επαναλαμβανόμενη διαδικασία που περιλαμβάνει το κτύπημα και το θρυμμάτισμα έως ότου επιτευχθεί η επιθυμητή υφή. Το λινό είναι ένα άριστο σύμβολο του σώματος του Κυρίου Ιησού Χριστού. Φαίνεται, επίσης, ότι υποβλήθηκε σε μια βάνουση διαδικασία, όπου μεταξύ των άλλων χτυπήθηκε, συντρίφτηκε, ταπεινώθηκε και δίψασε πριν να πει *"Τετέλεσται"* (Thomas P., 2008). Το λινό ένδυμα αποκαλύπτει το μυστήριο του βαπτίσματος στους παρακάτω στίχους: *«Έτσι θα μπαίνει ο Ααρών μέσα στο αγιαστήριο, μαζί με ένα μοσχάρι από βόδια για προσφορά περί αμαρτίας, και ένα κριάρι για ολοκαύτωμα.»* και *«Θα ντύνεται με λινόν χιτώνα, αγιασμένον, και λινές περισκελίδες θα είναι επάνω στη σάρκα του, και θα είναι ζωσμένος με ζώνη λινή και θα φοράει λινή μίτρα· αυτά είναι άγια ενδύματα· και θα λούζει το σώμα του με νερό, και θα τα ντύνεται.»* (Λευιτικόν 16:3 –Φίλος). Είναι εξαιρετικά σπουδαίο να προσέξουμε ότι ο Ααρών και οι γιοί του απαγορευόταν να φορέσουν λινά ιμάτια χωρίς να πλύνουν τη σάρκα τους με νερό. Εξάγεται τέλειο νόημα, όταν κάποιος σκεφτεί ότι το λινό παραπέμπει στο σώμα το Ιησού. Το σχέδιο της σωτηρίας στην Καινή Διαθήκη υπαγορεύει ότι ένας πιστός πρέπει πρώτα να μετανοήσει και μετά να βαπτιστεί στο όνομα του Ιησού προτού ζητήσει το 'Αγιο Πνεύμα (Πράξ.β:38) Η σκηνή του μαρτυρίου ήταν ένα ορατό αντίγραφο της διαδικασίας της σωτηρίας. Θα ήταν τόσο χονδροειδές και ακατάλληλο εάν ο αρχιερέας, καλυμμένος με το αίμα και τη δυσωδία της θυσίας των ζώων, να ντυθεί αμέσως τα λινά όμορφα ενδύματα. Έτσι, επίσης, είναι εξ ολοκλήρου ακατάλληλο και βδελυκτό στα μάτια του Κυρίου

αμαρτωλοί, που φέρνουν το καταραμένο και αμαρτωλό σώμα του Αδάμ να προσπαθήσουν να ντυθούν τη σάρκα Του (Thomas, 2008).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΜΟΔΑ

4.1 Τι είναι μόδα;

Σημαντικό χαρακτηριστικό της ενδυμασίας είναι η μόδα, δηλαδή η γρήγορη διαδοχή ορισμένων ενδυματολογικών σχημάτων που κύριο χαρακτηριστικό τους είναι ο νεωτερισμός⁵¹. Για να δημιουργηθεί η μόδα χρειάζονται οι νεωτεριστές και εκείνοι που τους μιμούνται. Οι νεωτεριστές θα εισάγουν μία καινούρια και σε αρκετές περιπτώσεις πρωτότυπη καινοτομία, την οποία στη συνέχεια θα μιμηθούν αρκετοί άνθρωποι. Με αυτόν τον τρόπο φτάνουμε στο σημείο να λέμε την πιο διαδεδομένη πλέον έκφραση ότι μια καινοτομία –παλιά ή καινούρια δεν έχει σημασία- είναι στη μόδα ή δεν είναι.

Η λέξη μόδα προέρχεται από την αγγλική λέξη «mode⁵²» που σημαίνει συμπεριφορά, τρόπος ζωής. Αυτό συμπεριλαμβάνει φυσικά την ένδυση και κατ' επέκταση το προσωπικό «style⁵³» που διαθέτει ο κάθε άνθρωπος. Κάθε άνθρωπος προσθέτει και τις προσωπικές στιλιστικές του πινελιές στον ενδυματολογικό κώδικα που τον χαρακτηρίζει.

Μόδα⁵⁴ είναι η παροδική ομαδική συνήθεια σχετικά με την εξωτερική εμφάνιση (ντύσιμο, χτένισμα κτλ.) του ανθρώπου ή ο παροδικός συλλογικός τρόπος

⁵¹ α) υιοθέτηση και εφαρμογή νέων αντιλήψεων, συστημάτων και μεθόδων: Εισάγω (τολμηρούς) νεωτερισμούς στην παιδεία / στην τέχνη / στη διοίκηση, καινοτομίες. β) για είδη αντρικού ή γυναικείου ρουχισμού, της τελευταίας μόδας. || ως τίτλος εμπορικού καταστήματος που πουλάει είδη εξωτερικού ρουχισμού: Κατάστημα νεωτερισμών.

⁵² τρόπος, μέθοδος: *mode of application* τρόπος εφαρμογής, *mode of life* τρόπος ζωής § *mode of operation* τρόπος λειτουργίας # *συρμός*, μόδα: *the latest mode* η τελευταία μόδα # *προσαρμογή* σε λειτουργικές ανάγκες, "ρύθμιση": *the VCR is in recording mode* το βίντεο είναι σε ρύθμιση εγγραφής # *μουσικής* α) τρόπος, κλίμακα > β) ήχος (πλάγιος κτλ.) # *mode of discourse* (στη γλωσσολογία:) μέσο του λόγου.

⁵³ χαρακτηριστικό εκφραστικό ύφος, "αισθητική", "γλώσσα", *στιλ*: *elaborate style* εξεζητημένο ύφος # ύφος κειμένου, "γράψιμο", "πένα": *he's a famous writer, but I don't like his style* είναι διάσημος συγγραφέας, αλλά δεν μου αρέσει η πένα του, *style shift(ing)* (στη γλωσσολογία:) αντιμεταλλαγή ύφους # *τεχνοτροπία*, *ρυθμός*, *στιλ*: *architectural style* αρχιτεκτονικός ρυθμός # *νοοτροπία*, "χαρακτήρας", "σχολή": *exaggeration is not my style* η υπερβολή δεν είναι του χαρακτήρα μου § *of the old style* της παλιάς σχολής # *τρόπος* με τον οποίο γίνεται κάτι, "συνήθεια": *the Greek style of living* ο ελληνικός τρόπος ζωής # *μόδα*, *συρμός*: *the latest style* η τελευταία μόδα # *διαμόρφωση*, "εμφάνιση", "κοψιά", *στιλ*: *hair style* κόμμωση # *σκιαθής*, *γνώμονας* ηλιακού ρολογιού # *τίτλος* (που χρησιμοποιείται σε προσφώνηση): *he has no right to use the style of doctor* δεν έχει δικαίωμα να χρησιμοποιεί τον τίτλο του δόκτορα # *ευπρέπεια*, "αρχοντιά": *we dined in style* δειπνήσαμε αρχοντικά # *καλαισθησία*, *κομψότητα*: *she dresses in style* ντύνεται κομψά # *αισθητική προτίμηση*, "γούστο": *furs are not her style* οι γούνες δεν είναι του γούστου της # *ημερολόγιο*: *New style* Γρηγοριανό Ημερολόγιο # *φωτολ*. *στύλος* (υπέρου) # *colourful style* γλαφυρό ύφος, *colourless style* άτονο ύφος, *crabbed style* δυσνόητο ύφος, *cramp sb.'s style*, υπερβολικό εκφραστικό ύφος

⁵⁴ Γυναικεία / αντρική / παιδική ~. Χειμερινή / ανοιξιάτικη / καλοκαιρινή ~. Ρούχο της μόδας. Πέρασε / ξαναγύρισε ορισμένη ~. Γυναίκα που ακολουθεί πιστά τη ~. Παρισινή ~. Οι δημιουργοί της μόδας. Οίκος / είδη μόδας. Η ~ της δεκαετίας του 1950. ΦΡ η τελευταία λέξη της μόδας, οι τελευταίες επιταγές της: Ντύνεται πάντα με την τελευταία λέξη της μόδας, Χορός / τραγούδια της μόδας. Η σύγχρονη τέχνη δεν είναι ~ αλλά φαινόμενο καθολικής σημασίας.

ζωής, σκέψης, συμπεριφοράς κτλ. που εμφανίζεται και επικρατεί σε μια κοινωνία ή σε ορισμένο τμήμα της· συρμός (Λεξικό της κοινής νεοελληνικής, 1998).

Μόδα είναι μια συνήθως σύντομη και παροδική συνήθεια αναφορικά με πολλά θέματα που αφορούν τον άνθρωπο, όπως είναι ο τρόπος ζωής, το ντύσιμο, η διακόσμηση του σπιτιού, η διατροφή, ο τρόπος της ψυχαγωγίας και της διασκέδασης κ.ά. Πρόκειται για την εντυπωσιακή διάδοση μιας ορισμένης συνήθειας, κυρίως ενδυμάτων και κοσμημάτων, που γενικεύεται σε ορισμένο χρόνο ή ορισμένο τόπο.

Μόδα είναι η τάση του ανθρώπου για την αναζήτηση του καινούριου, του σύγχρονου, σύμφωνα με τα δεδομένα κάθε εποχής, τα οποία συχνά αναπροσαρμόζονται. Η μόδα χαρακτηρίζεται για την ευμεταβλησία της, ενώ κάποιοι παράγοντες, όπως τα μέσα και οι διάλογοι επικοινωνίας και πληροφόρησης, επιτείνουν τη σχετική ρευστότητα της κατάστασης. Άλλα χαρακτηριστικά της μόδας είναι η αστάθεια και η προσκαιρότητα της. Μεταβάλλεται παράλογα και αυθαίρετα, χωρίς να αποβλέπει τις περισσότερες φορές στη χρησιμότητα των ενδυμάτων ή των κοσμημάτων που χρησιμοποιούνται, γι' αυτό δεν εξελίσσεται. Επιβάλλεται γρήγορα και με τρόπο τυραννικό και ακόμα κι αν είναι ενοχλητική, την ακολουθούν πιστά αυτοί που την παρακολουθούν. Σκοπός της μόδας είναι η κομψότητα, η απόκρυψη της ασχήμιας, της δυσμορφίας του σώματος, η δημιουργία ψεύτικων εντυπώσεων, καθώς και να μεταβάλει την καθιερωμένη συμπεριφορά μιας ομάδας ανθρώπων με νέες συμπεριφορές και δοξασίες.

Οι άνθρωποι της μόδας υποστηρίζουν ότι η ανδρική μόδα ξεκινά συνήθως από το Λονδίνο και η γυναικεία από το Παρίσι. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η μόδα χρονολογείται από την εμφάνιση του ανθρώπου πάνω στη γη. Η μόδα στην πραγματικότητα είναι ένα πολυσύνθετο κοινωνικό φαινόμενο που βασίζεται στην ανθρώπινη φύση, την κοινωνική συμβίωση και απεικονίζει τις κατευθύνσεις και εξελίξεις μιας κοινωνίας σε μία ορισμένη ιστορική περίοδο. Με τη μόδα μπορούμε να παρακολουθήσουμε την εξέλιξη των ηθών και εθίμων, των αντιλήψεων και απολαύσεων ενός λαού, την εξέλιξη των τρόπων ζωής και γενικά του πολιτισμού. Η μόδα είναι επικεφαλής των διακοσμητικών τεχνών, έχει γνωρίσματα των καλών τεχνών, χωρίς όμως να ανήκει σε αυτές.

4.2 Η μόδα ως απεικόνιση της κουλτούρας

Η διακόσμηση του ανθρώπινου σώματος με ποικίλες μεθόδους (όπως τα είδη ένδυσης και υπόδησης, το μακιγιάζ, τα αξεσουάρ, το τατουάζ) εκφράζει τις θεμελιώδεις διαστάσεις της πολιτισμικής αναγνώρισης και της κοινωνικής συμμετοχής για το ποιοι και τι θεωρούμε τους εαυτούς μας να είναι. Οι στιλιστικές αλλαγές και οι προτιμήσεις στην διακόσμηση συχνά περιγράφονται σαν μόδα, αλλά είναι δύσκολο να καθοριστεί ο όρος ειδικώς και γενικώς. Είναι καλύτερο να το σκεφτόμαστε σε σχέση με το αντίθετό του, δηλαδή το εκτός μόδας.

Η βασική δομή περιλαμβάνει πολιτισμικές μορφές που λαμβάνουν προσωρινή αποδοχή και σεβασμό για να αντικατασταθούν από άλλες πιο σύγχρονες (Blumer, 1968). Γι' αυτό το λόγο η μόδα μπορεί να διαχωριστεί από το έθιμο, τη συνήθεια που είναι ιδιαιτερώς και αμετάβλητες μορφές των πεποιθήσεων και των συμπεριφορών των ανθρώπων. Σε παραδοσιακές κοινωνίες που τα έθιμα αλλάζουν με αργούς ρυθμούς, η μόδα είναι μια αρκετά ξένη έννοια. Ωστόσο, η μόδα έχει εθιμική βάση, αφού παραδειγματίζει μια διπλή τάση ανάμεσα στη διαφοροποίηση και τον δεσμό (Simmel G., 1957). Από τη μια πλευρά, ο ακολουθών τη μόδα, θέλει και κάποιες φορές επιδιώκει να βρίσκεται έξω από το πλήθος ανθρώπων και εμφανίζεται ξεχωριστός. Από την άλλη μεριά ο άνθρωπος που ντύνεται με ένα συγκεκριμένο στυλ, φανερώνει μια είδους συγγένεια με άλλους παρόμοιους ακόλουθους της μόδας. Η ιδέα αυτή βελτιώθηκε με την έκφραση ότι «η μόδα είναι ένα έθιμο με προσωπείο την αποφυγή του εθίμου» (Sapir, 1931: 140).

Αφού η μόδα ανταποκρίνεται πάντα σε αυτό που θεωρείται «up to the minute», είναι αντιπρόσωπος της γνωστής φράσης «πνεύμα των καιρών», μια αντανάκλαση του πρόσκαιρου. Φυσικά η μόδα δεν είναι ένα φαινόμενο που περιορίζεται μόνο στην διακόσμηση, Αλλά συναντιέται σε πολλά πεδία, όπως η αρχιτεκτονική, το θέατρο, τα έπιπλα, η λογοτεχνία, καθώς οι θεωρίες και οι μέθοδοι των φυσικών και κοινωνικών επιστημών. Κάποιες φορές η μόδα είναι υπεύθυνη για αλλαγές σε άλλους τομείς της ζωής, όπως η σύνδεση ανάμεσα στους νέους ανθρώπους και στην «pop» μουσική (Baldwin, Longhurst, Macracken, Ogborn, Smith, 2004).

Στη σύγχρονη εποχή, τα ρούχα και η μόδα είναι κυρίως αισθητικοί κώδικες παρά επικοινωνιακοί. Για παράδειγμα οι κώδικες που εκφράζουν ιδέες και συναισθήματα που συνήθως είναι δύσκολο να εκφραστούν ευθέως, παρά ως απλοί δείκτες του κοινωνικού «γίνεσθαι» και της ηθικής αξίας. «Η ταυτότητα της

σύγχρονης μόδας ταλαντεύεται πολύ» (Davis, 1992). Οι ταυτότητές μας δεν είναι έτοιμες, αλλά υποβάλλονται σε κάθε είδους πιέσεις και αντιφάσεις, τις οποίες εκφράζουμε με τα ρούχα που φοράμε. Ανάμεσα στις ταλαντευόμενες ταυτότητες που εκφράζονται με τα ρούχα είναι οι εξής ακόλουθες:

- Νεότητα -ηλικία
- Ανδρισμός -θηλυκότητα
- Δουλειά -παιχνίδι
- Αποκάλυψη -συγκάλυψη
- Άδεια -περιορισμός
- Κομορμισμός⁵⁵ -επανάσταση

4.3 Οι επιρροές που ασκεί η μόδα στη ζωή του ανθρώπου

Η μόδα είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την καταναλωτική κοινωνία, την «εξωτερικότητα» και την «υλικότητα», τα πρότυπα κάλλους, το σώμα, τη γυναικεία και αντρική ταυτότητα.

Κάθε άνθρωπος, λίγο ή πολύ, υπόκειται στον κοινωνικό φόβο του «τι φοριέται». Το «τι φοριέται» είναι το ευαίσθητο βαρόμετρο του φόβου αυτού. Μέσα στο «τι φοριέται» υπάρχει μία φυγή στην ασφάλεια της πλειονότητας, στην ασφάλεια που μας δίνει το καπέλο της έγκρισης του κατεστημένου και στην κάλυψη κάτω από την εγγύηση του καθιερωμένου (Βαχλιώτη, 2009).

Ο άνθρωπος από τη φύση του θέλει να αρέσει, να προβάλλει τον εαυτό του στους γύρω του και να επιβάλλεται μέσα στο κοινωνικό σύνολο, όπου ζει, μεγαλώνει, μορφώνεται και εργάζεται. Επομένως, σταδιακά συμμορφώνεται στις επιταγές της μόδας, καμιά φορά ξεπερνώντας και τα όρια της προσωπικότητας και του χαρακτήρα του, προκειμένου να μην θεωρηθεί αναχρονιστικός και παλιομοδίτικος. Δεν σημαίνει ότι αυτό που υποτάσσει κάθε φορά η μόδα, ταιριάζει να το υιοθετήσουν όλοι οι άνθρωποι. Η μόδα κολακεύει τη φιλαρέσκεια του ανθρώπου, προσφέροντάς του την αίσθηση της διάκρισης και της επιβεβαίωσης. Με την μόδα έχει κυριαρχήσει το

⁵⁵ από το κομορμιστής που σημαίνει αυτός που προσαρμόζει τη στάση του στις εκάστοτε συνθήκες, που συμβιβάζεται και συμμορφώνεται με τις κυριαρχούσες απόψεις, ακόμα και όταν αυτές έρχονται σε σύγκρουση με τα βαθύτερα πιστεύω του ή με τις επιταγές της συνείδησής του. Κομορμισμός είναι η νοοτροπία του κομορμιστή, η στάση που κρατάει απέναντι στη ζωή και στα προβλήματά της.

εφήμερο και σε ορισμένες περιπτώσεις το υπερβολικό. Μην ξεχνάμε ότι κάθε άνθρωπος πάνω στη γη αποτελεί μία ξεχωριστή προσωπικότητα με ιδιαίτερα χαρίσματα και ελαττώματα. Βέβαια, μιμούμενος τα πρότυπα που τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ασταμάτητα προβάλλουν, νιώθει ότι ανανεώνεται τόσο σωματικά όσο και ψυχικά, με αποτέλεσμα να αισθάνεται σιγουριά και αυτοπεποίθηση. Από την άλλη χαρακτηρίζεται από έλλειψη καλαισθησίας και ταυτόχρονα ισοπεδώνει τις ατομικές ιδιαιτερότητες και τις προσωπικές προτιμήσεις, κάνοντάς τον δέσμιό των τάσεων που επικρατούν.

Η επίδραση της μόδας στο άτομο συγκεκριμένα μπορεί να έχει άσχημες συνέπειες. Ο καθένας προσπαθεί να βρίσκεται μέσα στο πλαίσιο των προταγών της μόδας για να μην θεωρηθεί οπισθοδρομικός, είτε συμφωνεί μ' αυτές είτε όχι. Έτσι, ασκείται πάνω του ένα είδος ψυχολογικού εξανδραποδισμού που συντελεί άμεσα στην απώλεια αυτοπεποίθησης και τον μιμητισμό μέχρι την αλλοτρίωση της συνείδησής του. Κατ' αυτόν τον τρόπο υποβιβάζεται η αυτοτέλεια του κάθε ατόμου και υποβαθμίζεται η κρίση του. Έτσι καταλήγουμε να ανήκουμε όλοι σε ένα ομοιόμορφο σύνολο ανθρώπων, στο οποίο δεν διαφέρει ο ένας από τον άλλο, έχουμε όλοι τα ίδια πρότυπα και κοινούς στόχους και οδηγούμαστε αποκλειστικά από τη βιομηχανοποιημένη μαζική κουλτούρα.

Κάθε άνθρωπος έχει την ανάγκη να αισθάνεται ότι ανήκει σε ένα κοινωνικό σύνολο, που προσδιορίζεται από αναγνωρίσιμους κώδικες συμπεριφοράς και παράλληλα ότι είναι μια ξεχωριστή προσωπικότητα που διατηρεί την αυτονομία της. Το σύστημα της μόδας, αν μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε αυτήν την έκφραση, επιτελεί αυτήν ακριβώς την λειτουργία: προσφέρει μια συγκεκριμένη μορφή ενδυμασίας, δραστηριοτήτων, μουσικής, κλπ., μέσα από την οποία ο καθένας υποτίθεται ότι διαλέγει το στίγμα του και συγχρόνως βρίσκεται μέσα στην κοινωνική εξέλιξη, στην τελευταία λέξη της μόδας (Σκαλιδάκης, 1996).

Η τυφλή υποταγή στη μόδα, όμως, καταδυναστεύει ολοκληρωτικά τον άνθρωπο, αφού ενεργεί με τρεις κυρίως τρόπους. Αρχικά, η ανάγκη του ανθρώπου να αποκτήσει όλα τα νέα προϊόντα που διοχετεύονται αδιάλειπτα στην αγορά τον καθιστούν υποτελή στο χρήμα και τον οδηγούν σε οικονομικό αδιέξοδο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην μπορεί να ανταπεξέλθει οικονομικά για να καλύψει τις στοιχειώδεις ανάγκες του. Στη συνέχεια, όταν πλέον κυριεύεται από την καταναλωτική μανία της μόδας, φτάνει στο σημείο που χάνει την προσωπική του

ταυτότητα και ελευθερία, ενώ παράλληλα γίνεται περίγελως σε περιπτώσεις που δεν εξετάζει τι του ταιριάζει και στην τελική τι του πάει για να ντυθεί αναλόγως. Το πιο σημαντικό στη ζωή του ανθρώπου είναι ο κατάλληλος συνδυασμός νου και πνεύματος και όχι ο άκριτος και υπερβολικός στολισμός με ότι η μόδα κάθε φορά πρεσβεύει και πλασάρει στον κόσμο. Τέλος, χάνει τον αυθορμητισμό του και το προσωπικό του γούστο, γεγονός που οδηγεί στην αποξένωση και την απομόνωση του εαυτού του, γιατί το μόνο πλέον που επιζητά στη ζωή του είναι να προκαλεί το θαυμασμό και τα καλόγουστα σχόλια των γύρω του, να γίνεται το επίκεντρο του ενδιαφέροντος και των συζητήσεων και σε τελική πτώση να γίνεται κοινωνικά αποδεκτός.

Η μόδα, ως συστατικό στοιχείο της νεωτερικότητας, συνδέθηκε με τη συνεχή καινοτομία, την καταστροφή του παλαιού και τη δημιουργία του καινούργιου. Βασικό χαρακτηριστικό της μόδας είναι να επιβάλλει ως νέο κανόνα ότι μέχρι χθες ήταν η εξαίρεση και να το εγκαταλείπει και πάλι όταν γίνει κοινός τόπος, κτήμα των πολλών. Συνδέεται συνεπώς με την αλλαγή, το καινούργιο και την εφευρετικότητα. Εν τούτοις, στην πραγματικότητα η μόδα δεν εισάγει ποτέ κάτι που είναι ουσιωδώς καινούργιο γιατί η αληθινή καινοτομία δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή και να απορροφηθεί γρήγορα στην πολιτισμική καθημερινότητα. Συχνές είναι αντίθετα οι αναφορές στο παρελθόν σε μόδες που εμφανίζονται ως καινοτόμες ή σε μετασχηματισμούς που είναι ήδη ορατοί σε άλλα πεδία (Κούλουρη, 2002).

Ως δυτικό «προϊόν», η μόδα ακολουθεί τις εξελίξεις της εκβιομηχάνισης και του καταναλωτισμού και μπορεί να θεωρηθεί ως ένα φαινόμενο με παγκόσμιες διαστάσεις που προωθεί την πολιτισμική ομογενοποίηση Ταυτόχρονα, ωστόσο, στο ίδιο πλαίσιο της νεωτερικότητας η μόδα ταυτίζεται με την προώθηση της ατομικότητας μέσω της διάκρισης. Συνεπώς, με έναν αντιφατικό τρόπο, η διαφοροποίηση μέσω της μόδας, που στηρίζει την ανάπτυξη της ατομικότητας, ακολουθείται από τον μιμητισμό προς τον «κανόνα» και την ομοιομορφία που ορίζει η εκάστοτε μόδα. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των τζινς⁵⁶ τα οποία συνδυάζουν και τις δύο όψεις είναι τόσο ένα «λαϊκό» ένδυμα όσο και ένα «εξαιρετικό». Τα τζινς επιβεβαιώνουν εξάλλου την πολιτισμική σημασία της μόδας στον σύγχρονο κόσμο εφόσον στενά συνδεδεμένα με την αμερικανική πολιτισμική

⁵⁶ α) ύφασμα βαμβακερό, χοντρό, κατάλληλο για παντελόνια, φούστες, παντελόνι / μπουφάν. β) μπλου τζιν.

ηγεμονία έφθασαν να συμβολίζουν ουσιώδη στοιχεία του δυτικού καπιταλισμού, όπως ο ελεύθερος χρόνος, η άνεση, η κοινωνικότητα (Κούλουρη, 2002).

Η σύνδεση μόδας και ατομικισμού έχει ως συνέπεια η μόδα αφενός να θεωρείται ένα μέσο αυτοέκφρασης και αναπαράστασης του εγώ και αφετέρου να ικανοποιεί ατομικές επιθυμίες με τη μορφή της δημιουργίας ενός «συμβολικού κεφαλαίου. Η βασική αρχή είναι ότι οικονομική δύναμη σημαίνει πρωτίστως και κατ' εξοχήν να μπορεί κάποιος να αποστασιοποιηθεί από την οικονομική ανάγκη. Η προφανής σπατάλη είναι πράγματι ένας τρόπος για να μετατραπεί το οικονομικό κεφάλαιο σε πολιτικό, κοινωνικό, πολιτισμικό ή «συμβολικό» κεφάλαιο. Οποσδήποτε, θα πρέπει να σημειώσουμε εδώ ότι οι «στρατηγικές της διάκρισης» συμπεριλαμβάνουν όχι μόνο την επιδεικτική κατανάλωση και την άσκοπη σπατάλη, αλλά και την επιδεικτική αποχή από την κατανάλωση (Κούλουρη, 2002).

4.4 Γεγονότα που επηρέασαν τη μόδα στο πέρασμα των αιώνων

Σύμφωνα με την Βίβλο, τα ενδύματα από δέρμα ήταν το πρώτο είδος ρουχισμού. Στο κεφάλαιο 3 της Γένεσης μαθαίνουμε ότι ο Θεός προμήθευσε τον Αδάμ και την Εύα με ενδύματα από δέρμα, πριν τους διώξει από τον κήπο της Εδέμ. Τέτοια ρούχα φορούσαν οι πρόγονοί μας και μέχρι να κατασκευάσουν βελόνες από οστά και κλωστές από ζωικές ίνες, απλώς έριχναν τα δέρματα πάνω στο σώμα τους.

Το 1200π.Χ. ένας νόμος στην Ασσυρία, υποχρέωνε τις γυναίκες να φορούν βέλο, όταν έβγαιναν έξω από τα σπίτια τους. Αυτή είναι η πρώτη αναφορά σε ένα έθιμο, το οποίο υπάρχει ακόμα σε χώρες της Μέσης Ανατολής.

Στην Αρχαία Ελλάδα, μόνο τα μέλη ανώτερων κοινωνικών τάξεων φορούσαν ρούχα με φωτεινά χρώματα. Ο ιστορικός Ηρόδοτος αναφέρει ότι τον 5^ο αιώνα, ένα αθηναϊκό διάταγμα απαγόρευε στα μέλη της εργατικής τάξης να φορούν ρούχα με έντονα χρώματα.

Στους Ρωμαίους του 1^{ου} αιώνα π.Χ. άρεσαν τα απλά ρούχα. Έτσι, ο Ιούλιος Καίσαρας (101-44 π.Χ.) δημιούργησε σχόλια όταν εμφανίστηκε φορώντας χιτώνα με σχέδια στο στρίφωμα και στα μανίκια.

Οι πρώτοι Χριστιανοί επίσκοποι σοκαρίστηκαν από τα φανταχτερά ρούχα των Ρωμαίων. Τον 3^ο αιώνα μ.Χ. ένας από αυτούς αναφέρει: «Ο Θεός θα είχε δημιουργήσει πορφυρούς αμνούς αν ήθελε τα μάλλινα ρούχα να είναι πορφυρά».

Η ποίηση του Μεσαίωνα ήταν πηγή έμπνευσης για τη μόδα. Το 1225, ένα ποίημα, το *Roman de la Rose*, συμβούλευε τις γυναίκες να φορούν περούκες με κατσαρές μπούκλες και κέρατα και να αφήνουν τα φορέματά τους μερικά εκατοστά ανοιχτά μπροστά και πίσω.

Τα φορέματα με τις κουκούλες που καταλήγουν σε πυραμίδες, τα οποία φόραγαν οι γυναίκες στα τέλη του Μεσαίωνα, εξόργιζαν τους αρχηγούς της εκκλησίας. Τα καταδίκασαν ως σατανικά. Μάλιστα, ο Επίσκοπος του Παρισιού ενθάρρυνε τους ανθρώπους να προσβάλλουν τις γυναίκες που τα φορούσαν.

Όταν το κολλάρισμα έγινε μόδα, το 1560, οι άνθρωποι άρχισαν να το χρησιμοποιούν στις κουκούλες τους. Το 1578 ο Ανρί ο 3^{ος} της Γαλλίας εμφανίστηκε με μια τεράστια, κολλαριστή κουκούλα στο κεφάλι. Οι Παριζιάνοι είπαν ότι έμοιαζε με τον Ιωάννη τον Βαπτιστή με το κεφάλι του σε δίσκο.

Το 1770 πρωτοκυκλοφόρησε το περιοδικό των Κυριών, το πρώτο περιοδικό μόδας. Πριν από αυτό, τα νέα της μόδας κυκλοφορούσαν μόνο από στόμα σε στόμα. Οι ράφτες ταξίδευαν στη χώρα, επιδεικνύοντας τα νέα στυλ της μόδας σε κούκλες. Ύστερα οι κούκλες αυτές ταξίδευαν στις αμερικανικές αποικίες.

Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα ο Βρετανός δανδής Μπο Μπρούμελ (1778-1840) θεωρείτο αυθεντία σε θέματα αντρικής κομψότητας. Ήταν τόσο απαιτητικός, που ανέθετε την κατασκευή των αντίχειρων των γαντιών του και τα υπόλοιπα δάχτυλα σε διαφορετικές βιοτεχνίες, ώστε η εφαρμογή να είναι άψογη.

Ο δημοφιλής μόδιστρος του 19^{ου} αιώνα, Τσαρλς Γουέρθ, ήταν τόσο επιλεκτικός με τους πελάτες του, ώστε δε δεχόταν αυτούς που δεν είχαν καλές συστάσεις. Παρόλα αυτά, οι αριστοκράτισσες Παριζιάνες τον παρακαλούσαν να τους σχεδιάσει ρούχα.

Ο Ιρλανδός θεατρικός συγγραφέας Όσκαρ Ουάιλντ (1856-1900), αναφερόμενος στη μόδα, τη χαρακτήρισε: «Μια μορφή ασχήμιας, τόσο ανυπόφορη, που πρέπει να μεταβάλλεται κάθε έξι μήνες».

Τα ντένιμ τζιν είναι και γνωστά ως *Levis*, γιατί ανακαλύφθηκαν από τον *Levi Strauss*, έναν Βαυαρό μετανάστη στην Αμερική, που έφτασε το 1850 στην Καλιφόρνια για να δοκιμάσει την τύχη του ως χρυσοθήρας. Τελικά, δεν βρήκε χρυσό, αλλά έκανε μια περιουσία, προμηθεύοντας τους «συναδέλφους» του με ανθεκτικά παντελόνια εργασίας. Το πρώτο παντελόνι που έφτιαξε ήταν από καναβάτσο, ένα σκληρό ύφασμα, ενώ αργότερα χρησιμοποίησε ένα ανθεκτικό ύφασμα από την πόλη

Νιμ της Γαλλίας, το ντένιμ (de Nimes στα γαλλικά), το οποίο έβγαψε μπλε. Το 1873 κατοχύρωσε την ιδέα του για ενισχυμένες τσέπες και ραφές με μπρούτζινα τελειώματα.

Το φερμουάρ⁵⁷ ανακαλύφθηκε και χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά το 1893. Η ιδέα ξεκίνησε από το Σικάγο. Τα πρώτα λειτουργικά φερμουάρ εμφανίστηκαν το 1913 σε πορτοφόλια και θήκες για καπνό. Δεν ήταν ιδιαίτερα δημοφιλή, ώσπου η διάσημη Ιταλίδα σχεδιάστρια. Έλσα Σκιαπαρέλι, χρησιμοποίησε στις αρχές της δεκαετίας του 1930, μεγάλα φερμουάρ στα ρούχα που σχεδίαζε. (Morley, 2004)

⁵⁷ μηχανισμός προσαρμοσμένος σε ρούχα, τσάντες, βαλίτσες κτλ., που αποτελείται από δύο παράλληλες σειρές δοντιών, οι οποίες μέσω μιας μικρής συρόμενης λαβής κλείνουν (κουμπώνουν) μπαίνοντας η μια μέσα στην άλλη: Μεταλλικό- πλαστικό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

Στο ερευνητικό κομμάτι της πτυχιακής μου εργασίας, μοιράστηκαν ερωτηματολόγια στους μαθητές του 1^{ου} Γυμνασίου Συκεών Θεσσαλονίκης. Στο κεφάλαιο αυτό σας παρουσιάζω τα διαγράμματα που προέκυψαν από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων μαθητών, καθώς και μια σύντομη ανάλυση αυτών.

Πιο συγκεκριμένα, μοιράστηκαν 200 ερωτηματολόγια σε μαθητές της Α', Β' και Γ' Γυμνασίου (86 μαθητές της Α', 53 μαθητές της Β' και 61 μαθητές της Γ' Γυμνασίου), ηλικίας 13, 14 και 15 χρονών αντίστοιχα. Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί το γεγονός ότι τα ερωτηματολόγια μοιράστηκαν τυχαία σε διάφορα τμήματα του Γυμνασίου. Τα ερωτηματολόγια περιείχαν 19 ερωτήσεις κλειστού τύπου, οι οποίες παρουσιάζονται παρακάτω μαζί με την ανάλυσή τους.

Αρχικά, έκανα καταμέτρηση των κοριτσιών και των αγοριών που απάντησαν τα ερωτηματολόγια και στη συνέχεια με βάση το φύλο κωδικοποίησα τις απαντήσεις τους. Στη συνέχεια, πέρασα τα στοιχεία μου σε πίνακα του Excel (Office 2007). Τέλος, ολοκληρώνοντας την έρευνα μου κατασκεύασα γραφήματα πίτας για το φύλο, την ηλικία και την τάξη των μαθητών και γραφήματα γραμμών για τις συνολικά 19 ερωτήσεις του ερωτηματολογίου με τα κωδικοποιημένα στοιχεία, τα οποία και σας παρουσιάζω παρακάτω.

Διάγραμμα 1.0 Φύλο μαθητών

Στο διάγραμμα αυτό φαίνεται ο αριθμός των μαθητών που συμπλήρωσαν τα ερωτηματολόγια εκ των οποίων τα 114 είναι αγόρια και τα 86 είναι κορίτσια.

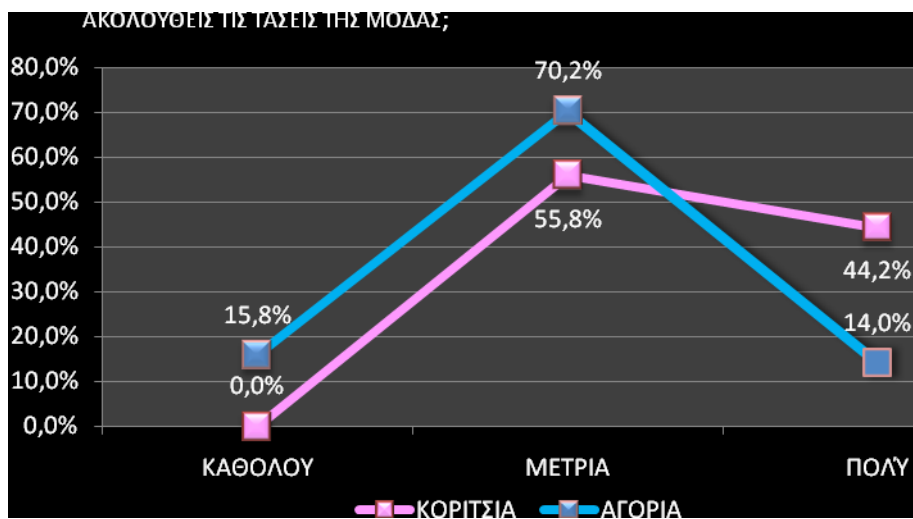
Διάγραμμα 1.1 Ηλικία μαθητών

Στο διάγραμμα αυτό φαίνονται οι ηλικίες των μαθητών που απάντησαν τα ερωτηματολόγια. Εκ των οποίων οι 86 που παριστάνονται με πράσινο χρώμα είναι 13 ετών, οι 53 που παριστάνονται με πορτοκαλί χρώμα είναι 14 ετών και οι υπόλοιποι 61 που παριστάνονται με γαλάζιο χρώμα είναι 15 ετών.

Διάγραμμα 1.2 Τάξη μαθητών

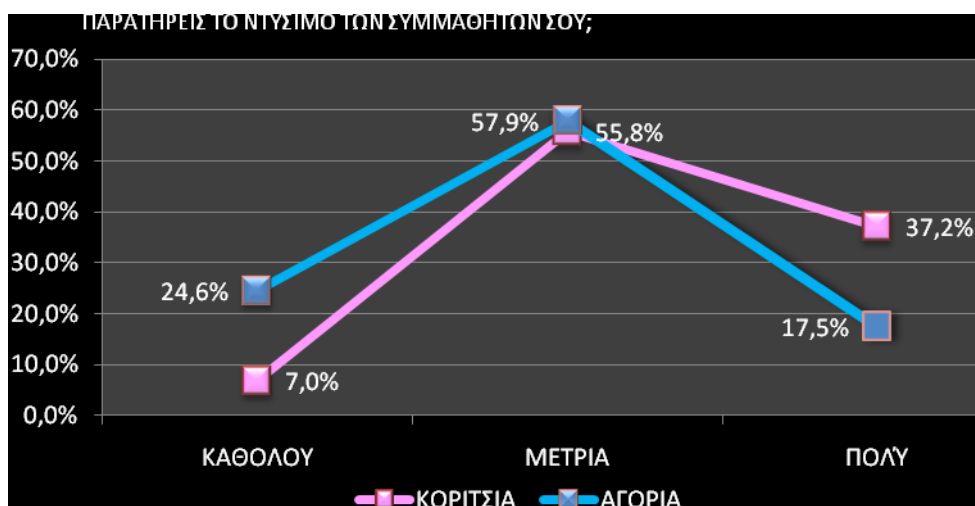
Το διάγραμμα αυτό δείχνει τις τάξεις που πηγαίνουν οι μαθητές στο σχολείο. Το 43% που παριστάνεται με πράσινο χρώμα αντιστοιχεί σε 86 παιδιά που φοιτούν στην Α' Γυμνασίου. Το 26% που παριστάνεται με πορτοκαλί χρώμα αντιστοιχεί σε 53 παιδιά που φοιτούν στη Β' Γυμνασίου. Τέλος, το 31% που παριστάνεται με γαλάζιο χρώμα αντιστοιχεί 61 παιδιά που φοιτούν στη Γ' Γυμνασίου.

Διάγραμμα 2.0 Παρακολούθηση των τάσεων της μόδας.

Ερώτηση 1. Ακολουθείς της τάσεις της μόδας;

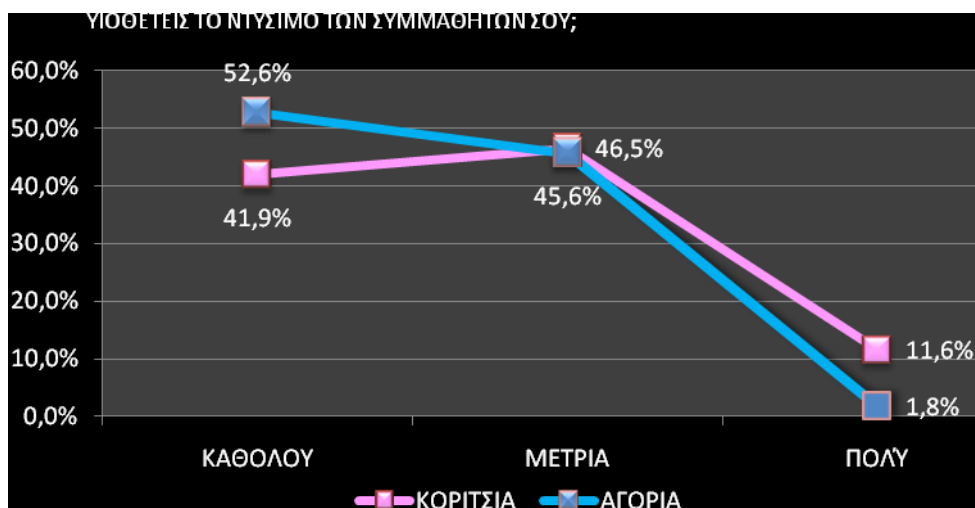
Με βάση το παραπάνω διάγραμμα, βλέπουμε ότι το 70,2% των αγοριών ακολουθεί της τάσεις της μόδας σε ένα μέτριο επίπεδο, το 15,8% καθόλου και το 14,0% σε μεγάλο βαθμό. Όσον αφορά τα κορίτσια, το 55,8% ακολουθεί της τάσεις της μόδας σε μέτριο επίπεδο, το 44,2% σε μεγάλο βαθμό, ενώ δεν υπάρχει κοπέλα που να μην ντύνεται με βάση της τάσεις της μόδας. Πάντως φαίνεται ότι τα περισσότερα αγόρια και κορίτσια δεν αδιαφορούν πλήρως για τις τάσεις που επιτάσσει κάθε φορά η μόδα.

Διάγραμμα 2.1 Παρατήρηση του ντυσίματος των συμμαθητών της τάξης.

Ερώτηση 2. Παρατηρείς το ντύσιμο των συμμαθητών σου;

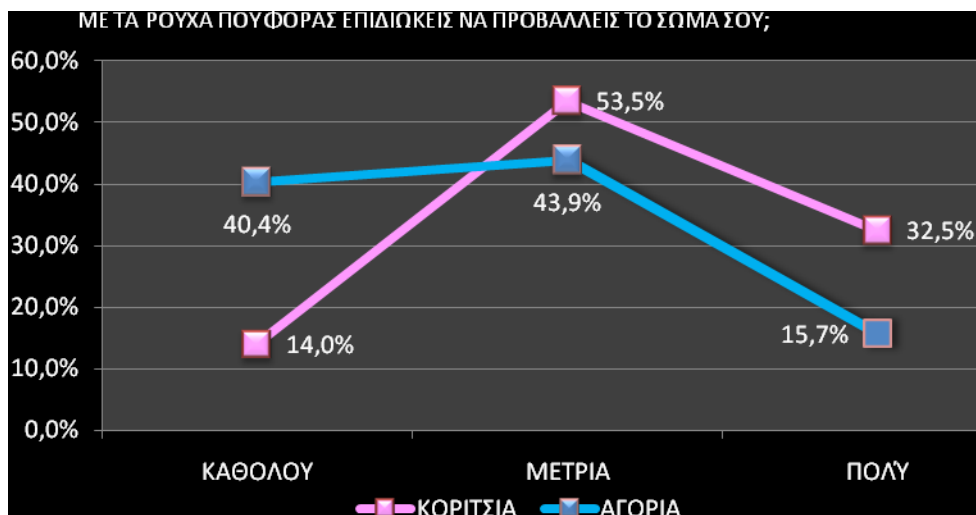
Σύμφωνα με το παραπάνω διάγραμμα, το 57,9% των αγοριών παρατηρεί σε μέτριο βαθμό το ντύσιμο των συμμαθητών του, το 17,5% σε μεγάλο βαθμό και το 24,6% αδιαφορεί για το ντύσιμο των συμμαθητών του. Στα κορίτσια, το 55,8% παρατηρεί σε μέτριο βαθμό τα ρούχα των συμμαθητών, το 37,2% σε μεγάλο βαθμό και μόλις το 7,0% δεν προσέχει τα ρούχα των συμμαθητών.

Διάγραμμα 2.2 Υιοθέτηση του ντυσίματος των συμμαθητών της τάξης.

Ερώτηση 3. Υιοθετείς το ντύσιμο των συμμαθητών σου;

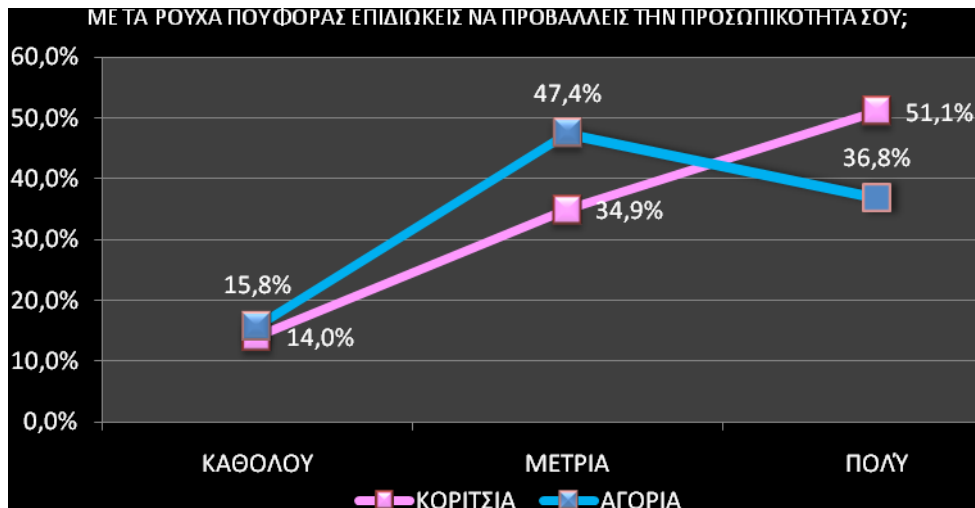
Στο παραπάνω διάγραμμα φαίνεται ότι το 52,6% των αγοριών δεν υιοθετεί το ντύσιμο των συμμαθητών του, το 45,6% σε ένα μέτριο επίπεδο, ενώ μόλις το 1,8% το υιοθετεί σε μεγάλο βαθμό. Οι απαντήσεις των κοριτσιών κινούνται στα ίδια περίπου επίπεδα με εκείνες των αγοριών. Πιο συγκεκριμένα, το 41,9% των κοριτσιών δεν επιθυμεί να υιοθετεί το ντύσιμο των συμμαθητών της, το 46,5% σε ένα μέτριο επίπεδο και το 11,6% το υιοθετεί σε μεγάλο βαθμό. Στην πλειοψηφία τους αγόρια και κορίτσια επιδιώκουν να προβάλλουν το προσωπικό τους στυλ και χαρακτήρα μέσα από το καθημερινό τους ντύσιμο.

Διάγραμμα 2.3 Επιδίωξη προβολής του σώματος μέσα από τα ρούχα.

Ερώτηση 4. Με τα ρούχα που φοράς επιδιώκεις να προβάλλεις το σώμα σου;

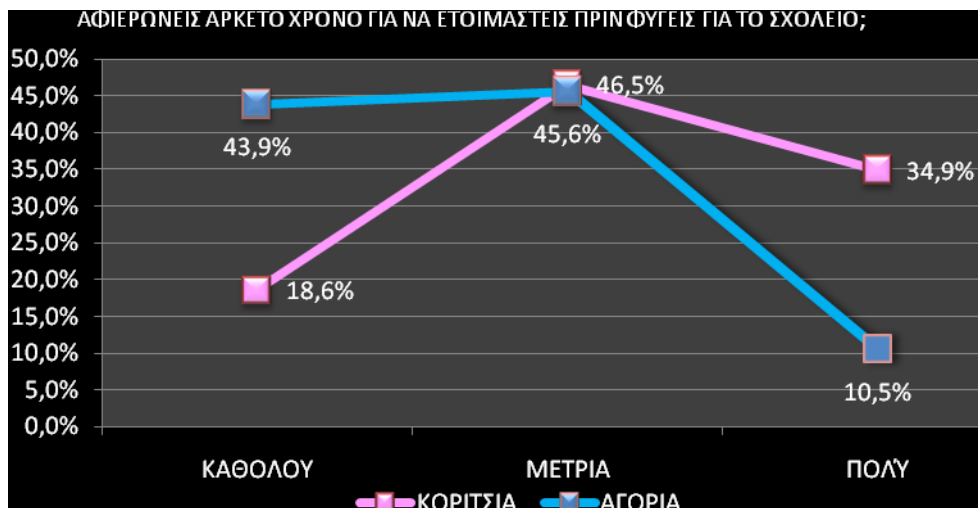
Τα αποτελέσματα της ερώτησης δείχνουν ότι τα περισσότερα αγόρια και κορίτσια επιδιώκουν να προβάλλουν το σώμα της με τα ρούχα που καθημερινά φοράνε σε ένα μέτριο επίπεδο. Έτσι, βλέπουμε ότι το 40,4% των αγοριών δεν επιθυμεί να προβάλλει το σώμα του, το 43,9% σε μέτριο βαθμό και τέλος το 15,7% σε μεγάλο βαθμό. Στα κορίτσια το 14,0% αδιαφορεί να προβάλλει το σώμα του με τα ρούχα που φοράει, η πλειοψηφία δηλαδή το 53,5% το επιδιώκει σε μέτριο βαθμό και το 32,5% σε μεγάλο βαθμό.

Διάγραμμα 2.4 Επιδίωξη προβολής της προσωπικότητας μέσα από τα ρούχα.

Ερώτηση 5. Με τα ρούχα που φοράς επιδιώκεις να προβάλλεις την προσωπικότητά σου;

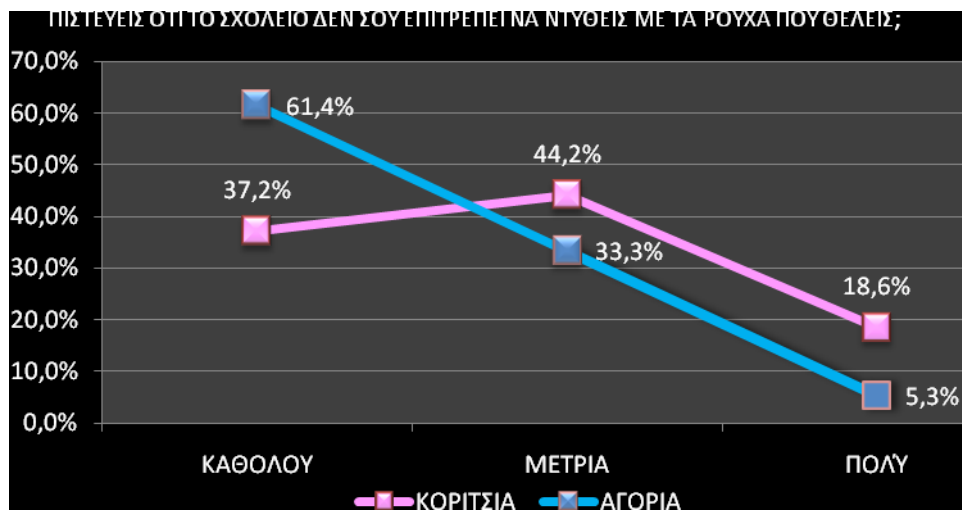
Στο συγκεκριμένο διάγραμμα, φαίνεται ότι τα περισσότερα κορίτσια δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στην προβολή της προσωπικότητάς της με την ενδυμασία της, σε αντίθεση με τα αγόρια που το ενδιαφέρον της κινείται σε ένα μέτριο επίπεδο. Έτσι, το 14,0% των κοριτσιών δεν επιδιώκει να προβάλλει την προσωπικότητά του, το 34,9% σε ένα μέτριο βαθμό, ενώ το υψηλότερο ποσοστό 51,1% σε μεγάλο βαθμό. Στα αγόρια, το 15,8% καθόλου δεν επιδιώκει να προβάλλει την προσωπικότητά του, το 47,4% σε ένα μέτριο βαθμό και το 36,8% σε μεγάλο βαθμό.

Διάγραμμα 2.5 Αφιέρωση χρόνου στο ντύσιμο πριν φύγουν οι μαθητές για το σχολείο.

Ερώτηση 6. Αφιερώνεις αρκετό χρόνο για να ετοιμαστείς πριν φύγεις για το σχολείο;

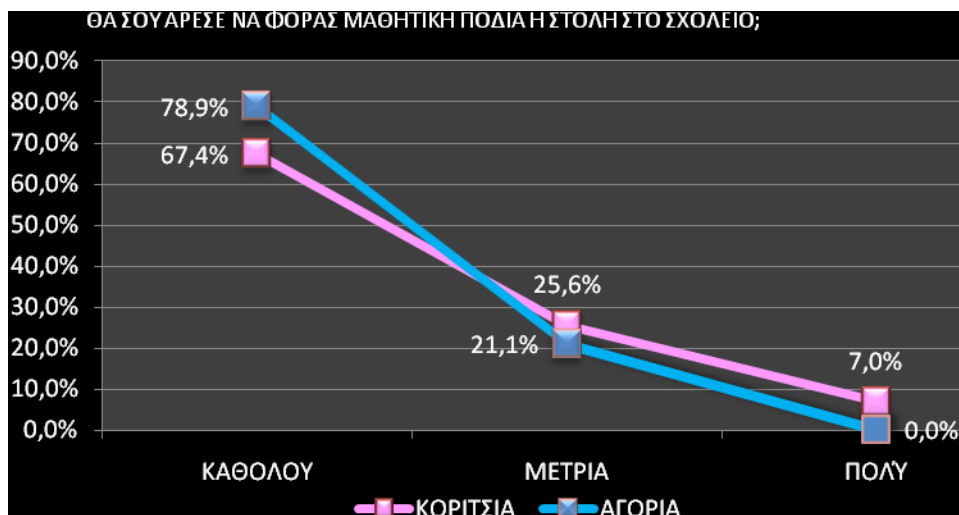
Σε αυτή την ερώτηση η πλειοψηφία των αγοριών και των κοριτσιών αφιερώνουν χρόνο στο ντύσιμο πριν αναχωρήσουν για το σχολείο σε ένα μέτριο βαθμό. Ειδικότερα, το 43,9% των αγοριών δεν αφιερώνει χρόνο στο ντύσιμο, το 45,6% σε μέτριο βαθμό και μόλις το 10,5% σε μεγάλο βαθμό. Στα κορίτσια, το 18,6% δεν επιθυμεί να αφιερώνει χρόνο στο ντύσιμο, το 46,5% σε μέτριο βαθμό και το 34,9% σε μεγάλο βαθμό. Αξίζει να σημειωθεί, ότι το ντύσιμο με την ευρύτερη σημασία του, περιλαμβάνει και την έννοια του καλλωπισμού και της συνολικής εμφάνισης του ατόμου.

Διάγραμμα 2.6 Ο ρόλος του σχολείου στις ενδυματολογικές επιλογές των μαθητών.

Ερώτηση 7. Πιστεύεις ότι το σχολείο δεν σου επιτρέπει να ντυθείς με τα ρούχα που θέλεις;

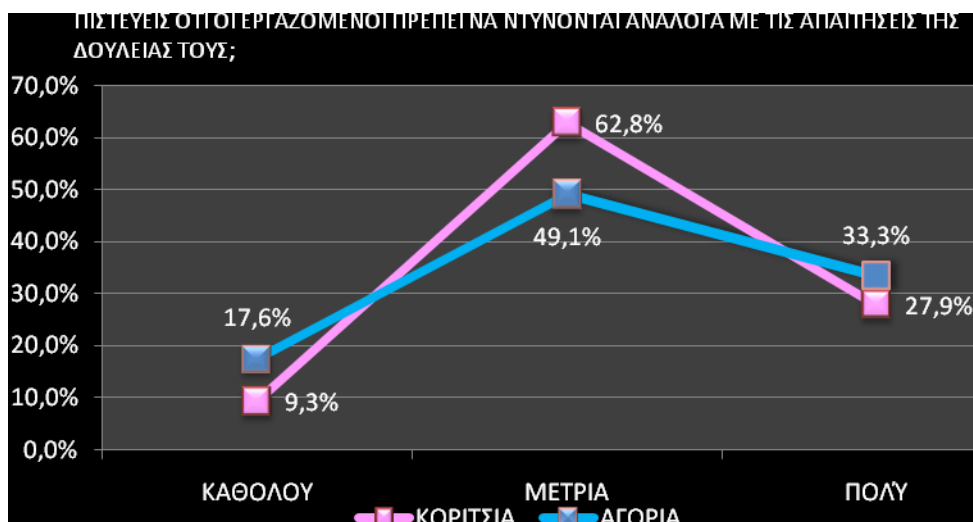
Στην παραπάνω ερώτηση, το 61,4% των αγοριών πιστεύει ότι το σχολείο δεν στέκεται εμπόδιο της ενδυματολογικής επιλογής του, το 33,3% σε ένα μέτριο επίπεδο και μόλις το 5,3% λαμβάνει υπόψη του το σχολείο όταν αποφασίζει για το ντύσιμό του. Στα κορίτσια, το 37,2% πιστεύει ότι ο παράγοντας σχολείο δεν περιλαμβάνεται της ενδυματολογικής του επιλογής, το 44,2% σε ένα μέτριο επίπεδο και το 18,6% σε με μεγάλο επίπεδο.

Διάγραμμα 2.7 Η καθιέρωση μαθητική ποδιάς ή στολής στο σχολείο.

Ερώτηση 8. Θα σου άρεσε να φοράς μαθητική ποδιά ή στολή στο σχολείο;

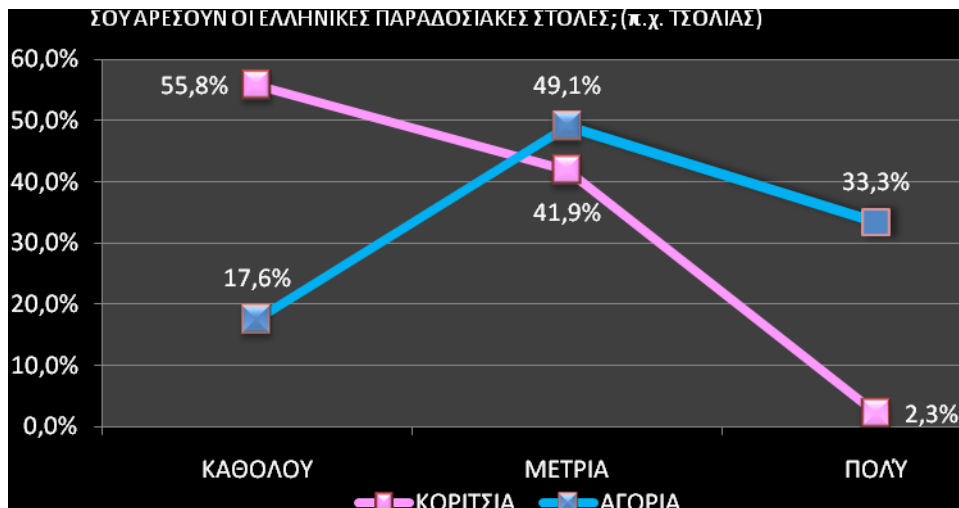
Στη συγκεκριμένη ερώτηση φαίνεται ξεκάθαρα η άποψη των μαθητών σχετικά με την καθιέρωση ή μη της μαθητικής ποδιάς ή στολής στο σχολείο. Στα αγόρια, το 78,9% φαίνεται να μην του αρέσει η ιδέα της μαθητικής ποδιάς, το 21,1% σε ένα μέτριο βαθμό, ενώ αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι σε κανέναν δεν αρέσει η μαθητική ποδιά. Στα κορίτσια, το 67,4% δεν αρέσει η μαθητική ποδιά, το 25,6% σε ένα μέτριο βαθμό και μόλις το 7% θα του άρεσε να φοράει μαθητική ποδιά στο σχολείο.

Διάγραμμα 2.8 Οι ενδυματολογικές επιλογές των εργαζομένων με βάση τις απαιτήσεις της δουλειάς τους.

Ερώτηση 9. Πιστεύεις ότι οι εργαζόμενοι πρέπει να ντύνονται ανάλογα με τις απαιτήσεις της δουλειάς τους;

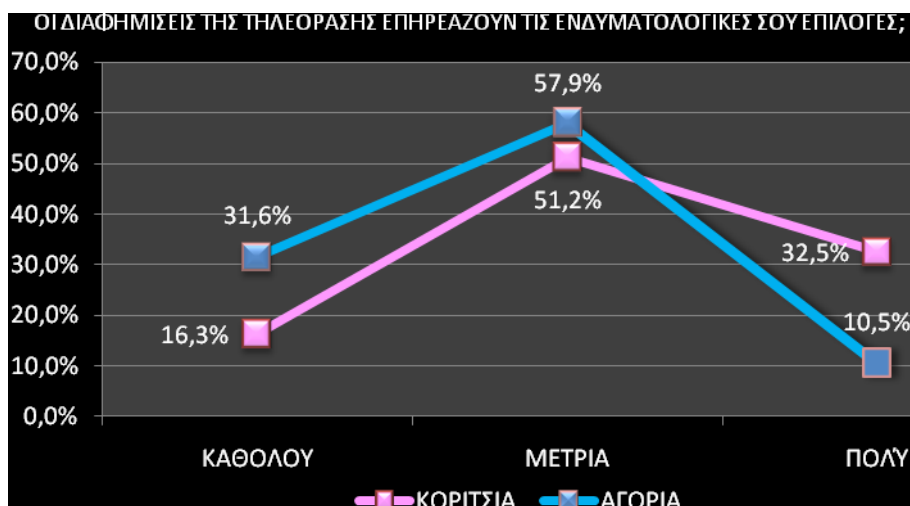
Στην ερώτηση αυτή, όπως φαίνεται από το διάγραμμα, η πλειοψηφία τόσο των αγοριών όσο και των κοριτσιών πιστεύει σε ένα μέτριο βαθμό ότι οι εργαζόμενοι πρέπει να ντύνονται με βάση τις απαιτήσεις της δουλειάς τους. Το 17,6% των αγοριών πιστεύει ότι δεν είναι καθόλου απαραίτητο οι ενδυματολογικές επιλογές των εργαζομένων να στηρίζονται στις απαιτήσεις της δουλειάς τους, το 49,1% σε ένα μέτριο βαθμό και το 33,3% σε μεγάλο βαθμό. Από την άλλη, το 9,3% των κοριτσιών δεν συνδέει καθόλου την ενδυμασία του ανθρώπου με τις απαιτήσεις της δουλειάς του, το 62,8% σε ένα μέτριο βαθμό και τέλος το 27,9% σε μεγάλο βαθμό.

Διάγραμμα 2.9 Οι ελληνικές παραδοσιακές στολές.

Ερώτηση 10. Σου αρέσουν οι ελληνικές παραδοσιακές στολές; (π.χ. τσολιάς)

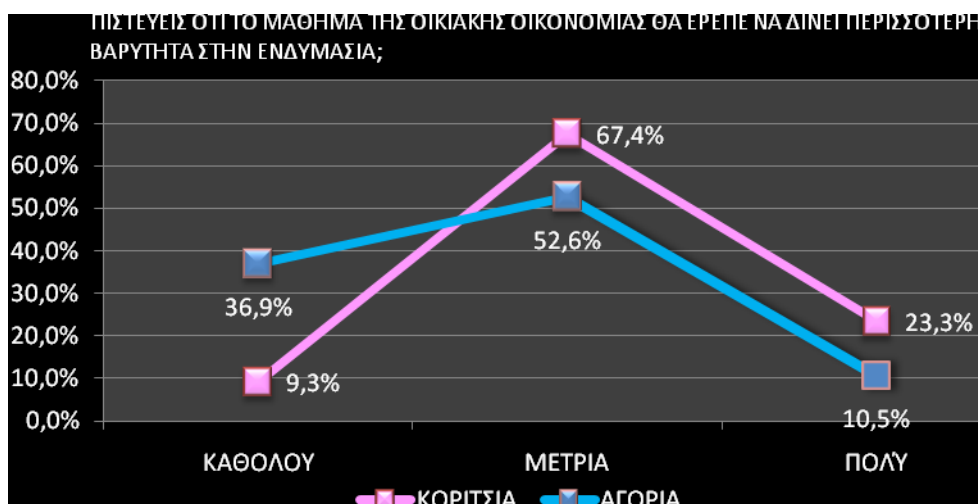
Στη συγκεκριμένη ερώτηση, τα περισσότερα κορίτσια, που ανέρχεται σε ποσοστό 55,8%, δεν αρέσουν καθόλου οι ελληνικές παραδοσιακές στολές, έτσι όπως τις έχουν γνωρίσει μέσα από τα μαθήματα ιστορίας και τα μουσεία που είναι πολύ πιθανό να έχουν επισκεφτεί με το σχολείο τους. Το 41,9% των κοριτσιών σε ένα μέτριο βαθμό και το μόλις 2,3% δείχνει να του αρέσει η ελληνική παραδοσιακή φορεσιά. Στα αγόρια, το 17,6% δεν αρέσει καθόλου τις ελληνικές παραδοσιακές στολές, το 49,1% σε ένα μέτριο βαθμό και το 33,3% σε μεγάλο βαθμό.

Διάγραμμα 2.10 Ο ρόλος της διαφήμισης στις ενδυματολογικές επιλογές του μαθητή.

Ερώτηση 11. Οι διαφημίσεις της τηλεόρασης επηρεάζουν τις ενδυματολογικές σου επιλογές;

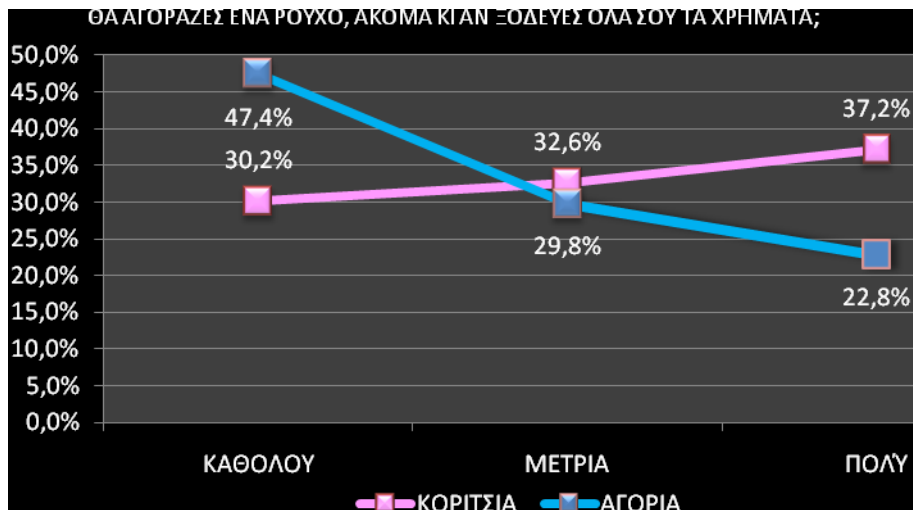
Στο παραπάνω διάγραμμα φαίνεται ότι αγόρια και κορίτσια πιστεύουν ότι η διαφήμιση επηρεάζει τις ενδυματολογικές τους επιλογές σε ένα μέτριο βαθμό. Πιο συγκεκριμένα το 31,6% των αγοριών θεωρεί ότι οι διαφημίσεις της τηλεόρασης δεν ασκούν επιρροές στις ενδυματολογικές τους επιλογές, το 57,9% σε ένα μέτριο βαθμό και το 10,5% σε μεγάλο βαθμό πιστεύει ότι αυτό συμβαίνει. Στα κορίτσια το 16,3% πιστεύει ότι οι διαφημίσεις που παίζονται στην τηλεόραση δεν επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο ντύνονται, το 51,2% σε μέτριο βαθμό και το 32,5% σε μεγάλο βαθμό.

Διάγραμμα 2.11 Το μάθημα της Οικιακής Οικονομίας και το κεφάλαιο ενδυμασία που εμπεριέχει.

Ερώτηση 12. Με δεδομένο το γεγονός ότι η μόδα απασχολεί τους εφήβους και γενικότερα τον κόσμο, πιστεύεις ότι το μάθημα της Οικιακής Οικονομίας θα έπρεπε να δίνει περισσότερη βαρύτητα στην ενδυμασία;

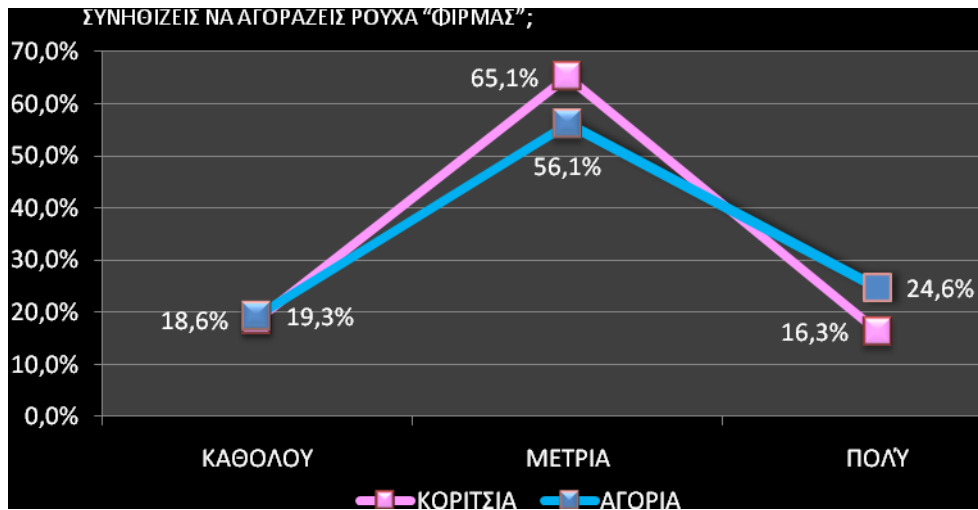
Στο παραπάνω διάγραμμα φαίνεται ότι τα περισσότερα αγόρια και κορίτσια συμφωνούν στο ότι το μάθημα της Οικιακής Οικονομίας θα έπρεπε να δίνει περισσότερη βαρύτητα στο κεφάλαιο ενδυμασία σε ένα μέτριο επίπεδο. Στα υπόλοιπα ποσοστά, έχουμε το 36,9% των αγοριών που πιστεύει ότι δεν χρειάζεται το μάθημα της Οικιακής Οικονομίας να δώσει περισσότερη βαρύτητα στην ενδυμασία του ανθρώπου, το 52,6% σε μέτριο βαθμό και το 10,5% σε μεγάλο βαθμό. Στα κορίτσια, το 9,3% πιστεύει ότι δεν χρειάζεται καθόλου να ασχοληθεί περισσότερο το μάθημα της Οικιακής Οικονομίας με την ενδυμασία, το 67,4% σε μέτριο βαθμό και το 23,3% σε μεγάλο βαθμό. Ας μην ξεχνάμε ότι η Οικιακή Οικονομία είναι το μοναδικό σχολικό μάθημα που περιλαμβάνει κεφάλαιο που αναφέρεται στο ένδυμα και σε όλα εκείνα τα στοιχεία που το χαρακτηρίζουν.

Διάγραμμα 2.12 Η σπατάλη πολλών χρημάτων για την αγορά ενός ρούχου.

Ερώτηση 13. Θα αγόραζες ένα ρούχο, ακόμα κι αν ξόδευες όλα σου τα χρήματα;

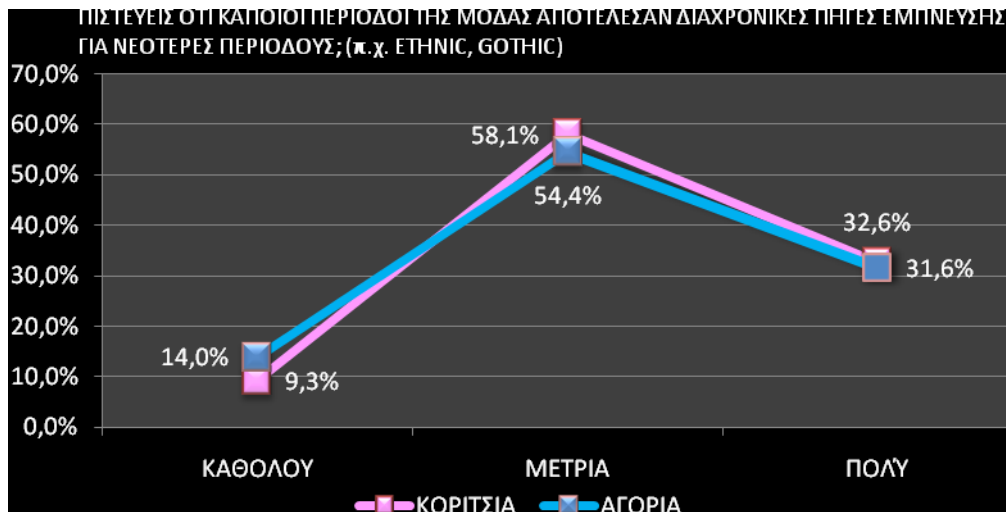
Στο συγκεκριμένο ερώτημα και με βάση τις απαντήσεις των μαθητών, φαίνεται ξεκάθαρα ότι τα κορίτσια και γενικότερα οι γυναίκες σε σχέση με τους άντρες δίνουν μεγάλη σημασία στην εξωτερική τους εμφάνιση, γι' αυτό είναι πολύ πιθανό να ξόδευαν όλα τους τα χρήματα προκειμένου να αγοράσουν ένα συγκεκριμένο ρούχο. Ειδικότερα, το 47,4% των αγοριών δεν θα ξόδευε όλα του τα χρήματα για να αγοράσει ένα συγκεκριμένο ρούχο, το 29,8% θα το έκανε σε μέτριο βαθμό και το 22,8% θα το έκανε σε μεγάλο βαθμό. Αντίθετα, τα κορίτσια σε ποσοστό 37,2% θα μπορούσε να ξοδέψει όλα του τα χρήματα προκειμένου να αγοράσει ένα ρούχο, το 32,6% θα το έκανε σε μέτριο βαθμό και τέλος το 30,2% δεν θα το τολμούσε.

Διάγραμμα 2.13 Η αγορά ρούχων “φίρμας”.

Ερώτηση 14. Συνηθίζεις να αγοράζεις ρούχα “φίρμας”;

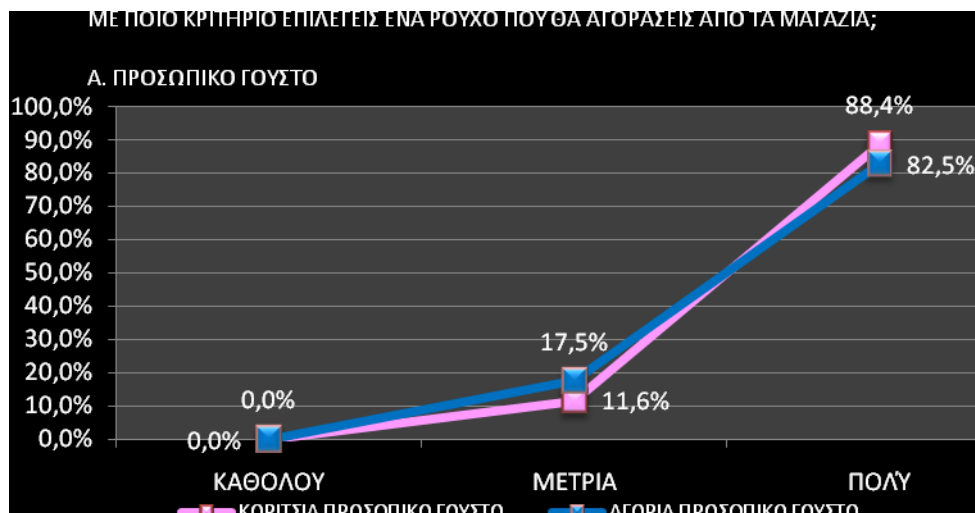
Στο παραπάνω διάγραμμα φαίνεται ότι το 19,3% των αγοριών δεν συνηθίζει να αγοράζει από τα μαγαζιά ρούχα γνωστής ετικέτας, το 56,1% το κάνει σε μέτριο βαθμό και το 24,6% το κάνει σε μεγάλο βαθμό. Και στα κορίτσια έχουμε παρόμοια ποσοστά, αφού το 18,6% δεν συνηθίζει να αγοράζει ρούχα “φίρμας”, το 65,1% το κάνει σε μέτριο βαθμό και το 16,3% το κάνει σε μεγάλο βαθμό. Στη συγκεκριμένη ερώτηση θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας κάποιους σημαντικούς παράγοντες που επηρεάζουν τις απαντήσεις των μαθητών, όπως οικογενειακή κατάσταση, οικονομική άνεση και κοινωνικό προφίλ οικογένειας.

Διάγραμμα 2.14 Νεότερες περίοδοι της μόδας εμπνευσμένες από παλαιότερες περιόδους.

Ερώτηση 15. Πιστεύεις ότι κάποιοι περίοδοι της μόδας αποτέλεσαν διαχρονικές πηγές έμπνευσης για νεότερες περιόδους; (π.χ. ethnic, gothic)

Στο παραπάνω διάγραμμα φαίνεται ότι το 14,0% των αγοριών θεωρεί ότι παλιότερες περίοδοι της μόδας δεν αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης για τις νεότερες περιόδους, το 54,4% πιστεύει ότι αυτό συνέβη σε μέτριο βαθμό και το 31,6% σε μεγάλο βαθμό. Παρόμοιες με των αγοριών και οι απαντήσεις των κοριτσιών αφού το 9,3% πιστεύει ότι παλιότερες περίοδοι της μόδας δεν υιοθετήθηκαν σε νεότερες περιόδους, το 58,1% πιστεύει ότι αυτό συνέβη σε μέτριο βαθμό και το 32,6% σε μεγάλο βαθμό.

Διάγραμμα 2.15 Κριτήρια επιλογής για την αγορά ενός ρούχου.

Α. Προσωπικό γούστο

Ερώτηση 16. Με ποιο κριτήριο επιλέγεις ένα ρούχο που θα αγοράσεις από τα μαγαζιά;

Α. Προσωπικό γούστο

Η πλειοψηφία αγοριών και κοριτσιών δίνουν μεγάλη σημασία στο προσωπικό τους γούστο κατά την επιλογή των ενδυμάτων που θα αγοράσουν από ένα κατάστημα.

Πιο συγκεκριμένα, το 88,4% των κοριτσιών και το 82,5% των αγοριών λαμβάνουν υπόψη τους το προσωπικό τους γούστο κατά την αγορά κάποιου ρούχου. Το 11,6% των κοριτσιών και το 17,5% των αγοριών το κάνουν σε ένα μέτριο επίπεδο, ενώ αξιοσημείωτο είναι ότι δεν υπάρχει κάποιος μαθητής που να μην στηριχθεί στο προσωπικό του γούστο όταν θα αγοράσει ρούχα από τα μαγαζιά.

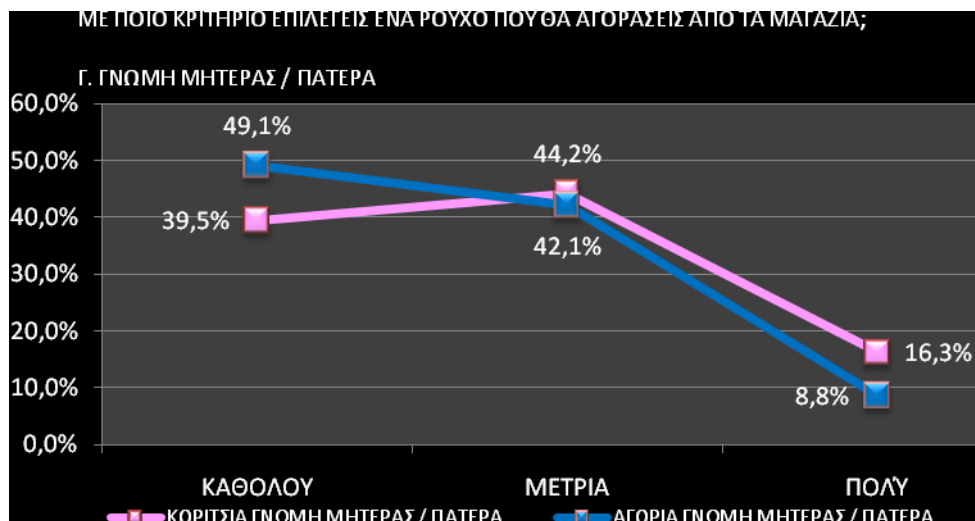
Διάγραμμα 2.16 Κριτήρια επιλογής για την αγορά ενός ρούχου.

Β. Τιμή ρούχου

Ερώτηση 16. Με ποιο κριτήριο επιλέγεις ένα ρούχο που θα αγοράσεις από τα μαγαζιά;

Β. Τιμή ρούχου

Τα περισσότερα αγόρια και κορίτσια δίνουν βαρύτητα στις τιμές των ρούχων που αγοράζουν σε μέτρια επίπεδα και συγκεκριμένα σε ποσοστά 63,2% για τα αγόρια και 69,8% για τα κορίτσια. Το 14,0% των αγοριών και το 9,3% των κοριτσιών δεν δίνει σημασία στις τιμές των ρούχων. Τέλος, το 22,8% των αγοριών και το 20,9% των κοριτσιών κοιτάζουν τις τιμές των ρούχων που πρόκειται να αγοράσουν.

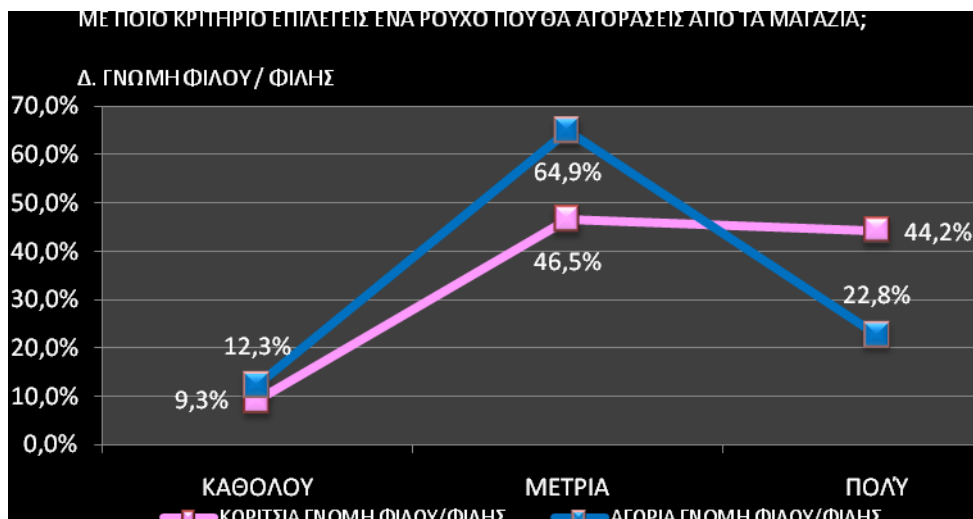
Διάγραμμα 2.17 Κριτήρια επιλογής για την αγορά ενός ρούχου.

Γ. Γνώμη μητέρας/ πατέρα

Ερώτηση 16. Με ποιο κριτήριο επιλέγεις ένα ρούχο που θα αγοράσεις από τα μαγαζιά;

Γ. Γνώμη μητέρας/ πατέρα

Στο παραπάνω διάγραμμα φαίνεται ότι το 49,1% των αγοριών δεν λαμβάνει υπόψη του την προσωπική γνώμη της μητέρας ή του πατέρα που μπορεί να έχουν για κάποιο ρούχο, το 42,1% το κάνει σε μέτριο βαθμό και το 8,8% το ακολουθεί σε μεγάλο βαθμό. Στα κορίτσια, το 39,5% δεν λαμβάνει υπόψη του το γούστο της μητέρας ή του πατέρα, το 44,2% το δέχεται σε μέτριο βαθμό και το 16,3% το δέχεται σε μεγάλο βαθμό.

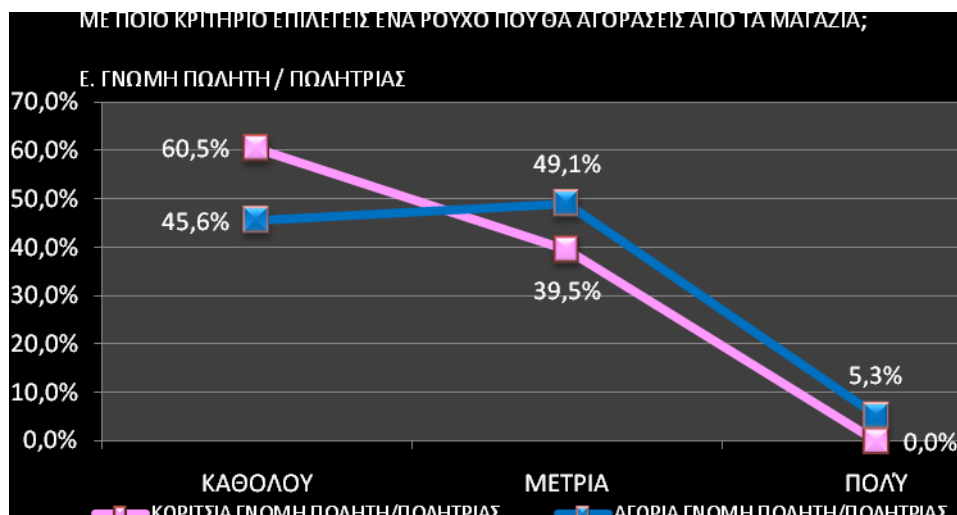
Διάγραμμα 2.18 Κριτήρια επιλογής για την αγορά ενός ρούχου.

Δ. Γνώμη φίλου/ φίλης

Ερώτημα 16. Με ποιο κριτήριο επιλέγεις ένα ρούχο που θα αγοράσεις από τα μαγαζιά;

Δ. Γνώμη φίλου/ φίλης

Σύμφωνα με το παραπάνω διάγραμμα, το 64,9% των αγοριών και το 46,5% των κοριτσιών λαμβάνουν υπόψη τους τη γνώμη κάποιου φίλου ή φίλης σε μέτριο βαθμό. Το 12,3% των αγοριών και το 9,3% των κοριτσιών δεν δέχονται τη γνώμη κάποιου φίλου ή φίλης τους και τέλος το 22,8% των αγοριών και το 44,2% των κοριτσιών τις δέχονται σε μεγάλο βαθμό.

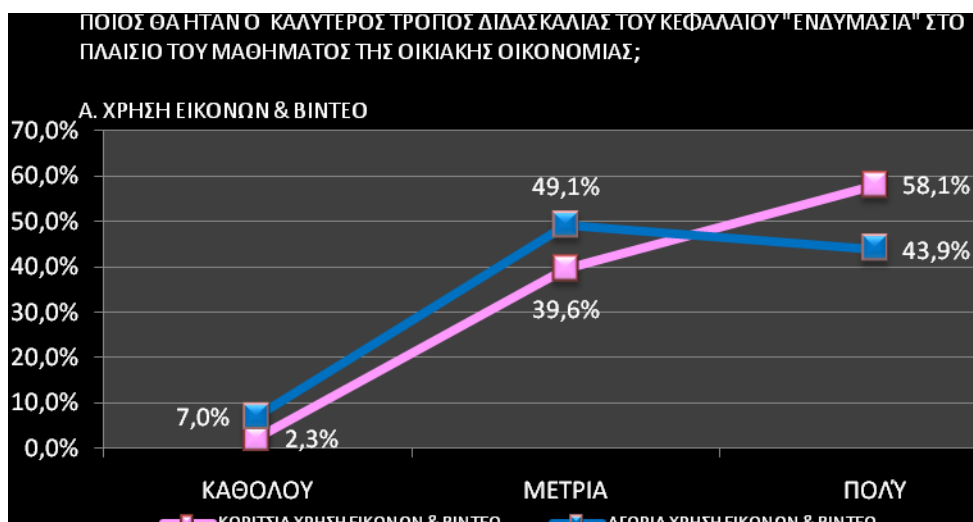
Διάγραμμα 2.19 Κριτήρια επιλογής για την αγορά ενός ρούχου.

Ε. Γνώμη πωλητή/ πωλήτριας

Ερώτηση 16. Με ποιο κριτήριο επιλέγεις ένα ρούχο που θα αγοράσεις από τα μαγαζιά;

Ε. Γνώμη πωλητή/ πωλήτριας

Στην ερώτηση αυτή, όπως φαίνεται από το διάγραμμα, το 60,5% των κοριτσιών δεν λαμβάνουν υπόψη τους τη γνώμη του πωλητή ή της πωλήτριας. Το 39,5% την δέχεται σε μέτριο βαθμό, ενώ κανένα κορίτσι δεν δέχεται τη γνώμη του πωλητή ή της πωλήτριας. Στα αγόρια, το 45,6% δεν δέχεται καθόλου τη γνώμη του πωλητή ή της πωλήτριας, το 49,1% την δέχεται σε μέτριο βαθμό και το 5,3% το κάνει σε μεγάλο βαθμό.

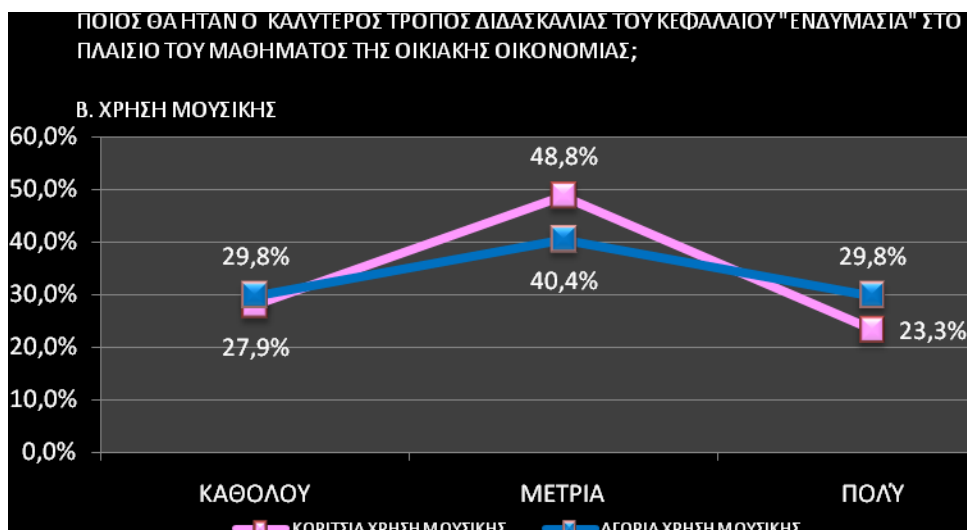

Διάγραμμα 2.20 Μέσα διδασκαλίας του κεφαλαίου “ενδυμασία” στο μάθημα της Οικιακής Οικονομίας – Α. Χρήση εικόνων και βίντεο

Ερώτηση 17. Ποιος θα ήταν ο καλύτερος τρόπος διδασκαλίας του κεφαλαίου “ενδυμασία” στο πλαίσιο του μαθήματος της Οικιακής Οικονομίας;

Α. Χρήση εικόνων & βίντεο

Στην παραπάνω ερώτηση, τα κορίτσια σε ποσοστό 58,1% προτιμούν σε μεγάλο βαθμό τη χρήση εικόνων και βίντεο για τη διδασκαλία του κεφαλαίου ενδυμασία στο μάθημα της Οικιακής Οικονομίας. Το 39,6% των κοριτσιών το προτιμούν σε ένα μέτριο επίπεδο και μόλις το 2,3% δεν θα επιθυμούσε τον συγκεκριμένο τρόπο διδασκαλίας. Στα αγόρια, το 43,9% προτιμά σε μεγάλο βαθμό την χρήση εικόνων και βίντεο ως μέσο διδασκαλίας του κεφαλαίου ενδυμασία, το 49,1% σε ένα μέτριο βαθμό και το 7,0% καθόλου.

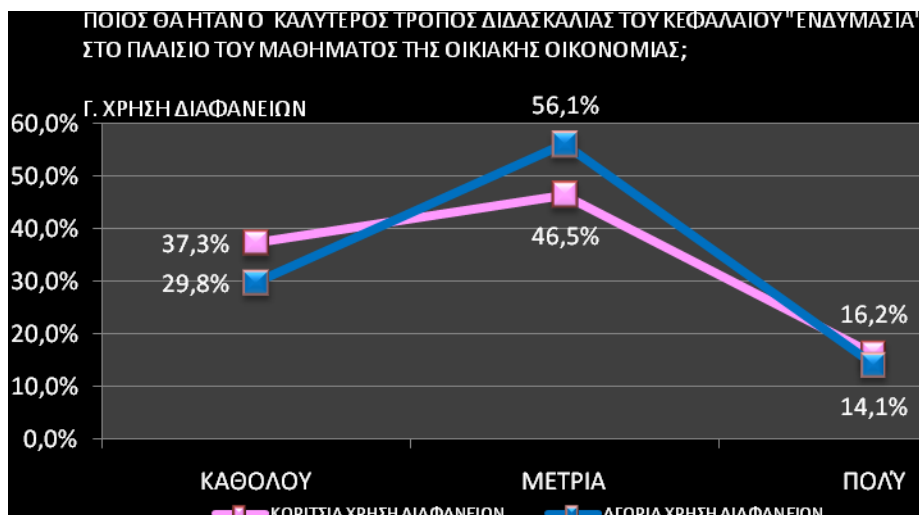

Διάγραμμα 2.21 Μέσα διδασκαλίας του κεφαλαίου “ένδυμασία” στο μάθημα της Οικιακής Οικονομίας – Β. Χρήση μουσικής

Ερώτηση 17. Ποιος θα ήταν ο καλύτερος τρόπος διδασκαλίας του κεφαλαίου “ένδυμασία” στο πλαίσιο του μαθήματος της Οικιακής Οικονομίας;

Β. Χρήση μουσικής

Στο παραπάνω διάγραμμα φαίνεται ότι αγόρια και κορίτσια σε ποσοστά 40,4% και 48,8% αντίστοιχα τους αρέσει η ιδέα της χρήσης μουσικής για τη διδασκαλία του κεφαλαίου ενδυμασία στα πλαίσια του μαθήματος της Οικιακής Οικονομίας. Όσον αφορά τα υπόλοιπα ποσοστά, στα αγόρια το 29,8% προτιμά τη χρήση μουσικής σε μεγάλο βαθμό, ενώ το 29,8% καθόλου. Στα κορίτσια, το 23,3% προτιμά τη χρήση μουσικής σε μεγάλο βαθμό, ενώ το 27,9% καθόλου.

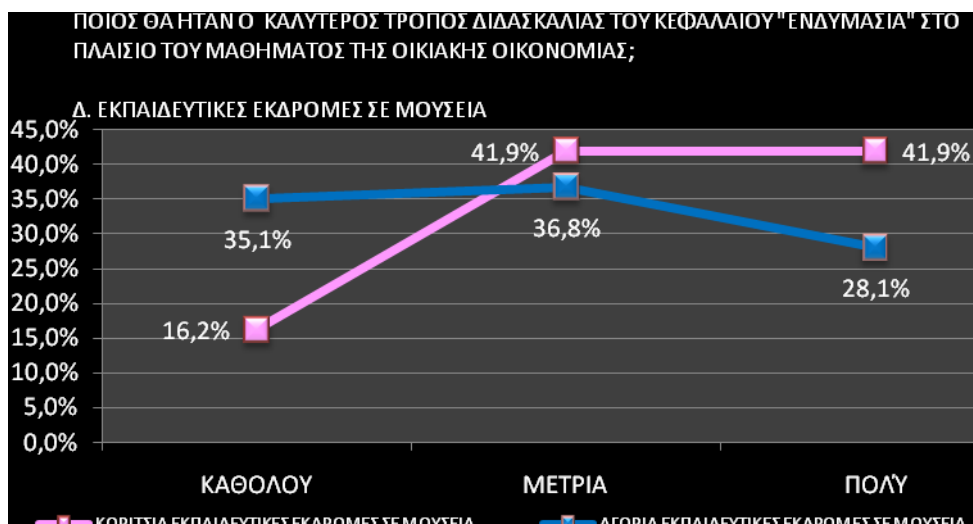

Διάγραμμα 2.22 Μέσα διδασκαλίας του κεφαλαίου “ενδυμασία” στο μάθημα της Οικιακής Οικονομίας – Γ. Χρήση διαφανειών

Ερώτηση 17. Ποιος θα ήταν ο καλύτερος τρόπος διδασκαλίας του κεφαλαίου “ενδυμασία” στο πλαίσιο του μαθήματος της Οικιακής Οικονομίας;

Γ. Χρήση διαφανειών

Στο διάγραμμα αυτό, το 56,1% των αγοριών και το 46,5% των κοριτσιών προτιμούν τη χρήση διαφανειών για τη διδασκαλία της ενδυμασίας σε ένα μέτριο βαθμό. Στα υπόλοιπα ποσοστά, το 16,2% των κοριτσιών αρέσει η ιδέα της χρήσης διαφανειών σε μεγάλο βαθμό, ενώ το 37,3% καθόλου. Και στα αγόρια, το 14,1% αρέσει η χρήση διαφανειών και το 29,8% καθόλου.

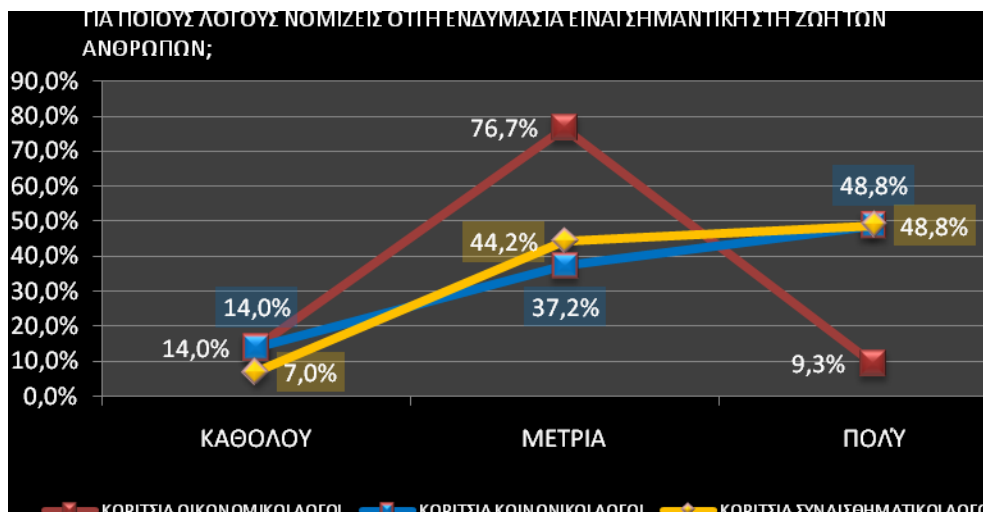

Διάγραμμα 2.23 Μέσα διδασκαλίας του κεφαλαίου “ενδυμασία” στο μάθημα της Οικιακής Οικονομίας – Δ. Εκπαιδευτικές εκδρομές σε μουσεία

Ερώτηση 17. Ποιος θα ήταν ο καλύτερος τρόπος διδασκαλίας του κεφαλαίου “ενδυμασία” στο πλαίσιο του μαθήματος της Οικιακής Οικονομίας;

Δ. Εκπαιδευτικές εκδρομές σε μουσεία

Στην απάντηση αυτή, τα κορίτσια σε ποσοστό 41,9% προτιμούν τις εκπαιδευτικές επισκέψεις σε μουσεία σε μεγάλο βαθμό, το ίδιο πάλι ποσοστό σε μέτριο βαθμό, ενώ το 16,2% καθόλου. Όσον αφορά τα αγόρια, στο 36,8% αρέσει η ιδέα των εκπαιδευτικών εκδρομών στα μουσεία, το 28,1% σε μεγάλο βαθμό και 35,1% καθόλου.

Διάγραμμα 2.24 Λόγοι που καθιστούν την ενδυμασία σημαντική στη ζωή των ανθρώπων – Κορίτσια

Ερώτηση 18. Για ποιους λόγους νομίζεις ότι η ενδυμασία είναι σημαντική στη ζωή των ανθρώπων;

A. Οικονομικοί λόγοι

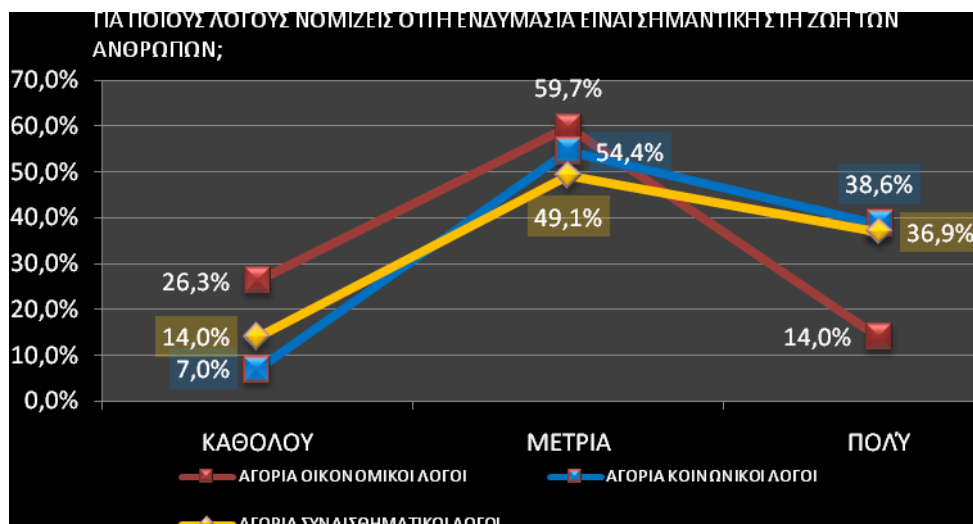
Τα κορίτσια σε ποσοστό 76,7% πιστεύει σε μέτριο βαθμό ότι η ενδυμασία είναι σημαντική στη ζωή των ανθρώπων για οικονομικούς λόγους. Μόλις το 9,3% των κοριτσιών διακρίνει σε μεγάλο βαθμό την οικονομική διάσταση που μπορεί να έχει η ενδυμασία στη ζωή των ανθρώπων και το 14,0% δεν διακρίνει κάτι τέτοιο.

B. Κοινωνικοί λόγοι

Το 48,8% των κοριτσιών πιστεύει σε μεγάλο βαθμό ότι η ενδυμασία είναι σημαντική στη ζωή των ανθρώπων για κοινωνικούς λόγους. Το 37,2% των κοριτσιών διακρίνει σε μέτριο βαθμό την κοινωνική διάσταση που μπορεί να έχει η ενδυμασία στη ζωή των ανθρώπων και το 14,0% δεν διακρίνει κάτι τέτοιο.

Γ. Συναισθηματικοί λόγοι

Τα κορίτσια σε ποσοστό 48,8% πιστεύει σε μεγάλο βαθμό ότι η ενδυμασία είναι σημαντική στη ζωή των ανθρώπων για συναισθηματικούς λόγους. Ειδικότερα, το 44,2% των κοριτσιών διακρίνει σε μέτριο βαθμό την συναισθηματική διάσταση που μπορεί να έχει η ενδυμασία στη ζωή των ανθρώπων και το 7,0% δεν διακρίνει κάτι τέτοιο.

Διάγραμμα 2.25 Λόγοι που καθιστούν την ενδυμασία σημαντική στη ζωή των ανθρώπων – Αγόρια

Ερώτηση 18. Για ποιους λόγους νομίζεις ότι η ενδυμασία είναι σημαντική στη ζωή των ανθρώπων;

A. Οικονομικοί λόγοι

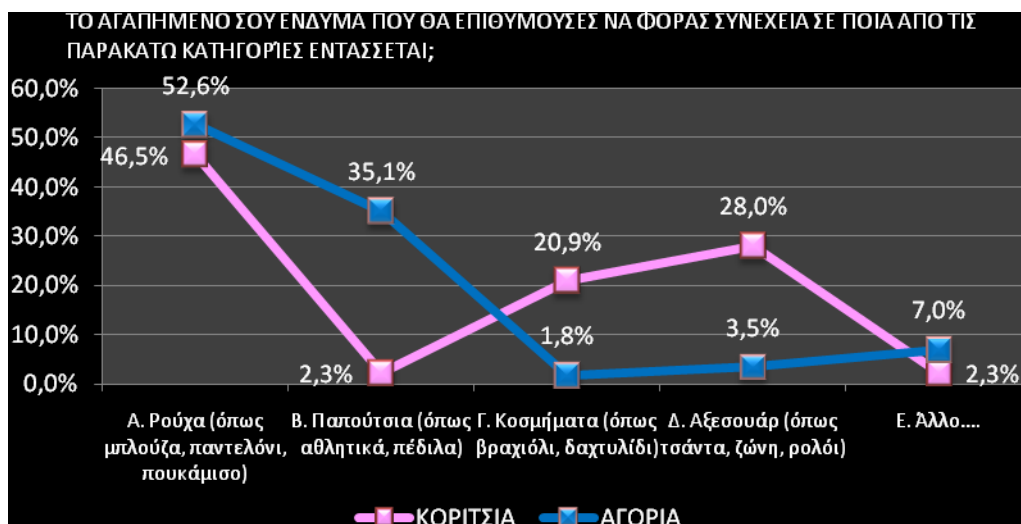
Τα αγόρια σε ποσοστό 59,7% πιστεύει σε μέτριο βαθμό ότι η ενδυμασία είναι σημαντική στη ζωή των ανθρώπων για οικονομικούς λόγους. Το 14,0% των αγοριών διακρίνει σε μεγάλο βαθμό την οικονομική διάσταση που μπορεί να έχει η ενδυμασία στη ζωή των ανθρώπων και το 26,3% δεν διακρίνει κάτι τέτοιο.

B. Κοινωνικοί λόγοι

Το 54,4% των αγοριών πιστεύει σε μέτριο βαθμό ότι η ενδυμασία είναι σημαντική στη ζωή των ανθρώπων για κοινωνικούς λόγους. Το 38,6% των αγοριών διακρίνει σε μεγάλο βαθμό την κοινωνική διάσταση που μπορεί να έχει η ενδυμασία στη ζωή των ανθρώπων και το 7,0% δεν διακρίνει κάτι τέτοιο.

Γ. Συναισθηματικού λόγοι

Τα αγόρια σε ποσοστό 49,1% πιστεύει σε μέτριο βαθμό ότι η ενδυμασία είναι σημαντική στη ζωή των ανθρώπων για συναισθηματικούς λόγους. Ειδικότερα, το 36,9% των κοριτσιών διακρίνει σε μεγάλο βαθμό την συναισθηματική διάσταση που μπορεί να έχει η ενδυμασία στη ζωή των ανθρώπων και το 14,0% δεν διακρίνει κάτι τέτοιο.

Διάγραμμα 2.26 Αγαπημένο ένδυμα

Ερώτηση 19. Το αγαπημένο σου ένδυμα που θα επιθυμούσες να φοράς συνέχεια σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες εντάσσεται;

Στα αγόρια, το 52,6% πιστεύει ότι είναι τα ρούχα, το 35,1% τα παπούτσια, το 1,8% τα κοσμήματα, το 3,5% τα αξεσουάρ και το 7,0% κάτι άλλο που θα επιθυμούσε να φοράει συνέχεια.

Στα κορίτσια, το 46,5% πιστεύει ότι είναι τα ρούχα, το 2,3% τα παπούτσια, το 20,9% τα κοσμήματα, το 28,0% τα αξεσουάρ και το 2,3% κάτι άλλο που θα επιθυμούσε να φοράει συνέχεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: Η ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

6.1 Το μάθημα της αισθητικής αγωγής στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

6.1.1 Η αισθητική αγωγή στο Γυμνάσιο

• ΜΑΘΗΜΑ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Το μάθημα της αισθητικής αγωγής στο γυμνάσιο αποτελεί ένα από τα βασικά μαθήματα του ωρολογίου προγράμματος. Διδάσκεται μία ώρα την εβδομάδα στην Α' τάξη, στην Β' τάξη και στην Γ' τάξη αντίστοιχα.

Το μάθημα της αισθητικής αγωγής καλλιεργεί τρεις φυσικές λειτουργίες του μαθητή:

- α) τις αισθήσεις (βλέπω, ακούω, αγγίζω, κινούμαι, αισθάνομαι),
- β) την αντίληψη (αποκρίνομαι, επεξεργάζομαι νοητικά, ερευνώ, επικοινωνώ και άλλα),
- γ) την πράξη (πράττω, δημιουργώ, παράγω και άλλα).

Η εκπαιδευτική διαδικασία καλύπτει ισόρροπα και αμφίδρομα αυτές τις φυσικές λειτουργίες με τις εξής μεθοδολογικές αρχές, οι οποίες αναπτύσσονται σε κάθε ενότητα της διδακτέας ύλης:

- α) Να φέρνει το παιδί σε επαφή με τα έργα της Τέχνης - και το φαινόμενο της Τέχνης συνολικότερα - ως θεατή ή ακροατή και ως δημιουργό.
- β) Να γίνει αισθητική και θεωρητική επεξεργασία και έρευνα (θεωρία).
- γ) Να παράγονται έργα (πρακτική).
- δ) Να συμμετέχει το παιδί σε σχετικές παράλληλες δραστηριότητες εντός και εκτός του σχολείου.

• ΜΑΘΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Το μάθημα της Οικιακής Οικονομίας αποτελεί αποκλειστικό μάθημα του γυμνασίου. Διδάσκεται μία ώρα την εβδομάδα στην Α' γυμνασίου και δύο ώρες την εβδομάδα στην Β' γυμνασίου.

Το βιβλίο της Οικιακής Οικονομίας της Α' γυμνασίου περιέχει ένα κεφάλαιο που απευθύνεται αποκλειστικά στην ενδυμασία του ανθρώπου. Οι γενικοί στόχοι του κεφαλαίου αυτού είναι οι ακόλουθοι:

- Να κατανοήσουν τη σημασία της ενδυμασίας στη ζωή του ανθρώπου.
- Να αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες σε ότι αφορά όλους τους τύπους ένδυσης.
- Να συνειδητοποιήσουν την επίδραση της ενδυμασίας στην υγεία, την προσωπικότητα, την αισθητική.
- Να συνδέσουν την εξέλιξη στη μόδα με παράγοντες ιστορικούς, κοινωνικούς, οικονομικούς, πολιτιστικούς και ψυχοσυναισθηματικούς.
- Να γνωρίσουν την πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδας και άλλων χωρών και να αναπτύξουν ικανότητες για εκτίμηση του ωραίου, του λειτουργικού και οικονομικού.

6.1.2 Η αισθητική αγωγή στο Λύκειο

Το μάθημα της αισθητικής αγωγής στην Α' τάξη του Ενιαίου Λυκείου αποτελεί μάθημα επιλογής και διδάσκεται δύο ώρες την εβδομάδα. Η αισθητική αγωγή περιλαμβάνει τέσσερα διαφορετικά μαθήματα που είναι τα ακόλουθα:

- Στοιχεία Θεατρολογίας
- Μουσική
- Εικαστικά

• ΜΑΘΗΜΑ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΘΕΑΤΡΟΛΟΓΙΑΣ

Για να ανταποκριθεί με επιτυχία η διδασκαλία του μαθήματος «Στοιχεία Θεατρολογίας» στη διττή φύση του θεάτρου ως δραματικού - λογοτεχνικού κειμένου και ως καλλιτεχνικού γεγονότος - θεατρικής παράστασης, πραγματοποιώντας εξίσου τις παιδαγωγικές και αισθητικές επιδιώξεις που υπηρετεί το θέατρο στο σχολείο, θα πρέπει να στοχεύει εξίσου στα ακόλουθα:

1. Παροχή γνώσεων και πληροφοριών στους μαθητές που αφορούν τα είδη, τις περιόδους και τις μορφές έκφρασης του θεάτρου στην ιστορική του εξέλιξη από την αρχαιότητα μέχρι τη σημερινή εποχή.
2. Ανάπτυξη πολιτιστικής συνείδησης και ταυτότητας που συνδέει αρμονικά το τοπικό - εθνικό με το καθολικό - διεθνές της θεατρικής δημιουργίας.
3. Ψυχο-πνευματική καλλιέργεια των μαθητών και ανάπτυξη αισθητικών και πνευματικών ικανοτήτων για επικοινωνία με τα πολιτιστικά προϊόντα, όπως συνθετικά εκφράζονται μέσα από το θέατρο, κυρίως με τη μορφή της παράστασης.

4. Καλλιέργεια και ανάπτυξη εκφραστικών, επικοινωνιακών κωδίκων που, αν και προέρχονται και εφαρμόζονται κατ' εξοχήν στο θέατρο, βρίσκουν την αναφορά τους στην καθημερινή ζωή.
5. Απόκτηση δεξιοτήτων και εμπειριών δημιουργίας καλλιτεχνικών προϊόντων, με τα οποία εκφράζονται και ολοκληρώνονται ως προσωπικότητες (συγγραφή πρωτότυπων δραματικών κειμένων - θεατρικών σκετς - δραματοποίηση, σωματική έκφραση, θεατρική παράσταση).
6. Εμπλουτισμό και ενίσχυση παραδοσιακών τρόπων διδασκαλίας με τη χρησιμοποίηση τεχνικών του δράματος.
7. Δημιουργική σύζευξη με άλλα γνωσιο-θεωρητικά (γλωσσικά) ή αισθητικο-καλλιτεχνικά (εικαστικά, μουσική) μαθήματα.

Ως αναμενόμενα αποτελέσματα από τη διδασκαλία του μαθήματος μπορούμε να θεωρήσουμε τα ακόλουθα:

1. Γνωριμία του μαθητή με τα πολιτιστικά προϊόντα του παρελθόντος και του παρόντος, όπως εκφράζονται μέσα από το θέατρο, και διαμόρφωση κριτικών ικανοτήτων επαφής με αυτά.
2. Διαπολιτισμική αγωγή και παιδεία, πραγμάτωση των ευρύτερων στόχων του εκπαιδευτικού συστήματος.
3. Καλλιέργεια των φυσικών - σωματικών, πνευματικών - διανοητικών και ψυχικών - συναισθηματικών δυνατοτήτων και ολοκλήρωση της προσωπικότητάς του.
4. Δημιουργική ανάπτυξη των εκφραστικών δεξιοτήτων μέσα από ποικίλους κώδικες επικοινωνίας (λεκτικός, σωματικός).
5. Διαμόρφωση αισθητικών κριτηρίων παραγωγής και πρόσληψης καλλιτεχνικών έργων.
6. Ενεργοποίηση και συμμετοχή του μαθητή στην εκπαιδευτική διαδικασία και ανανέωση των παιδαγωγικών όρων διδασκαλίας.
7. Δημιουργική σύνδεση των γνωστικών αντικειμένων με την προσωπική καλλιτεχνική δημιουργία μέσα από την εφαρμογή του δράματος και του θεάτρου.
8. Παραγωγή πρωτότυπων καλλιτεχνικών προϊόντων, που με βάση το θέατρο διευρύνονται και σε άλλους τομείς της τέχνης, της γνώσης και του πολιτισμού.

• ΜΑΘΗΜΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ

Στον πρακτικό τομέα επιδιώκεται:

1. Να αντλήσουν οι μαθητές ιδέες από την άμεση οπτική και απτική εμπειρία, τη μνήμη και τη φαντασία.
2. Να συνειδητοποιήσουν τις δυνατότητες έκφρασης που προκύπτουν από τον πειραματισμό με κάθε είδους υλικά, τεχνικές και μέσα σε όλες τις διαστάσεις (επίπεδο, όγκος, χώρος, χρόνος).
3. Να πειραματιστούν και να εκφραστούν με κάθε είδους οπτικό και εποπτικό υλικό (βιβλία, φωτογραφίες, slides, φωτοτυπίες, αφίσες και άλλα) διαφορετικών πηγών (μουσεία, αρχαιολογικοί χώροι, αίθουσες τέχνης, σύγχρονη τεχνολογία και άλλα), ώστε να καταλήξουν σε ιδέες που να ωθούν στην παραγωγή προσωπικών δημιουργιών.
4. Να βελτιώσουν τις δεξιότητες, καθώς και τις ικανότητες καταγραφής, επιλογής και ανάλυσης ερεθισμάτων μέσα από την παρατήρηση που θα βοηθήσει στην οργάνωση και την παραγωγή του έργου τους.
5. Να κατανοήσουν τη σημασία της εκ νέου επεξεργασίας και εξέλιξης ενός έργου τους, κάτω από το πρίσμα της τροποποίησης της αρχικής ιδέας από τον ίδιο και από τους άλλους, ως αποτέλεσμα συζήτησης, κριτικής και επιρροής.
6. Να μεταφέρουν και να προσαρμόζουν την εμπειρία και τη γνώση από τα έργα καλλιτεχνών στην παραγωγή των έργων τους.

Στον θεωρητικό τομέα επιδιώκεται:

1. Να προσεγγίζουν αισθητικά οι μαθητές έργα της ελληνικής, ευρωπαϊκής και παγκόσμιας τέχνης διαφορετικών εποχών αλλά και τα σύγχρονα, ανακαλύπτοντας και αναγνωρίζοντας τις μεταξύ τους σχέσεις.
2. Να αναγνωρίζουν τις διαφορετικές μεθόδους και προσεγγίσεις των καλλιτεχνών σε μία ιδέα και να τις συνδέουν με το νόημα του έργου, κατανοώντας ότι οι αντιλήψεις σε διαφορετικές εποχές επιδρούν στη μορφή, το περιεχόμενο και τον επικοινωνιακό του χαρακτήρα.
3. Να αναγνωρίζουν τις αισθητικές αξίες του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος και να αναπτύξουν κριτική στάση απέναντι στις ενέργειες που τα επηρεάζουν, αλλά και τη μεταξύ τους σχέση.

4. Να ανταποκρίνονται στα έργα των εικαστικών τεχνών αλλά και κάθε εικόνας, ώστε να αισθανθούν και να αξιολογήσουν την εντύπωση και την επίδραση που ασκούν στην προσωπικότητά τους.
5. Να αντιληφθούν ότι οι τέχνες σχετίζονται με δεκάδες επαγγέλματα και εφαρμογές.
6. Να προσεγγίζουν το πολύπλοκο φαινόμενο της τέχνης σφαιρικά και να αντιληφθούν την αμφίδρομη σχέση και επίδραση θεωρίας και πράξης.
7. Να εντοπίζουν τις σχέσεις των εικαστικών έργων με τα έργα των υπόλοιπων τεχνών και επιστημών και ευρύτερα με θέματα και προβλήματα του ανθρώπου, της κοινωνίας και της φύσης.

6.2 Η αισθητική αγωγή στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση

6.2.1 Η Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών

Η Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών (ΑΣΚΤ) είναι το κύριο εκπαιδευτικό ίδρυμα στην Ελλάδα με σκοπό την ανάπτυξη των καλλιτεχνικών δεξιοτήτων των φοιτητών της. Ιδρύθηκε τον Ιανουάριο του 1837. Από το 1930 είναι αυτοτελές Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα ισότιμο προς το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Η Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών απαρτίζεται από δύο τμήματα, το Τμήμα Εικαστικών Τεχνών και το Τμήμα Θεωρητικών Σπουδών Τέχνης. Βέβαια, προς το παρόν λειτουργεί μόνο το Τμήμα Εικαστικών Τεχνών. Η Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών είναι κυρίως εργαστηριακή σχολή. Κύρια λοιπόν διδακτική μονάδα είναι το Εργαστήριο, στο οποίο ο φοιτητής διδάσκεται όλα τα σχετικά με την έννοια και την πρακτική της Τέχνης που μαθαίνει. Το εργαστήριο του μεταδίδει όχι μόνο τεχνικές γνώσεις, αλλά και μια ορισμένη αντίληψη για την Τέχνη. Σκοπός της Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών είναι να αναπτύσσει τις καλλιτεχνικές δεξιότητες των φοιτητών και να τους παρέχει τις αναγκαίες θεωρητικές και πρακτικές γνώσεις γύρω από τις εικαστικές τέχνες μέσω της διδασκαλίας και της έρευνας.

Το Τμήμα των Εικαστικών Τεχνών περιλαμβάνει:

- Εργαστήρια Ζωγραφικής
- Εργαστήρια Γλυπτικής
- Εργαστήρια Χαρακτικής

- Εργαστήρια Νωπογραφίας
- Εργαστήρια Τεχνικής των Φορητών Εικόνων
- Εργαστήρια Σκηνογραφίας
- Εργαστήρια Ψηφιδωτού
- Εργαστήρια Γραφικών Τεχνών, Τυπογραφίας και Τέχνης του Βιβλίου
- Εργαστήρια Υλικών και της Τεχνολογίας Υλικών
- Εργαστήρια Τέχνης του μαρμάρου, του ξύλου και του μετάλλου
- Εργαστήρια Κεραμικής
- Εργαστήρια Γυψοτεχνίας
- Εργαστήρια Φωτογραφίας
- Αίθουσες Θεάτρου
- Αίθουσες Προβολών
- Αίθουσες Κινηματογράφου

Το Τμήμα των Θεωρητικών Σπουδών περιλαμβάνει:

- Ιστορία της Τέχνης
- Διδακτική της Τέχνης
- Θεωρία Χώρου / Ιστορία της Αρχιτεκτονικής
- Εισαγωγή στη Φιλοσοφία και την Αισθητική
- Παιδαγωγική και ψυχολογία της Εκπαίδευσης

6.2.2 Η σχολή Καλών Τεχνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Η Σχολή Καλών Τεχνών του Α.Π.Θ. ιδρύθηκε το 1984 και περιλαμβάνει τέσσερα Τμήματα:

- Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών, που λειτουργεί από το ακαδημαϊκό έτος 1984-85.
- Μουσικών Σπουδών, που λειτουργεί από το ακαδημαϊκό έτος 1985-86.
- Θεάτρου, που λειτουργεί από το ακαδημαϊκό έτος 1992-93.
- Τμήμα Κινηματογράφου, που λειτουργεί από το ακαδημαϊκό έτος 2004-05.

Το Τμήμα Θεάτρου ανήκει στη Σχολή Καλών Τεχνών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ) και προσφέρει συστηματικές σπουδές τόσο στη θεωρία όσο και στην πρακτική του θεάτρου. Αποστολή του Τμήματος Θεάτρου

είναι η επιστημονική μελέτη του θεατρικού φαινομένου και η καλλιτεχνική εκπαίδευση στον τομέα του θεάτρου. Ο χαρακτήρας, επομένως, των σπουδών είναι μικτός: επιστημονικός και καλλιτεχνικός, θεωρητικός και πρακτικός, δεδομένου ότι στόχος του Τμήματος είναι η δημιουργία ενός χώρου σπουδών και έρευνας, όπου η θεωρία και η πρακτική, η επιστήμη και η τέχνη, θα συνεργάζονται και θα αλληλοσυμπληρώνονται.

Η επίτευξη του στόχου αυτού, η διαμόρφωση δηλαδή επιστημόνων και καλλιτεχνών του θεάτρου με σφαιρική παιδεία, συνεπάγεται, στην πρώτη φάση των σπουδών, τη διδασκαλία ενός σημαντικού αριθμού υποχρεωτικών μαθημάτων που να εξασφαλίζουν τη στερεή θεατρολογική κατάρτιση όλων των φοιτητών (ιστορία θεάτρου, θεωρία θεάτρου, δραματολογία, ανάλυση της θεατρικής παράστασης), σε συνδυασμό με τη στοιχειώδη μύηση στις διάφορες πλευρές της καλλιτεχνικής πρακτικής (στοιχεία υποκριτικής, σκηνογραφίας, σκηνοθεσίας), ενώ παράλληλα διδάσκονται και έξι υποχρεωτικά μαθήματα αφιερωμένα στο θέατρο στην εκπαίδευση και στη διδακτική του θεάτρου.

Στη συνέχεια, τα επιλεγόμενα μαθήματα παρέχουν στους φοιτητές τη δυνατότητα να αποκτήσουν μian άτυπη (αφού το πτυχίο είναι ενιαίο), αλλά απολύτως ουσιαστική ειδίκευση, ακολουθώντας μία από τις προσφερόμενες κατευθύνσεις:

- Δραματολογία- Παραστασιολογία,
- Σκηνογραφία- Ενδυματολογία,
- Υποκριτική.

Υπάρχει επίσης, για όσους δεν θα ακολουθήσουν μία από τις παραπάνω κατευθύνσεις, η δυνατότητα της Γενικής κατεύθυνσης. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός, ότι αυτή τη στιγμή, το Τμήμα Θεάτρου του ΑΠΘ είναι το μοναδικό πανεπιστημιακό τμήμα στην Ελλάδα που προσφέρει εξειδικευμένα και ολοκληρωμένα προγράμματα σπουδών για τις τέχνες του θεάτρου.

Όσον αφορά την επαγγελματική αποκατάσταση, οι πτυχιούχοι του Τμήματος Θεάτρου, έχοντας αποκτήσει κατά τη διάρκεια των σπουδών τους ουσιαστικά εφόδια, τους παρέχεται η ευκαιρία να αναζητήσουν εργασία σε διάφορους τομείς:

- Στον τομέα της επιστημονικής έρευνας και της ακαδημαϊκής σταδιοδρομίας.
- Στα καλλιτεχνικά επαγγέλματα της σκηνής: ηθοποιοί, σκηνογράφοι, σκηνοθέτες, σχεδιαστές φωτισμών.
- Στα τεχνικά επαγγέλματα της σκηνής: παραγωγοί, τεχνικοί σκηνής, υπεύθυνοι ειδικών σκηνογραφικών κατασκευών κλπ.
- Ως στελέχη κρατικών, δημοτικών και ιδιωτικών θεατρικών οργανισμών: δραματολόγοι, επιμελητές εντύπων προγραμμάτων, οργανωτικά στελέχη, υπεύθυνοι εκπαιδευτικών προγραμμάτων κλπ.
- Ως εμπνευστές θεατρικών δραστηριοτήτων σε νομαρχιακά, δημοτικά και άλλα. πολιτιστικά κέντρα.
- Στην εκπαίδευση, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια, ως καθηγητές θεατρικής αγωγής.
- Στα μέσα ενημέρωσης (καλλιτεχνικό ρεπορτάζ, θεατρική κριτική).

6.2.3 Το Τμήμα Κλωστοϋφαντουργίας (ΑΤΕΙ⁵⁸ Πειραιά)

Το τμήμα Κλωστοϋφαντουργίας του ΑΤΕΙ Πειραιά ανήκει στη Σχολή Τεχνολογικών Εφαρμογών (ΣΤΕΦ). Είναι το μοναδικό εκπαιδευτικό κέντρο του ζωτικού κλάδου της Κλωστοϋφαντουργίας στην Ελλάδα, που ιδρύθηκε το έτος 1983. Βασικό στόχο έχει την πλαισίωση του κλάδου από ικανά και εξειδικευμένα άτομα υψηλού επιπέδου.

Σήμερα, στην περίοδο της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης την οποία διανύουμε, το Τμήμα Κλωστοϋφαντουργίας έχει δραστηριοποιηθεί και στον τομέα του ενδύματος παρακολουθώντας στενά τις επιστημονικές και τεχνολογικές εξελίξεις του όλου κλάδου. Βασιζόμενο στην υλικοτεχνική υποδομή των εργαστηρίων του και στην επιστημονική κατάρτιση των στελεχών του, παρέχει άρτια και ολοκληρωμένη εκπαίδευση στους εκπαιδευόμενους και σε στελέχη της βιομηχανίας.

Το περιεχόμενο σπουδών του Τμήματος Κλωστοϋφαντουργίας καλύπτει το γνωστικό αντικείμενο της εφαρμογής των φυσικών επιστημών στη μηχανική και χημική επεξεργασία φυσικών, τεχνητών και συνθετικών ινών για την παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων.

⁵⁸ Ανώτατα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα.

Το πρόγραμμα σπουδών αποσκοπεί στη διδασκαλία των επιστημονικών και τεχνολογικών αρχών στους ακόλουθους τομείς του γνωστικού αντικειμένου της Κλωστοϋφαντουργίας :

1. Ανάπτυξη υλικών και παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλικών και ετοίμου ενδύματος.
2. Τεχνικές προδιαγραφές, ποιοτικός έλεγχος και διασφάλιση ποιότητας πρώτων υλών, ενδιάμεσων και τελικών προϊόντων.
3. Οργάνωση παραγωγικών διαδικασιών και εργαστηρίων ποιοτικού ελέγχου.
4. Οργάνωση και διοίκηση κλωστοϋφαντουργικών επιχειρήσεων.
5. Σχεδιασμός και παραγωγή ετοίμου ενδύματος.
6. Εφαρμογή συστημάτων αυτομάτου ελέγχου στα διάφορα στάδια παραγωγής.
7. Εμπορία και διαφήμιση κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και ετοίμου ενδύματος.
8. Ασφάλεια εργασίας και προστασίας περιβάλλοντος στις μονάδες παραγωγής.
9. Επιστημονική και ερευνητική μεθοδολογία τεχνικοοικονομικών αναλύσεων και συνθετικών εργασιών στην Κλωστοϋφαντουργία.
10. Εφαρμογή θεωρητικών γνώσεων με κατάλληλη πρακτική άσκηση σε χώρους εργασίας.
11. Μηχανικός και Χημικός Εξευγενισμός Κλωστοϋφαντουργικών Προϊόντων.
12. Βαφή Κλωστοϋφαντουργικών ινών, νημάτων, υφασμάτων και ετοίμου ενδύματος.
13. Τυποβαφή Κλωστοϋφαντουργικών Προϊόντων.
14. Κλωστοϋφαντουργικές εφαρμογές νέων συνθετικών πολυμερών.

Όσον αφορά την επαγγελματική αποκατάσταση, οι πτυχιούχοι του τμήματος Κλωστοϋφαντουργίας, με βάση τις εξειδικευμένες επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις τους, ασχολούνται, είτε αυτοδύναμα είτε σε συνεργασία με άλλους επιστήμονες, με τη μελέτη, έρευνα και εφαρμογή της τεχνολογίας πάνω σε σύγχρονους και ειδικούς τομείς της Κλωστοϋφαντουργίας. Ειδικότερα οι πτυχιούχοι απασχολούνται ως στελέχη μονάδων ή αυτοαπασχολούνται σε όλο το φάσμα της κλωστοϋφαντουργικής παραγωγής και της αξιοποίησης της με τα ακόλουθα αντικείμενα και δραστηριότητες :

- Στα Εντοπισμό ή και επίλυση προβλημάτων σχετικών με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά, την παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων και τον μηχανολογικό εξοπλισμό των Επιχειρήσεων.
- Συντονισμό προγραμμάτων παραγωγής και αγοράς πρώτων υλών σε μονάδες Κλωστηρίων, Υφαντήριων, Πλεκτηρίων, Βαφείων -Φινιριστηρίων, Τυποβαφείων, Ταπητουργείων, Σχοινοποιείων, Μονάδες Παραγωγής Ενδύματος και εργαστηρίων ανάλυσης και ποιοτικού ελέγχου προϊόντων Κλωστοϋφαντουργίας και πρώτων υλών.
- Εκπόνηση ή συμμετοχή στην εκπόνηση μελετών οικονομοτεχνικής σκοπιμότητας καθώς επίσης συμμετοχή στην επίβλεψη για την κατασκευή ή επέκταση μονάδων Κλωστοϋφαντουργίας και στην διαμόρφωση και εφαρμογή γενικών και ειδικών προγραμμάτων κλωστοϋφαντουργικής ανάπτυξης καθώς και στελέχωση οργανισμών που σχετίζονται με την Κλωστοϋφαντουργία.
- Άσκηση κάθε άλλης δραστηριότητας σε επαγγελματικά αντικείμενα μη ρητά κατονομαζόμενα παραπάνω που θα προκύπτουν από την εξέλιξη της Κλωστοϋφαντουργικής επιστήμης και τεχνολογίας στον τομέα της Κλωστοϋφαντουργίας.

6.2.4 Το Τμήμα Σχεδιασμού και Παραγωγής Ενδυμάτων (ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης)

Το Τμήμα Σχεδιασμού και Παραγωγής Ενδυμάτων (ΣΠΕ) με την ίδρυση και λειτουργία του, για πρώτη φορά κατά το ακαδημαϊκό έτος 1999-2000, έρχεται να καλύψει αυτές τις ανάγκες του κλάδου και είναι το μοναδικό Τμήμα στην Ελλάδα και την Κύπρο, για το αντικείμενο της Ένδυσης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αποτελεί τμήμα των ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης, το οποίο λειτουργεί ως παράρτημά του στο Κιλκίς. Το τμήμα φιλοξενείται προσωρινά στις εγκαταστάσεις του ΟΑΕΔ Κιλκίς μέχρι την ολοκλήρωση των δικών του κτιριακών εγκαταστάσεων.

Οι τομείς του γνωστικού αντικείμενου του τμήματος είναι οι ακόλουθοι:

- Επιστήμη και Μηχανική
- Υλικά Ένδυσης
- Δημιουργία Ενδυμάτων
- Βιομηχανική Παραγωγή Ενδυμάτων

- Διοίκηση και συναφή Θέματα
- Σχεδιασμός Μόδας

Το αντικείμενο σπουδών του Τμήματος Σχεδιασμού και Παραγωγής Ενδυμάτων καλύπτει το γνωστικό αντικείμενο του κλάδου ένδυσης με τρεις βασικές κατευθύνσεις: τον Σχεδιασμό Μόδας, την Παραγωγή Ετοίμων Ενδυμάτων και το Μάρκετινγκ Μόδας.

1. Στο σκέλος του Σχεδιασμού Μόδας περιλαμβάνονται γνώσεις σχετικές με την Ιστορία της Τέχνης, τις πηγές Μόδας, τα υλικά και την τεχνολογία CAD/CAM⁵⁹ για τη δημιουργία προϊόντων Μόδας.
2. Στο σκέλος της Παραγωγής Ενδυμάτων, περιλαμβάνονται γνώσεις σχετικές με την τεχνολογία των υλικών και των διαδικασιών, την οργάνωση της παραγωγής και τον έλεγχο της ποιότητας, τη διοίκηση των μονάδων κατασκευής ενδυμάτων, το περιβάλλον της επιχείρησης, τη χρηματοοικονομική διοίκηση και τη διοίκηση του ανθρώπινου δυναμικού.
3. Στο σκέλος του Μάρκετινγκ Μόδας, περιλαμβάνονται γνώσεις σχετικές με την έρευνα αγοράς και τον καταναλωτή, το Μάρκετινγκ, τη δημιουργία και διαχείριση επωνυμιών, την προώθηση και την παρουσίαση προϊόντων μόδας στη λιανική.

Τα εργαστήρια που πραγματοποιούνται στο Τμήμα Σχεδιασμού και Παραγωγής Ενδυμάτων στοχεύουν αποκλειστικά στην ανάπτυξη γνώσεων και δεξιοτήτων πάνω στα κύρια αντικείμενα του προγράμματος σπουδών. Οι χώροι του συγκεκριμένου τμήματος είναι άρτια εξοπλισμένοι με συσκευές και συστήματα CAD/CAM τελευταίας τεχνολογίας που επιδιώκουν την καλύτερη δυνατή εξοικείωση των σπουδαστών με το αντικείμενο. Πιο συγκεκριμένα, το τμήμα διαθέτει τα παρακάτω εργαστήρια:

1. Εργαστήριο Σχεδιασμού, το οποίο διαθέτει πολλά και διαφορετικά προγράμματα CAD σχεδιασμού και πατρών⁶⁰.

⁵⁹ πρόκειται για σχεδιασμό μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή και με τη βοήθεια υπολογιστή παραγωγής, επίσης συχνά χρησιμοποιείται στο πλαίσιο της ένα εργαλείο λογισμικού που καλύπτουν μια σειρά από λειτουργίες μηχανικής.

⁶⁰ σχέδιο, συνήθως σε χαρτί, που χρησιμοποιείται ως υπόδειγμα, σύμφωνα με το οποίο κόβεται ένα ύφασμα για την κατασκευή ενδύματος: ανδρικό / γυναικείο / παιδικό πατρών, πατρών για φουστάνι /

2. Εργαστήριο Τεχνολογίας Ραφής, το οποίο διαθέτει μία πλήρη σειρά μηχανών ραπτικής.
3. Εργαστήριο Κλωστοϋφαντουργίας, το οποίο διαθέτει σύγχρονα συστήματα μελέτης των ιδιοτήτων των νημάτων, των υφασμάτων και των ενδυμάτων.
4. Εργαστήριο Ηλεκτρονικών Υπολογιστών, το οποίο παρέχει στους σπουδαστές του σύγχρονα συστήματα σχεδιασμού και κατασκευής ενδυμάτων.
5. Ατελιέ⁶¹, το οποίο παρέχει όλες τις δυνατότητες ανάπτυξης και υλοποίησης σχεδιαστικών μοντέλων.

Πρωταρχικός στόχος του τμήματος είναι να παρέχει στους φοιτητές ανταγωνιστικές δεξιότητες, απαραίτητες για την επιστημονική και επαγγελματική τους σταδιοδρομία και εξέλιξη, το οποίο πετυχαίνει σε στενή συνεργασία με τους κοινωνικούς του εταίρους σε πανελλαδική κλίμακα. Στο πλαίσιο της αποστολής του το τμήμα :

1. Συνεργάζεται με τις παραγωγικές μονάδες και τους φορείς που σχετίζονται με το γνωστικό του αντικείμενο.
2. Χρησιμοποιεί τις σύγχρονες τεχνολογίες στην εκπαίδευση.
3. Παρακολουθεί τις διεθνείς εξελίξεις στον επιστημονικό και εκπαιδευτικό τομέα.
4. Συμμετέχει σε εκδηλώσεις και διαγωνισμούς με σκοπό την ανάπτυξη της δημιουργικότητας των φοιτητών και την συνεχή επαφή τους με τους χώρους της τέχνης και της τεχνολογίας.
5. Συνεργάζεται με ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας και του εξωτερικού.
6. Έχει επιτύχει την προσέλκυση φοιτητών από το βαλκανικό και διεθνή χώρο και προσβλέπει, μελλοντικά, στην παροχή εκπαίδευσης και σε ξένη γλώσσα (Αγγλική).

Όσον αφορά την επαγγελματική αποκατάσταση, οι πτυχιούχοι του τμήματος Σχεδιασμού και Παραγωγής ενδυμάτων δύνανται απασχολούνται σε όλο το φάσμα του κλάδου ένδυσης και ειδικότερα με τις ακόλουθες δραστηριότητες:

για κοστούμι / για παντελόνι || υπόδειγμα από χαρτί ή από άλλο υλικό, για την κοπή οποιουδήποτε υλικού σε ορισμένο σχήμα.

⁶¹ εργαστήριο καλλιτέχνη: το ατελιέ ενός ζωγράφου / ενός γλύπτη / ενός φωτογράφου, ατελιέ ζωγραφικής / γραφικών τεχνών.

- Σύμβουλοι Μόδας και Ενδυματολογίας
- Σχεδιασμό και ανάπτυξη σχεδιαστικών ιδεών, καθώς και δημιουργία προτύπων σχεδιαστικών προτάσεων και ολοκληρωμένων συλλογών
- Οργάνωση εκδηλώσεων, που εμπεριέχουν επιδείξεις Μόδας, Εκθέσεων και άλλων συναφών με έτοιμο ένδυμα δράσεων
- Μελέτη ίδρυσης, λειτουργίας και στελέχωσης επιχειρήσεων παραγωγής, εμπορίας και διακίνησης πρώτων υλών, έτοιμων ενδυμάτων και αξεσουάρ ένδυσης, καθώς και ίδρυσης και λειτουργίας ειδικών εργαστηρίων Μόδας (ατελιέ)
- Οργάνωση και διοίκηση επιχειρήσεων ετοιμών ενδυμάτων
- Αξιολόγηση και κοστολόγηση προϊόντων ένδυσης
- Τεχνικές προδιαγραφές, ποιοτικό έλεγχο και διασφάλιση της ποιότητας πρώτων υλών, ενδιάμεσων και τελικών προϊόντων
- Απασχόληση σε όλες τις βαθμίδες της δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης, σύμφωνα με την ισχύουσα κάθε φορά νομοθεσία.

Οι πτυχιούχοι του Τμήματος Σχεδιασμού και Παραγωγής Ενδυμάτων καλούνται τεχνολόγοι ενδυμάτων και μπορούν να εργαστούν είτε ως αυτοαπασχολούμενοι είτε ως στελέχη σε επιχειρήσεις του κλάδου έτοιμων ενδυμάτων. Πιο συγκεκριμένα, ένας τεχνολόγος ενδυμάτων ασχολείται με τις εξής παρακάτω δραστηριότητες:

- Ανάπτυξη, σχεδιασμό και παραγωγή ετοιμών ενδυμάτων
- Τεχνικές προδιαγραφές, ποιοτικό έλεγχο και διασφάλιση ποιότητας πρώτων υλών, ενδιάμεσων και τελικών προϊόντων
- Επιστημονική και ερευνητική μεθοδολογία ανάλυσης δεδομένων και εκπόνηση μελετών
- Οργάνωση και διοίκηση επιχειρήσεων ετοιμών ενδυμάτων
- Εμπορία και διακίνηση ετοιμών ενδυμάτων
- Στρατηγικό σχεδιασμό και πολιτικές στα πλαίσια της διεθνοποιημένης αγοράς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο: ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ

7.1 Μέθοδοι διδασκαλίας της ενότητας της ενδυμασίας του μαθήματος της Οικιακής Οικονομίας της Α' Γυμνασίου

Ο όρος «μέθοδος διδασκαλίας» του αντικειμένου της Οικιακής Οικονομίας δηλώνει τη συστηματική πορεία, που ακολουθεί ο καθηγητής προκειμένου να διατυπώσει τους στόχους της διδακτικής ενότητας, να επιλέξει κατάλληλα διδακτικά μέσα, να προσφέρει το μαθησιακό υλικό στους μαθητές και να βοηθήσει αυτούς στην ανάπτυξη ιδιαίτερων κάθε φορά γνωστικών και ψυχοσυναισθηματικών ικανοτήτων (Γιαννούλης, 1993). Κάποιες από τις διδακτικές μεθόδους που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν στην διδασκαλία της ενότητας της ενδυμασίας είναι οι ακόλουθες:

Α) Η συγκριτική μέθοδος. Η διδακτική αυτή μέθοδος δίνει βαρύτητα όχι στην ανάλυση γενικών εννοιών ή αντίθετα στη σύνθεση επιμέρους στοιχείων, αλλά στη σύγκριση στοιχείων και στην επισήμανση των ομοιοτήτων, των διαφορών και των σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ των στοιχείων αυτών (Κουτρούμπα, 2004). Η συγκριτική μέθοδος μπορεί να χαρακτηριστεί ως εξής:

Ι. Περιγραφική, όπου οι μαθητές στην περίπτωση αυτή, επισημαίνουν τα εξωτερικά χαρακτηριστικά δύο συγκρινόμενων στοιχείων (Κουτρούμπα, 2004). Για παράδειγμα, οι μαθητές στην ενότητα της ενδυμασίας, καλούνται να επισημάνουν τις ομοιότητες και τις διαφορές, που υπάρχουν μεταξύ των ενδυμάτων του Μεσαίωνα και των ενδυμάτων της Αναγέννησης. Η σύγκριση, στην περίπτωση αυτή, είναι καθαρά επιφανειακή και εξωτερική, γιατί οι μαθητές δεν αναζητούν τους παράγοντες που διαμόρφωσαν το στυλ της ενδυμασίας της κάθε εποχής.

ΙΙ. Ερμηνευτική, όπου οι μαθητές αναζητούν τις αιτιώδεις σχέσεις, που αναπτύσσονται μεταξύ των στοιχείων, δηλαδή ερμηνεύουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε ενός από τα συγκρινόμενα μεταξύ τους στοιχεία (Κουτρούμπα, 2004). Στο κεφάλαιο ενδυμασία η χρήση της ερμηνευτικής συγκριτικής διαδικασίας προϋποθέτει, ότι οι μαθητές θα προσπαθήσουν να ερμηνεύσουν και να κατανοήσουν σε βάθος τους παράγοντες που καθόρισαν τα ενδυματολογικά γνωρίσματα κάθε εποχής. Ειδικότερα, θα εξετάσουν τα ιστορικά ή πολιτιστικά στοιχεία, τα διαθέσιμα κατασκευαστικά υλικά, τη σχέση των ενδυματολογικών επιλογών με την κοινωνική και οικονομική θέση των ανθρώπων της κάθε εποχής κ.ο.κ.

III. Διαχρονική, όπου η μέθοδος αυτή προϋποθέτει τη συγκριτική εξέταση στοιχείων, που ανήκουν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, προκειμένου να επισημανθεί η εξέλιξη των χαρακτηριστικών τους και η μεταβολή τους με την πάροδο του χρόνου (Κουτρούμπα, 2001). Επομένως, με την εφαρμογή της συγκεκριμένης μεθόδου στην ενότητα ενδυμασία είναι δυνατόν να επισημανθεί η διαχρονική εξέλιξη της ενδυμασίας διαμέσου των αιώνων προκειμένου να φανούν να διαφορετικά στυλ κουστουμιών που υιοθετήθηκαν σε κάθε περίοδο.

IV. Συγχρονική, όπου η θεώρηση αυτή βασίζεται στη σύγκριση στοιχείων που ανήκουν στην ίδια χρονική περίοδο. Παράδειγμα συγχρονικής θεώρησης στο κεφάλαιο ενδυμασία είναι η σύγκριση των ενδυματολογικών τάσεων, όπως αυτές εκδηλώνονταν στην Ελλάδα και στις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα (Κουτρούμπα, 2004). Οι μαθητές διερευνούν τα κοινά ενδυματολογικά στοιχεία μεταξύ της ελληνικής ενδυμασίας και της Ευρωπαϊκής, προκειμένου να επισημάνουν το ρόλο των ιδιαίτερων κοινωνικοπολιτικών και πολιτιστικών συνθηκών κάθε χώρας στη διαμόρφωση των ιδιαίτερων ειδών ένδυσης (Boucher, 1996).

B) Η πειραματική μέθοδος. Η μέθοδος αυτή απαιτεί την ύπαρξη ικανοποιητικής υλικοτεχνικής υποδομής στις σχολικές μονάδες (εργαστήρια πειραμάτων, δίκτυο ηλεκτρονικών υπολογιστών, εξοικείωση με το χώρο της πληροφορικής) (Γιαννακοπούλου, 1994), αλλά και τη διαμόρφωση σαφούς πειραματικού σχεδίου εκ μέρους των διδασκόντων (Χαραλαμπίδης, 1980). Στο μάθημα της Οικιακής Οικονομίας η πειραματική μέθοδος μπορεί να εφαρμοστεί με την αξιοποίηση της παρατήρησης, των συνεντεύξεων- ερωτηματολογίων και της στατιστικής έρευνας (Κουτρούμπα, 2004). Πιο συγκεκριμένα, εφαρμόζοντας την πειραματική μέθοδο στη διδασκαλία του κεφαλαίου της ενδυμασίας, οι μαθητές μπορούν να πραγματοποιήσουν μια στατιστική έρευνα, τα αποτελέσματα της οποίας θα τους οδηγήσουν στην εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με την σημασία και την αξία της ενδυμασίας στη ζωή του ανθρώπου. Ακόμη, οι μαθητές χρησιμοποιώντας το διαδίκτυο, μπορούν να συλλέξουν πληροφορίες και εικόνες με τα ενδυματολογικά χαρακτηριστικά κάθε εποχής και να προβούν στις δικές τους παρατηρήσεις, δίνοντας αφορμή για μια ενδιαφέρουσα συζήτηση μέσα στην τάξη.

7.2 Στοχοθεσία της ενότητας της ενδυμασίας του μαθήματος της Οικιακής Οικονομίας της Α' Γυμνασίου

Γενικότερος σκοπός της συγκεκριμένης θεματικής ενότητας είναι η απόκτηση εκ μέρους των μαθητών γνώσεων για την ιστορική εξέλιξη της ενδυμασίας, τους τύπους ενδυμασίας, τις πρώτες ύλες, από τις οποίες κατασκευάζονται τα ρούχα, και την υγιεινή της ενδυμασίας. Περαιτέρω σκοποί της ενότητας είναι η καλλιέργεια κριτηρίων αισθητικής από τους μαθητές, η αναγνώριση της διαχρονικής αξίας της πολιτιστικής παράδοσης και, επιπλέον, η διαμόρφωση ώριμης καταναλωτικής συμπεριφοράς. Ως προς την ειδικότερη διδακτική στοχοθεσία της θεματικής ενότητας επισημαίνονται τα εξής:

1. Οι μαθητές θα πρέπει να κατανοήσουν ότι η σημασία της ενδυμασίας για τον άνθρωπο δεν είναι μόνο βιολογική, αλλά, επίσης, ψυχολογική, κοινωνική και αισθητική. Επιπλέον, ότι ο τρόπος ένδυσης κάθε ατόμου σε γενικές γραμμές εκφράζει την κουλτούρα του και, στην πραγματικότητα, φανερώνει τη στάση του απέναντι στις εκάστοτε επιταγές της μόδας.
2. Μέσα από τη μελέτη της διδασκαλίας της ιστορικής εξέλιξης της ενδυμασίας και την ανάθεση ομαδικών- συνθετικών εργασιών, οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα, αναπτύσσοντας την κριτική τους ικανότητα και μαθαίνοντας την απαιτούμενη ορολογία, να κατανοήσουν τη συσχέτιση και αλληλεπίδραση των εκάστοτε ενδυματολογικών συνηθειών με τις αντίστοιχες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές συντεταγμένες κάθε ιστορικής περιόδου. Παράλληλα, οι μαθητές θα έχουν τη δυνατότητα να καλλιεργήσουν την ιστορική τους συνείδηση και να κατανοήσουν την αξία της πολιτιστικής παράδοσης στο χώρο της ενδυμασίας στην Ελλάδα.
3. Η ενημέρωση των μαθητών σχετικά με την ποικιλία των υφαντικών ινών και τον τρόπο κατασκευής των υφασμάτων έχει ως στόχο:

I. Να τους βοηθήσει να αναπτύξουν ώριμη καταναλωτική συμπεριφορά ως προς την αγορά ενδυμάτων.

II. Να τους εξοικειώσει με χρήσιμες μεθόδους για τη συντήρηση και καθημερινή φροντίδα των ρούχων τους. (Κουτρούμπα , 2004)

7.3 Επίσημες προτεινόμενες διδακτικές προσεγγίσεις του Υπουργείου Παιδείας στην ενότητα ενδυμασία του μαθήματος της Οικιακής Οικονομίας της Α' Γυμνασίου

Ενότητα Ενδυμασία

- **Προγραμματισμός της ύλης**

Η ενότητα θα μπορούσε να καλυφθεί σε τρεις διδακτικές ώρες.

- **Γενικοί στόχοι**

Απόκτηση γενικών γνώσεων για την ενδυμασία, την εξέλιξή της, την ελληνική παραδοσιακή ενδυμασία, τους τύπους της ενδυμασίας, τις πρώτες ύλες και τα κριτήρια επιλογής και την υγιεινή της ενδυμασίας.

- **Διαθεματικές έννοιες**

Πολιτισμός, Ομοιότητα- Διαφορά, Χώρος- Χρόνος, Μεταβολή

- **Προτεινόμενες διαθεματικές προσεγγίσεις- Σχέδια εργασίας**

1) Τα πρώτα ενδύματα και το ιστορικό πλαίσιο της εποχής τους, ενδυμασία και υγεία, ενδυμασία και τέχνη (Ιστορία, Βιολογία, Εικαστικά).

2) Επίδραση των ιστορικών συνθηκών και του πολιτισμού στην εξέλιξη της ενδυμασίας, επίδραση της τεχνολογίας στην εξέλιξη της ενδυμασίας, η ενδυμασία των αρχαίων ελλήνων (Ιστορία, Τεχνολογία, Αρχαία Ελληνικά (Όμηρος, Ηρόδοτος).

3) Επίδραση των ιστορικών συνθηκών στη διαμόρφωση της ελληνικής παραδοσιακής ενδυμασίας, επίδραση των εδαφοκλιματικών συνθηκών στη διαμόρφωση της ελληνικής παραδοσιακής ενδυμασίας (Ιστορία, Γεωγραφίας).

4) Επίσκεψη σε κάποιο λαογραφικό μουσείο, όπου παρουσιάζονται παραδοσιακές ενδυμασίες. Καταγραφή των εντυπώσεων των μαθητών (Ιστορία, Εικαστικά).

5) Επίσκεψη σε κάποιο εργοστάσιο κλωστοϋφαντουργίας ή σε βιοτεχνία κατασκευής έτοιμων ενδυμάτων και συζήτηση για τις πρώτες ύλες, (φυσικές-τεχνητές υφαντικές ίνες), τα εργαλεία κατασκευής της ενδυμασίας και την αισθητική τους (χρώματα, σχέδια) (Χημεία, Τεχνολογία, Εικαστικά).

Υποενότητα 6.1 Η ενδυμασία και η σημασία της για τον άνθρωπο

- **Προγραμματισμός της ύλης**

Η ενότητα θα μπορούσε να καλυφθεί σε μία διδακτική ώρα.

- **Στόχοι της υποενότητας αυτής**

- Να κατανοήσουν τη σημασία της ενδυμασίας στη ζωή του ανθρώπου.
- Να γνωρίσουν τους παράγοντες που επηρεάζουν την εξέλιξη της μόδας.

- **Μεθοδολογική προσέγγιση στη διδακτική του μαθήματος με προτάσεις για εποπτικό υλικό**

Ο καθηγητής ή η καθηγήτρια γράφει ένα σχεδιάγραμμα με τα κύρια σημεία του μαθήματος στον πίνακα. Παρουσιάζει το μάθημα σε διαλογική μορφή, εκμαιεύοντας τις απαντήσεις από τους μαθητές και τις μαθήτριες, και ερμηνεύει τους όρους που ίσως δεν είναι κατανοητοί. Ζητά από τους μαθητές και τις μαθήτριες να φέρουν παραδείγματα σχετικά με την επίδραση της ενδυμασίας στην ανθρώπινη ψυχολογία, καθώς και την κοινωνική και την αισθητική της σημασία. Θέτει ερωτήσεις, ασκήσεις και εργασίες στους μαθητές και τις μαθήτριες, τις οποίες θα ελέγξει στο επόμενο μάθημα.

- **Προτεινόμενη εργασία**

Ο καθηγητής ή η καθηγήτρια καθοδηγεί τους μαθητές και τις μαθήτριες στη συλλογή στοιχείων σχετικά με μεγάλους σχεδιαστές μόδας του 20^{ου} αιώνα (ομαδικές εργασίες) από εγκυκλοπαίδειες, περιοδικά μόδας ή από τη σχετική βιβλιογραφία.

Υποενότητα 6.2 Ιστορική εξέλιξη της ενδυμασίας- Η ελληνική παραδοσιακή ενδυμασία

- **Προγραμματισμός της ύλης**

Η ενότητα θα μπορούσε να καλυφθεί σε μία διδακτική ώρα.

- **Στόχοι της υποενότητας αυτής**

- Να γνωρίσουν την παγκόσμια πολιτισμική κληρονομιά στον τομέα της ενδυμασίας.
- Να γνωρίσουν την ελληνική παραδοσιακή ενδυμασία.

- **Μεθοδολογική προσέγγιση στη διδακτική του μαθήματος με προτάσεις για εποπτικό υλικό**

A)Ο καθηγητής ή η καθηγήτρια γράφει ένα σχεδιάγραμμα στον πίνακα με τα κύρια χαρακτηριστικά της ενδυμασίας κάθε περιόδου και τα αναλύει, ερμηνεύοντας όρους που πιθανό δεν είναι κατανοητοί. Συγχρόνως, παρουσιάζει φωτεινές διαφάνειες ή εικόνες από βιβλία με χαρακτηριστικές ενδυμασίες κάθε περιόδου ή σχολιάζει τις εικόνες του μαθήματος. Τονίζει την ιστορική και την καλλιτεχνική σημασία της ενδυμασίας.

B)Ο καθηγητής ή η καθηγήτρια γράφει ένα σχεδιάγραμμα στον πίνακα σχετικά με την τυπολογία και τα κύρια χαρακτηριστικά της ελληνικής ενδυμασίας, τα οποία αναλύει. Συγχρόνως, παρουσιάζει φωτεινές διαφάνειες ή εικόνες από βιβλία με χαρακτηριστικές παραδοσιακές ενδυμασίες ή σχολιάζει τις εικόνες του μαθήματος. Τονίζει την ιστορική και την καλλιτεχνική αξία της ελληνικής παραδοσιακής ενδυμασίας. Το μάθημα μπορεί να συνδυαστεί με επίσκεψη σε μουσείο με λαϊκές ενδυμασίες (π.χ. Μουσείο Μπενάκη, Μουσείο Ελληνικής Τέχνης). Τέλος, θέτει ερωτήσεις, ασκήσεις και εργασίες στους μαθητές και τις μαθήτριες, τις οποίες θα ελέγξει στο επόμενο μάθημα.

- **Προτεινόμενη άσκηση 1**

Να βρείτε, σε συνεργασία με συμμαθητές και συμμαθήτριες σας, εικόνες χαρακτηριστικών ενδυμασιών από διάφορες ιστορικές περιόδους –είτε σε βιβλία είτε στο Διαδίκτυο- και να τις σχολιάσετε στην τάξη. Εάν δεν υπάρχει αυτή η δυνατότητα, να σχολιάσετε τις εικόνες της παρούσας υποενότητας.

- **Προτεινόμενη άσκηση 2**

Να βρείτε στοιχεία σχετικά με μία παραδοσιακή ενδυμασία (ρωτώντας ηλικιωμένους ή χρησιμοποιώντας τη βιβλιογραφία ή το Διαδίκτυο), κατά προτίμηση του τόπου από όπου κατάγεστε. Στη συνέχεια, να παρουσιάσετε στην τάξη με τη συνοδεία εικόνων, εάν είναι δυνατόν.

Υποενότητα 6.3 Τύποι ένδυσης- Πρώτες ύλες- Κριτήρια επιλογής και υγιεινή ενδυμασία

- **Προγραμματισμός ύλης**

Η ενότητα θα μπορούσε να καλυφθεί σε μία διδακτική ώρα.

- **Στόχοι της υποενότητας αυτής**

- Να αποκτήσουν γνώσεις σχετικά με τα υλικά και τον τρόπο κατασκευής της ενδυμασίας, καθώς και τους διάφορους τύπους ένδυσης.
- Να αποκτήσουν σωστή καταναλωτική συμπεριφορά στον τομέα της ενδυμασίας και να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της υγιεινής της ενδυμασίας.

- **Μεθοδολογική προσέγγιση στη διδακτική του μαθήματος με προτάσεις για εποπτικό υλικό**

Α)Ο καθηγητής ή η καθηγήτρια παρουσιάζει το μάθημα σε διαλογική μορφή, ζητώντας από τους μαθητές και τις μαθήτριες να φέρουν καθημερινά παραδείγματα. Χρησιμοποιεί φωτεινές διαφάνειες ή εικόνες από βιβλία και περιοδικά με παραδείγματα ή σχολιάζει τις εικόνες του μαθήματος. Θέτει ερωτήσεις, ασκήσεις και εργασίες στους μαθητές και τις μαθήτριες, που θα ελέγξει στο επόμενο μάθημα.

Β)Ο καθηγητής ή η καθηγήτρια γράφει ένα σχεδιάγραμμα στον πίνακα με τα κύρια σημεία του μαθήματος. Μπορεί να φέρει και δείγματα υφασμάτων, τα οποία θα δείξει στους μαθητές και τις μαθήτριες. Κατόπιν, αναλύει τη θέση των χρωμάτων στο «δίσκο των χρωμάτων» και τα χαρακτηριστικά τους. Χρησιμοποιεί, εάν υπάρχει η δυνατότητα, ένα μεγάλο «δίσκο των χρωμάτων». Στη συνέχεια, μιλά για την υφαντική και την κλωστοϋφαντουργία στην Ελλάδα. Ο καθηγητής ή η καθηγήτρια, τέλος, θέτει ερωτήσεις, ασκήσεις και εργασίες στους μαθητές και τις μαθήτριες, που θα ελέγξει στο επόμενο μάθημα. Συνιστάται η επίσκεψη σε τοπικά εργοστάσια κλωστοϋφαντουργίας ή βιοτεχνίες κατασκευής ενδυμάτων ή σε οίκους μόδας.

- **Προτεινόμενη άσκηση 1**

Ο καθηγητής ή η καθηγήτρια καθοδηγεί τους μαθητές και τις μαθήτριες στον σχεδιασμό ρούχων.

- **Προτεινόμενη άσκηση 2**

Να βρείτε, σε συνεργασία με συμμαθητές και συμμαθήτριες σας, ρούχα ή υφάσματα από τις σπουδαιότερες φυσικές και τεχνητές πρώτες ύλες, να τα φέρετε στην τάξη και να συζητήσετε για τις ιδιότητές τους.

7.4 Προτεινόμενες δραστηριότητες στο κεφάλαιο «ενδυμασία» του μαθήματος της Οικιακής Οικονομίας της Α' Γυμνασίου

7.4.1 Πρακτικές δραστηριότητες

Κεφάλαιο 6.1. Η ενδυμασία και η σημασία της για τον άνθρωπο

➤ **Στόχος της δραστηριότητας:** Να μπορούν να κάνουν τις κατάλληλες ενδυματολογικές επιλογές σε διάφορες κοινωνικές περιστάσεις, λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία που έχει η ενδυμασία για τον άνθρωπο, τη μόδα και τους κοινωνικούς ρόλους.

❖ Δραστηριότητα 1^η

Πώς θα ντυθεί η Άννα, όταν θα πάει:

- α) στη δουλειά της στο Νοσοκομείο;
- β) καλεσμένη σε γάμο;
- γ) μάρτυρας στο Δικαστήριο;
- δ) για μπάνιο στην παραλία;
- ε) για ιππασία;
- στ) για ψώνια με τη φίλη της;
- η) στο γυμναστήριο;

- α).....
- β)
- γ)
- δ)
- ε)
- στ)
- η)

Για το Κεφάλαιο 6.2. Ιστορική εξέλιξη της ενδυμασίας- Η ελληνική παραδοσιακή ενδυμασία

- **Στόχος της δραστηριότητας:** Να γνωρίσουν τις εθνικές και τις τοπικές ενδυμασίες μέσα από τις εικόνες και περιγραφές των σύγχρονων ανθρώπων και να τις ταξινομήσουν με βάση τις ομοιότητες και τις διαφορές τους και να κατανοήσουν τις πρακτικές ανάγκες των ανθρώπων που συνέβαλαν στη διαμόρφωσή τους.

❖ Δραστηριότητα 3^η

Η τάξη σας πρέπει να παρουσιάσει τη δική της εργασία στα πλαίσια του διαπολιτισμικού φεστιβάλ του σχολείου σας. Χωρισμένοι σε ομάδες των 4-5 ατόμων

α) να κάνετε μια μικρή έρευνα στο σχολείο σας για τις εθνικές και τοπικές ενδυμασίες. Συγκεντρώστε φωτογραφίες, ζωγραφιές ή και περιγραφές εθνικών ενδυμασιών από παιδιά που προέρχονται από διαφορετικές χώρες ή τοπικών φορεσιών από παιδιά που κατάγονται από διαφορετικές περιοχές της χώρας.

β) να ταξινομήσετε το υλικό σας και να οργανώσετε την παρουσίασή του για να δείξετε στους συμμαθητές σας τα στοιχεία που συγκεντρώσατε.

Κεφάλαιο 6.3. Τύποι ένδυσης- Πρώτες ύλες- Κριτήρια επιλογής και υγιεινή της ενδυμασίας

- **Στόχος της δραστηριότητας:** Να αποκτήσουν γνώσεις για τα υλικά και τον τρόπο κατασκευής της ενδυμασίας και τους τρόπους ένδυσης, καθώς και σωστή καταναλωτική συμπεριφορά στον τομέα της ενδυμασίας και να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της υγιεινής ενδυμασίας.

❖ Δραστηριότητα 4^η

Έρθε το φθινόπωρο και ψάχνοντας τη ντουλάπα σου διαπιστώνεις ότι σου χρειάζονται κάποια καινούρια ρούχα.

α) κάνε ένα κατάλογο με τα ρούχα που χρειάζεται να αγοράσεις, λαμβάνοντας υπόψη σου τα κριτήρια επιλογής και υγιεινής της ενδυμασίας.

β) κάνε ένα προϋπολογισμό των χρημάτων που θα χρειαστείς και

γ) ένα χρονοδιάγραμμα για τις αγορές του φθινοπώρου και του χειμώνα με βάση τις δικές σου οικονομικές δυνατότητες και τα δεδομένα της αγοράς π.χ. εκπτώσεις.

λίστα

Προϋπολογισμός χρημάτων :

	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος	Δεκέμβριος	Ιανουάριος	Φεβρουάριος
αγορές						
χρήματα						

7.4.2 Δημιουργικές δραστηριότητες

Για το Κεφάλαιο 6.1. Η ενδυμασία και η σημασία της για τον άνθρωπο

- **Στόχος της δραστηριότητας:** Οι μαθητές να κατανοήσουν τη σημασία της ενδυμασίας στη ζωή του ανθρώπου και να γνωρίσουν τους παράγοντες που επηρεάζουν την εξέλιξη της μόδας.

Δραστηριότητα 1^η

Η ενδυμασία έχει πολύ μεγάλη σημασία στη ζωή του ανθρώπου. Υποθέστε ότι ζείτε στην Παλαιολιθική εποχή, όπου οι άνθρωποι εκεί δεν έχουν ανακαλύψει τα ρούχα. Πώς θα καλύπτατε το σώμα σας; Φανταστείτε διάφορους τρόπους...

Επίλυση δραστηριότητας:

	ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΛΥΨΗΣ	ΥΛΙΚΑ ΜΕΣΑ
ΠΑΛΑΙΟΛΙΘΙΚΗ ΕΠΟΧΗ- ΕΥΡΩΠΗ		
ΠΑΛΑΙΟΛΙΘΙΚΗ ΕΠΟΧΗ- ΑΦΡΙΚΗ		
ΠΑΛΑΙΟΛΙΘΙΚΗ ΕΠΟΧΗ- ΑΣΙΑ		

Για το Κεφάλαιο 6.2. Ιστορική εξέλιξη της ενδυμασίας- Η ελληνική παραδοσιακή ενδυμασία

- **Στόχος της δραστηριότητας:** Να γνωρίσουν οι μαθητές την παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά στον τομέα της ενδυμασίας και να γνωρίσουν την ελληνική παραδοσιακή ενδυμασία.

❖ **Δραστηριότητα 2^η:**

Υποθέστε ότι είστε μόδιστρος την περίοδο της Αναγέννησης. Πώς θα διακοσμούσατε τα ρούχα των ευγενών;

Επίλυση δραστηριότητας:

A) Καταγράψτε- Περιγράψτε

.....

.....

.....

.....

.....

.....

B) Σχεδιάστε

Για το Κεφάλαιο 6.3. Τύποι ένδυσης- Πρώτες ύλες- Κριτήρια επιλογής και υγιεινή της ενδυμασίας

- **Στόχος της δραστηριότητας:** Να αποκτήσουν οι μαθητές γνώσεις σχετικά με τα υλικά και τον τρόπο κατασκευής της ενδυμασίας, καθώς και τους διάφορους τύπους ένδυσης. Να αποκτήσουν σωστή καταναλωτική συμπεριφορά στον τομέα της ενδυμασίας και να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της υγιεινής της ενδυμασίας.

❖ Δραστηριότητα 3^η:

Η ημέρα του γάμου είναι πολύ σημαντική για κάθε ζευγάρι. Φανταστείτε να σχεδιάσετε το ιδανικό νυφικό και γαμπριάτικο κουστούμι που θα επιλέγατε να φορέσετε αυτήν την ξεχωριστή μέρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Σκοπός για την συγγραφή της παρούσας πτυχιακής εργασίας ήταν η παρουσίαση της ιστορίας της ενδυμασίας και τον ρόλο που διαδραματίζει στη ζωή των ανθρώπων στο πέρασμα των αιώνων. Επίσης, να περιγράψει διάφορους τρόπους διδακτικής προσέγγισης της ενδυμασίας στο πλαίσιο των μαθημάτων της Οικιακής Οικονομίας στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην παρούσα εργασία μελετήθηκαν οι προτιμήσεις και οι απόψεις μαθητών Γυμνασίου σχετικά με το ρόλο και την σημασία της ενδυμασίας στη ζωή τους. Κίνητρο για την έρευνα και την σύνθεση της παρούσας πτυχιακής μελέτης αποτελούν οι πολύπλευρες θεωρήσεις της ενδυμασίας και το γεγονός ότι το μάθημα της Οικιακής Οικονομίας είναι το μοναδικό μέχρι τώρα σχολικό μάθημα που αφιερώνει ολόκληρο κεφάλαιο σε αυτήν.

Σήμερα στον 21^ο αιώνα που διανύουμε, με τις βαθιές αλλαγές και τις συχνές ανακατατάξεις σε όλους τους τομείς της ζωής, με την τεχνολογική εξέλιξη και την πρόοδο της επιστήμης και όχι μόνο, η ενδυμασία αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα ενδιαφέροντα του ανθρώπου. Η ενδυμασία αποτελεί μία από τις βασικές ανάγκες του ανθρώπου γι' αυτό και χαρακτηρίζεται ως αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής του. Ο άνθρωπος σε πρώτη φάση, ικανοποιώντας το αίσθημα της πείνας, άρχισε να αισθάνεται την ανάγκη της καλύτερης εμφάνισής του, γεγονός που το διαδέχτηκε η ανάγκη για στέγη. Άλλωστε αυτό συνέβαινε σε όλες τις εποχές και από όλους τους ανθρώπους, παρότι υπήρξε διαφοροποίηση στην ενδυμασία τους ανάλογα με τα κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά, πολιτιστικά και θρησκευτικά δεδομένα της κάθε εποχής. Είναι άλλωστε προφανές ότι η ενδυμασία παρουσιάζει την εικόνα των εποχών, είναι με λίγα λόγια το καλειδοσκόπιο όλων των μεγάλων αλλαγών στη διάρκεια της εξελικτικής του πορείας.

Μέσα από την κωδικοποίηση της ενδυμασίας γνωρίζουμε θεσμούς και κανόνες, πρότυπα και ιδεολογίες, κοινωνικές και πολιτικές καταστάσεις, οικονομική ευημερία ή και αντίθετα, βιομηχανική ανάπτυξη, τεχνικό πολιτισμό, απόψεις, θεωρίες, αντιλήψεις και προκαταλήψεις και γενικά τη στάση των ανθρώπων απέναντι στην ίδια τη ζωή. Με το πέρασμα των αιώνων, το ντύσιμο και γενικότερα ο καλλωπισμός του σώματος, απέκτησε άλλη σημασία για τη ζωή του ανθρώπου. Από τα ρούχα που φοράει ένας άνθρωπος, μπορεί κάποιος να καταλάβει πολλά πράγματα για τον χαρακτήρα, την προσωπικότητα, τη δουλειά, την οικογένεια, το περιβάλλον ή

την κοινωνία στην οποία ο καθένας ζει και επιβιώνει. Ακόμη, η ενδυμασία αποτελεί χαρακτηριστικό στοιχείο της αισθητικής αντίληψης των ανθρώπων, της πολιτιστικής τους ταυτότητας και της εξέλιξής τους στην μακραίωνη ιστορία. Τάσεις, αξίες, ηθική, κουλτούρα, θρησκευτικότητα, προκαταλήψεις, τρόπος ζωής και σκέψης αντανακλώνονται πάνω στην ενδυμασία.

Η δύναμη της ενδυμασίας είναι τόσο μεγάλη, ώστε να μπορεί να επηρεάσει σημαντικά και σε μεγάλο βαθμό διαθέσεις και συμπεριφορές και να φτάσει σε σημείο που να ανατρέπει εθνικά οικονομικά και κοινωνικά δεδομένα. Κι ενώ στη διατροφή, που θεωρείται η πρώτη βιολογική ανάγκη του ανθρώπου, υπάρχει κορεσμός σε μεγάλο βαθμό, στην ενδυμασία το συναίσθημα αυτό είναι άγνωστο. Κι αυτό συμβαίνει, γιατί η ενδυμασία δεν έπαψε ποτέ να εξελίσσεται και να διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στη ζωή των ανθρώπων. Ακόμα και οι άνθρωποι, που δεν ασχολούνται με το ντύσιμο και γενικότερα με την εξωτερική τους εμφάνιση, είναι απόλυτα βέβαιο και σίγουρο ότι δεν θα έμπαιναν στη διαδικασία να φορέσουν κάποιο ρούχο που δεν θα τους άρεζε, δεν θα τους πήγαινε, δεν θα τους ταίριαζε, δεν θα τους έκανε να αισθάνονται όμορφα και στην τελική δεν θα τους εξέφραζε. Τα συναισθήματα, οι διαθέσεις και ο εσωτερικός κόσμος του ανθρώπου αντικατοπτρίζονται στην εξωτερική του εμφάνιση.

Αυτό, όμως, που σε όλες τις εποχές καθόριζε σε γενικές γραμμές και σε μεγάλο βαθμό, τα ρούχα που θα φορεθούν, τις γραμμές, τα χρώματα, τα σχέδια, τα κοψίματα και τα υλικά που θα επιλεγούν, καθώς και τα αξεσουάρ που θα συνοδεύουν τα ρούχα, δεν ήταν τίποτε άλλο εκτός από την ίδια τη μόδα. Δηλαδή, ο συγκεκριμένος τρόπος ντυσίματος, χτενίσματος και γενικά εξωτερικής εμφάνισης που επικρατεί σε μία συγκεκριμένη εποχή και χρονική περίοδο της ζωής του ανθρώπου. Η μόδα μεταβάλλεται συνεχώς και προσαρμόζεται ανάλογα με τα ήθη, τα έθιμα, τις συνήθειες, τις καιρικές συνθήκες, τις εποχές στις οποίες αναφέρεται καθώς, και την άνεση και την ασφάλεια που αποπνέουν τα ρούχα. Η μαγεία της μόδας είναι πολύ ισχυρή, ανεξάντλητη και χωρίς περιορισμούς. Η μόδα ωθεί για νέες δημιουργίες και νεωτερισμούς, που τόσο έχει ανάγκη ο άνθρωπος μέσα στα προβλήματα της καθημερινότητας. Η μόδα προσδίδει στην ενδυμασία διεθνή χαρακτήρα και παγκόσμια αναγνωρισιμότητα.

Παρόλο που η μόδα διαδραματίζει τόσο σπουδαίο ρόλο στη ζωή των ανθρώπων σε καθημερινό επίπεδο, ωστόσο στον τομέα της κοινωνικής και

μορφωτικής εκπαίδευσης των μαθητών στα ελληνικά σχολεία, το μάθημα της Οικιακής Οικονομίας στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι το μοναδικό σχολικό μάθημα που περιλαμβάνει στην ύλη του την έννοια και τις διαστάσεις της ενδυμασίας. Σκοπός της εισαγωγής της συγκεκριμένης θεματικής ενότητας στο σχολικό εγχειρίδιο της Οικιακής Οικονομίας της Α' Γυμνασίου είναι η απόκτηση εκ μέρους των μαθητών γνώσεων για την ιστορία της ενδυμασίας, τα είδη ένδυσης, τους τύπους ένδυσης, τις πρώτες ύλες από τις οποίες κατασκευάζονται τα ρούχα και την υγιεινή πλευρά της ενδυμασίας. Επιπλέον, η απόκτηση μιας αισθητικής αντίληψης απέναντι στα ρούχα και η αναγνώριση της διαχρονικής αξίας της ενδυμασίας διαμέσου των αιώνων. Επιπλέον, στην τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει ξεκινήσει μια μεγάλη προσπάθεια ενσωμάτωσης της ενδυμασίας σε κατευθύνσεις του κλάδου, καθώς υπάρχουν δύο εξαιρετικά και αξιόλογα τμήματα των Ανώτερων Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων Ελλάδος στα οποία το επίκεντρο των μαθημάτων είναι η ενδυμασία. Τα τμήματα αυτά είναι η ειδικότητα κλωστοϋφαντουργίας των ΑΤΕΙ Πειραιά και η ειδικότητα σχεδιασμού και παραγωγής ενδυμάτων των ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης.

Όσον αφορά την διδακτική προσέγγιση της ενδυμασίας στο πλαίσιο των μαθημάτων της Οικιακής Οικονομίας, προτείνονται συγκεκριμένες μέθοδοι που μπορούν να εφαρμοστούν στην διδακτική πράξη προκειμένου η συγκεκριμένη ενότητα να τραβήξει το ενδιαφέρον των μαθητών, έτσι ώστε να συνειδητοποιήσουν την αξία της ενδυμασίας στη ζωή του ανθρώπου. Ειδικότερα, οι ασκήσεις και οι δραστηριότητες που μπορούν να πραγματοποιηθούν στις σχολικές αίθουσες στοχεύουν στην καλλιέργεια κριτικής σκέψης και την διαμόρφωση ώριμης καταναλωτικής συμπεριφοράς.

Στη συνέχεια αναφέρονται τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την έρευνα που διεξήχθη για την παρούσα μελέτη.

Από τα στοιχεία της έρευνας προκύπτει ότι οι μαθητές ήδη από τα πρώτα χρόνια της ζωής τους δείχνουν μεγάλο ενδιαφέρον για την ενδυμασία. Πιο συγκεκριμένα, τα αγόρια και τα κορίτσια ακολουθούν τις τάσεις της μόδας σε ένα μέτριο βαθμό, στοιχείο που δείχνει ότι οι ενδυματολογικές τους επιλογές πολλές φορές συμβαδίζουν με τις επιταγές της μόδας. Με βάση πάντα τα στοιχεία που προέκυψαν από τη έρευνα, τα αγόρια και τα κορίτσια σε ένα μέτριο βαθμό παρατηρούν το ντύσιμο των συμμαθητών τους. Πολλές φορές υπάρχει κάποιο

στοιχείο της εξωτερικής εμφάνισης των ανθρώπων που μας τραβάει την προσοχή είτε είναι το χρώμα είτε είναι το στυλ. Ωστόσο, τα αγόρια και τα κορίτσια δεν επιδιώκουν να υιοθετούν το ντύσιμο των συμμαθητών τους, γεγονός που δείχνει ότι λειτουργούν ως ξεχωριστές προσωπικότητες και ότι το κάθε άτομο θέλει να δώσει μια ξεχωριστή και καθαρά προσωπική πινελιά στην εξωτερική του εμφάνιση. Τα αγόρια και τα κορίτσια επιδιώκουν την προβολή του σώματός τους μέσω της εμφάνισής τους σε ένα μέτριο βαθμό. Αυτό δείχνει ότι υπάρχει ενδιαφέρον για τον σωματότυπο τους και πως θέλουν να τον προβάλλουν μέσα από ρούχα που φοράνε. Ακόμη, τα κορίτσια επιδιώκουν να προβάλλουν την προσωπικότητά τους μέσα από τα ρούχα τους σε μεγάλο βαθμό, γεγονός που αποκαλύπτει την δυναμικότητα που ενδεχομένως κρύβουν μέσα τους σε σχέση με τα αγόρια που το επιδιώκουν σε ένα μέτριο βαθμό. Επίσης, φαίνεται να τους απασχολεί το καθημερινό ντύσιμο και ειδικότερα τα ρούχα που θα φορέσουν για να πάνε στο σχολείο, αφού τόσο τα αγόρια όσο και τα κορίτσια αφιερώνουν χρόνο για να επιλέξουν κατάλληλους συνδυασμούς ενδυμάτων σε ένα μέτριο βαθμό. Όσον αφορά την αντίληψη των παιδιών σχετικά με τους άγραφους κανόνες του σχολείου, εδώ φαίνεται η υπεροχή των αγοριών έναντι των κοριτσιών, καθώς πιστεύουν ότι το σχολείο σε καμιά περίπτωση δεν καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο θα ντυθούν. Τα κορίτσια από την άλλη λαμβάνουν υπόψη τους το σχολείο δε ένα μέτριο βαθμό κατά την επιλογή των ενδυμάτων τους. Πολύ σημαντική είναι η κατηγορηματική απάντηση των παιδιών στο θέμα της μαθητικής ποδιάς, καθώς η πλειοψηφία των αγοριών και των κοριτσιών δεν συμφωνούν με την καθιέρωση της μαθητικής ποδιάς στα σύγχρονα σχολεία. Στη ερώτηση της άμεσης σχέσης της ενδυμασίας με τις απαιτήσεις της δουλειάς ενός εργαζομένου, τα αγόρια και τα κορίτσια θεωρούν ότι η κάθε εργασία απαιτεί και το ανάλογο ντύσιμο σε ένα μέτριο βαθμό. Οι σχέσεις των παιδιών με τις ελληνικές παραδοσιακές στολές και γενικότερα με τις παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμα του λαού μας φαίνεται να μην είναι και τόσο καλές. Αφού, στα κορίτσια δεν αρέσουν καθόλου οι ελληνικές παραδοσιακές στολές και τα αγόρια βρίσκουν κάποιο ενδιαφέρον σε ένα μέτριο βαθμό. Στο θέμα της επιρροής που ασκούν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης στις ενδυματολογικές αποφάσεις τους, τα αγόρια και τα κορίτσια φαίνεται να επηρεάζονται από τον κατατρεγισμό των διαφημίσεων που καθημερινά παρακολουθούν γύρω τους σε ένα μέτριο επίπεδο. Στην ερώτηση που αναφέρεται στο μάθημα της Οικιακής Οικονομίας, τα αγόρια και τα κορίτσια που ρωτήθηκαν στην συγκεκριμένη έρευνα,

πιστεύουν ότι το μάθημα της Οικιακής Οικονομίας θα έπρεπε να δίνει περισσότερη βαρύτητα στην ενδυμασία σε ένα μέτριο βαθμό, στοιχείο που δείχνει ότι η ενδυμασία δεν περνάει απαρατήρητη στη ζωή τους. Τα κορίτσια θα έφταναν στο σημείο να ξοδεύουν όλα τους τα χρήματα προκειμένου να αγοράσουν το ρούχο που θα επιθυμούσαν πολύ, εξαιτίας της γυναικείας τους φύσης που όσο να' ναι οι γυναίκες δίνουν μεγάλη βαρύτητα στην εξωτερική τους εμφάνιση. Και στα αγόρια υπάρχει ενδιαφέρον για την εξωτερική τους εμφάνιση, απλά σε ένα μέτριο βαθμό. Τα αγόρια και τα κορίτσια επιδιώκουν να αγοράζουν ρούχα “φίρμας” σε ένα μέτριο βαθμό, στοιχείο που δείχνει ότι οι ενδυματολογικές τους αποφάσεις αντανακλώνται στις τάσεις της μόδας. Ακόμη, τα αγόρια και τα κορίτσια πιστεύουν ότι κάποιοι περίοδοι της μόδας αποτέλεσαν διαχρονικές πηγές έμπνευσης για νεότερες περιόδους σε ένα μέτριο βαθμό, πράγμα που δείχνει ότι αντιλαμβάνονται την ανακύκλωση της μόδας που παρατηρείται στο πέρασμα του χρόνου και της αλλαγής των εποχών. Είναι παρατηρημένο ότι ρούχα και στυλ παλιότερων περιόδων εμφανίζονται και πάλι στο προσκήνιο της μόδας.

Στην ερώτηση με ποια κριτήρια επιλέγουν το ένδυμα που θα αγοράσουν τα αποτελέσματα της έρευνας είναι αρκετά ενδιαφέροντα. Η συντριπτική πλειοψηφία των αγοριών και των κοριτσιών επιλέγει τα ρούχα που θα αγοράσει με βάση το προσωπικό γούστο. Η τιμή του ρούχου είναι ένας παράγοντας που λαμβάνεται υπόψη από τους ίδιους σε ένα μέτριο βαθμό. Όσον αφορά την γνώμη της μητέρας ή του πατέρα στις ενδυματολογικές τους αποφάσεις, τα αγόρια δεν επηρεάζονται καθόλου, ενώ τα κορίτσια σε ένα μέτριο βαθμό. Η γνώμη κάποιας φίλης ή φίλου μπορεί να επηρεάσει αγόρια και κορίτσια σε ένα μέτριο βαθμό. Και η γνώμη του πωλητή ή της πωλήτριας δεν φαίνεται να επηρεάζει τα κορίτσια, ενώ τα αγόρια επηρεάζονται σε ένα μέτριο επίπεδο. Σε αυτή την ερώτηση φαίνεται ότι οι νεαροί έφηβοι προσπαθούν να λειτουργούν ως ανεξάρτητες προσωπικότητες και τις περισσότερες φορές επιλέγουν τα ρούχα που θα αγοράσουν με βάση τα προσωπικά τους κριτήρια και γούστα.

Στην ερώτηση με τις προτιμήσεις που έχουν για τους τρόπους διδασκαλίας της ενότητας της ενδυμασίας στο πλαίσιο των μαθημάτων της Οικιακής Οικονομίας, φαίνεται ότι στους μαθητές αρέσουν τα οπτικοακουστικά μέσα. Η χρήση εικόνων και βίντεο μπορεί να αποτελέσει την καλύτερη μέθοδο διδασκαλίας της ενδυμασίας, καθώς τα αγόρια την προτιμούν σε μέτριο βαθμό και τα κορίτσια σε μεγάλο βαθμό. Ο

ρόλος της εικόνας μέσα στη σχολική πραγματικότητα είναι σπουδαίος. Η χρήση μουσικής, η χρήση διαφανειών και η πραγματοποίηση εκπαιδευτικών εκδρομών σε μουσεία περιλαμβάνονται κι αυτές στις προτιμήσεις των μαθητών, καθώς τις βρίσκουν άκρως ενδιαφέρουσες. Η ενδυμασία έχει μία τεράστια ιστορική εξέλιξη, η οποία μπορεί να αποτυπωθεί στη μνήμη των μαθητών μέσα από επισκέψεις σε αρχαιολογικά ή λαογραφικά μουσεία και όχι μόνο. Υπάρχουν πολλές εκθέσεις ενδυμάτων, κοσμημάτων που σε ταξιδεύουν σε άλλες εποχές.

Στην ερώτηση με τους λόγους που καθορίζουν την σημαντικότητα της ενδυμασίας στη ζωή του ανθρώπου, τα κορίτσια πιστεύουν ότι οι λόγοι είναι περισσότερο κοινωνικοί και συναισθηματικοί και λιγότερο οικονομικοί. Ρίχνοντας το βάρος στους κοινωνικούς και συναισθηματικούς λόγους, φαίνεται ότι γι' αυτούς η ενδυμασία αποσκοπεί στην κοινωνική του εξέλιξη και την κάλυψη των συναισθηματικών του αναγκών. Πολλές φορές οι άνθρωποι αγοράζουν πράγματα για τον εαυτό τους προκειμένου να νιώσουν καλύτερα ή να αλλάξουν διάθεση. Από την άλλη πλευρά τα αγόρια πιστεύουν ότι η αξία της ενδυμασίας στη ζωή των ανθρώπων εξαρτάται από οικονομικούς, κοινωνικούς και συναισθηματικούς λόγους σε ένα μέτριο βαθμό.

Τέλος, οι προτιμήσεις των μαθητών στην κατηγορία των ενδυμάτων ποικίλλουν. Πιο συγκεκριμένα, τα κορίτσια δείχνουν ιδιαίτερη προτίμηση στα ρούχα και τα αξεσουάρ τύπου ζώνης, τσάντας, κ.α. Και στα αγόρια φαίνεται να αρέσουν τα ρούχα και ιδιαίτερα τα παπούτσια. Πάντοτε, οι γυναίκες λόγω της φύσης τους, δίνουν βαρύτητα και στα υπόλοιπα αξεσουάρ που θα συνοδεύουν την εμφάνισή τους.

Αν αναλογιστεί κανείς, πόση σκέψη, διάθεση, κόπο, χρόνο και χρήμα καταναλώνει κανείς προκειμένου να ντυθεί και να καλλωπιστεί για να δώσει την περισσότερο επιθυμητή εμφάνιση και εικόνα όχι μόνο στον εαυτό του, αλλά και στους γύρω του, τότε μόνο θα καταλάβει και θα κατανοήσει το μεγαλείο της ενδυμασίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

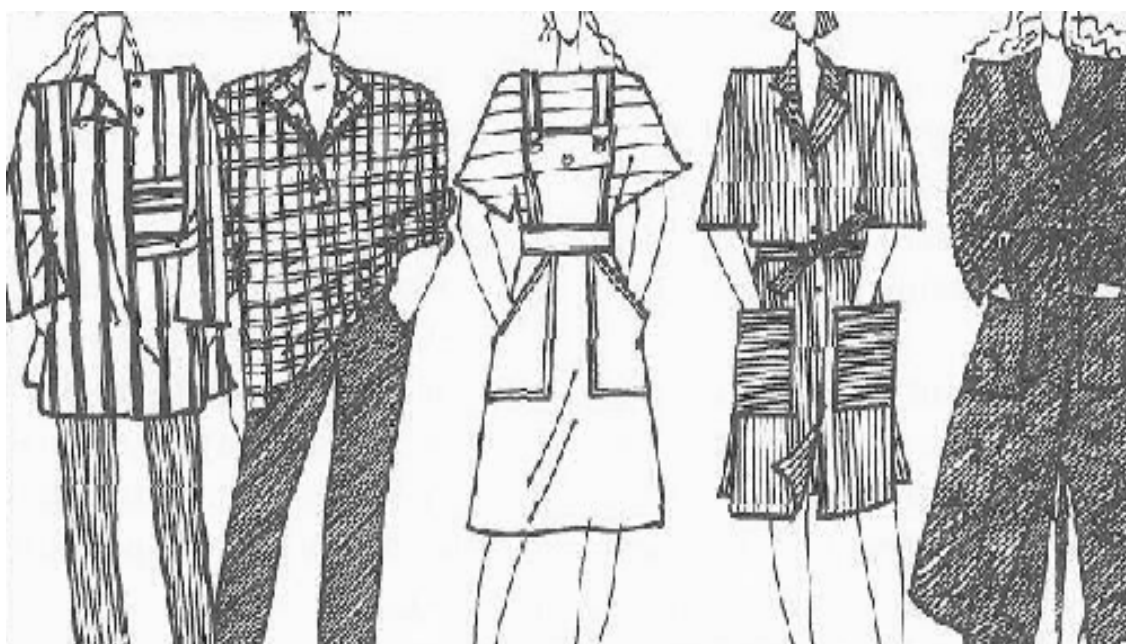
ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

Αγαπητέ/ή μαθητή/τρια,

Στο πλαίσιο της πτυχιακής μου μελέτης, με θέμα την παρουσίαση της ιστορικής εξέλιξης της ενδυμασίας και τη διδακτική της προσέγγιση στο μάθημα της Οικιακής Οικονομίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, η συμμετοχή σας στην παραπάνω έρευνα με την συμπλήρωση του παρακάτω ερωτηματολογίου, κρίνεται πολύ σημαντική. Οι απαντήσεις σας θα βοηθήσουν στην εξαγωγή αξιόπιστων συμπερασμάτων και οι ιδέες σας θα είναι χρήσιμες για την διατύπωση προτάσεων και τη βελτίωση του μαθήματος.

Σας παρακαλώ, διαβάστε προσεκτικά τις παρακάτω ερωτήσεις και σημειώσετε ένα (X) στο τετραγωνάκι που σας εκφράζει. Αξίζει να σημειωθεί ότι εξασφαλίζεται στο μέγιστο η ανωνυμία όλων των μαθητών που θα συμμετάσχουν στην έρευνα, καθώς δεν απαιτείται η καταγραφή του ονόματός σας.

Υ.Γ. Ας σημειωθεί ότι μέσα στον όρο ενδυμασία περιλαμβάνονται, εκτός από τα ρούχα, το μακιγιάζ, το χτένισμα, τα αξεσουάρ και τα κοσμήματα.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΦΥΛΟ: ☐ ΑΓΟΡΙ ☐ ΚΟΡΙΤΣΙ
ΗΛΙΚΙΑ:

1. Ακολουθείς τις τάσεις της μόδας;

☐ ΚΑΘΟΛΟΥ ☐ ΜΕΤΡΙΑ ☐ ΠΟΛΥ

2. Παρατηρείς το ντύσιμο των συμμαθητών σου;

☐ ΚΑΘΟΛΟΥ ☐ ΜΕΤΡΙΑ ☐ ΠΟΛΥ

3. Υιοθετείς το ντύσιμο των συμμαθητών σου;

☐ ΚΑΘΟΛΟΥ ☐ ΜΕΤΡΙΑ ☐ ΠΟΛΥ

4. Με τα ρούχα που φοράς επιδιώκεις να προβάλλεις το σώμα σου;

☐ ΚΑΘΟΛΟΥ ☐ ΜΕΤΡΙΑ ☐ ΠΟΛΥ

5. Με τα ρούχα που φοράς επιδιώκεις να προβάλλεις την προσωπικότητά σου;

☐ ΚΑΘΟΛΟΥ ☐ ΜΕΤΡΙΑ ☐ ΠΟΛΥ

6. Αφιερώνεις αρκετό χρόνο για να ετοιμαστείς πριν φύγεις για το σχολείο;

☐ ΚΑΘΟΛΟΥ ☐ ΜΕΤΡΙΑ ☐ ΠΟΛΥ

7. Πιστεύεις ότι το σχολείο δεν σου επιτρέπει να ντυθείς με τα ρούχα που θέλεις;

☐ ΚΑΘΟΛΟΥ ☐ ΜΕΤΡΙΑ ☐ ΠΟΛΥ

8. Θα σου άρεσε να φοράς μαθητική ποδιά ή στολή στο σχολείο;

☐ ΚΑΘΟΛΟΥ ☐ ΜΕΤΡΙΑ ☐ ΠΟΛΥ

9. Πιστεύεις ότι οι εργαζόμενοι πρέπει να ντύνονται ανάλογα με τις απαιτήσεις της δουλειάς τους;

☐ ΚΑΘΟΛΟΥ ☐ ΜΕΤΡΙΑ ☐ ΠΟΛΥ

10. Σου αρέσουν οι ελληνικές παραδοσιακές στολές; (π.χ. τσολιάς)

☐ ΚΑΘΟΛΟΥ ☐ ΜΕΤΡΙΑ ☐ ΠΟΛΥ

11. Οι διαφημίσεις της τηλεόρασης επηρεάζουν τις ενδυματολογικές σου επιλογές;

☐ ΚΑΘΟΛΟΥ ☐ ΜΕΤΡΙΑ ☐ ΠΟΛΥ

12. Με δεδομένο το γεγονός ότι η μόδα απασχολεί τους εφήβους και γενικότερα τον κόσμο, πιστεύεις ότι το μάθημα της Οικιακής Οικονομίας θα έπρεπε να δίνει περισσότερη βαρύτητα στην ενδυμασία;

☐ ΚΑΘΟΛΟΥ ☐ ΜΕΤΡΙΑ ☐ ΠΟΛΥ

13. Θα αγόραζες ένα ρούχο, ακόμα κι αν ξόδευες όλα σου τα χρήματα;

☐ ΚΑΘΟΛΟΥ ☐ ΜΕΤΡΙΑ ☐ ΠΟΛΥ

14. Συνηθίζεις να αγοράζεις ρούχα “φίρμας”;

☐ ΚΑΘΟΛΟΥ ☐ ΜΕΤΡΙΑ ☐ ΠΟΛΥ

15. Πιστεύεις ότι κάποιοι περίοδοι της μόδας αποτέλεσαν διαχρονικές πηγές έμπνευσης για νεότερες περιόδους; (π.χ. ethnic, gothic)

☐ ΚΑΘΟΛΟΥ ☐ ΜΕΤΡΙΑ ☐ ΠΟΛΥ

16. Με ποιο κριτήριο επιλέγεις ένα ρούχο που θα αγοράσεις από τα μαγαζιά;

	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΜΕΤΡΙΑ	ΠΟΛΥ
Προσωπικό γούστο			
Τιμή ρούχου			
Γνώμη μητέρας/ πατέρα			
Γνώμη φίλου/ φίλης			
Γνώμη πωλητή/ πωλήτριας			

17. Κατά τη γνώμη σου ποιος θα ήταν ο καλύτερος τρόπος διδασκαλίας του κεφαλαίου "ενδυμασία" στο πλαίσιο του μαθήματος της Οικιακής Οικονομίας;

	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΜΕΤΡΙΑ	ΠΟΛΥ
Χρήση εικόνων & βίντεο			
Χρήση μουσικής			
Χρήση διαφανειών			
Εκπαιδευτικές εκδρομές σε μουσεία			

18. Για ποιους λόγους νομίζεις ότι η ενδυμασία είναι σημαντική στη ζωή των ανθρώπων;

	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΜΕΤΡΙΑ	ΠΟΛΥ
Οικονομικοί λόγοι			
Κοινωνικοί λόγοι			
Συναισθηματικοί λόγοι			

19. Το αγαπημένο σου ένδυμα που θα επιθυμούσες να φοράς συνέχεια σε ποια από τις παρακάτω κατηγορίες εντάσσεται; Κύκλωσε το αντίστοιχο γράμμα.

- Α. Ρούχα (όπως μπλούζα, παντελόνι, πουκάμισο)
- Β. Παπούτσια (όπως αθλητικά, πέδιλα)
- Γ. Κοσμήματα (όπως βραχιόλι, δαχτυλίδι)
- Δ. Αξεσουάρ (όπως τσάντα, ζώνη, ρολόι)
- Ε. Άλλο....

Προϊστορία

Αδάμ και Εύα

Λίθινη εποχή

Εποχή του χαλκού
Λαοί Μέσης Ανατολής

Βαβυλώνα

Ασσυρία - Αρχιερέας, Βασιλιάς

Ασσυρία - Καθημερινός άνθρωπος, δικαστικός υπάλληλος, Ευγενής

Αίγυπτος – Βασιλιάς, Καθημερινοί άνθρωποι

Αίγυπτος – Ευγενείς, Βασίλισσα

Αίγυπτος – Αικαστικός Υπάλληλος, Βασιλιάς, Ακόλουθος

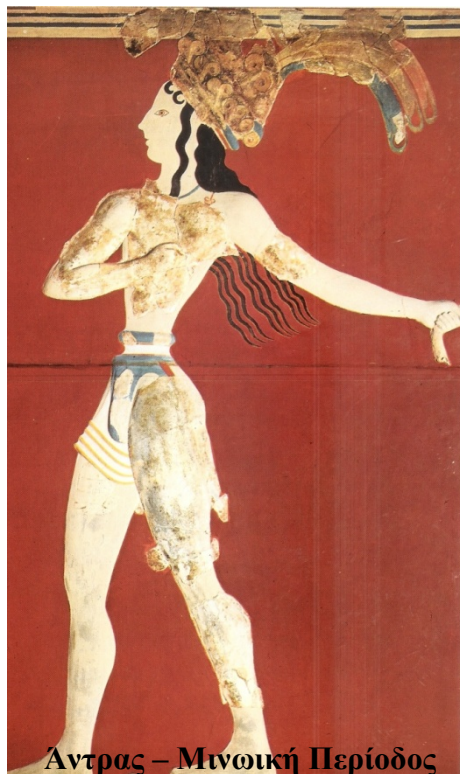

Περσία – Ευγενείς

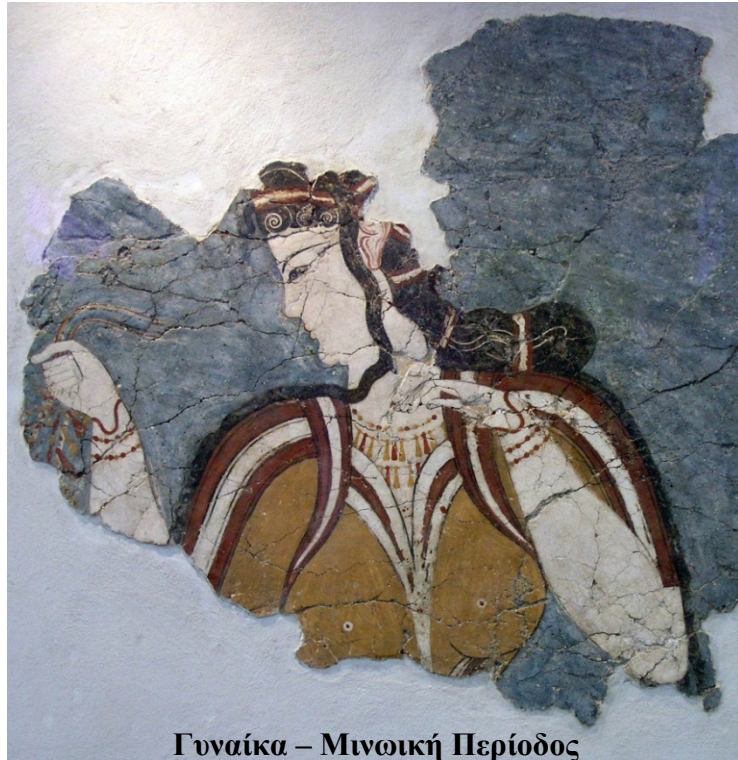

Περσία - Στρατιώτες, Ευγενής

Πολιτισμοί του Αιγαίου

Αντρας – Μινωική Περίοδος

Γυναίκα – Μινωική Περίοδος

Γυναίκες – Μινωική, Μυκηναϊκή περίοδος

Αρχαία Ελλάδα – Ιέρεια, Ευγενής

Αρχαία Ελλάδα – Στρατιώτες, Στρατηγοί

Αρχαία Ελλάδα - Νικητής Ολυμπιακών αγώνων, Τερέας του Ταχου, Βασιλιάς

Αρχαία Ελλάδα - Κατοικοί Υπαίθρου

Αρχαία Ρώμη

Αρχαία Ρώμη - Σημαιοφόρος, Στρατηγός

Αρχαία Ρώμη - Στρατιώτες

Ευγενής, Δούλα

Αρχαία Ρώμη - Ραβδούχος, Αυτοκράτορας, Ευγενής

Βυζάντιο - Μεσαίωνας

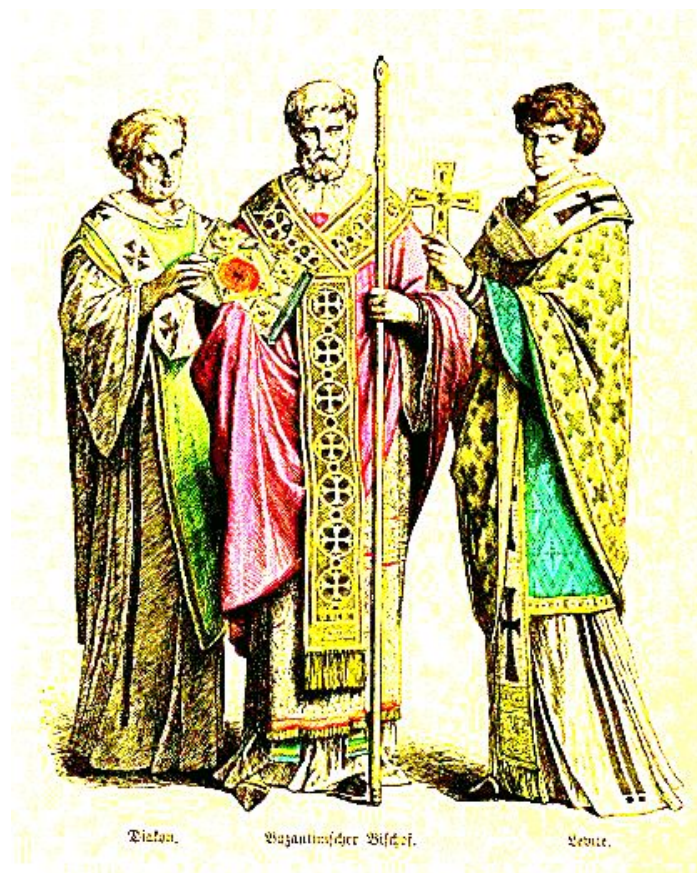
Ακόλουθος, Βυζαντινός Αυτοκράτορας

Υπηρέτρια, Βυζαντινή αυτοκράτειρα, Πριγκίπισσα

Στρατιώτης και Ανώτατος διοικητικός λειτουργός

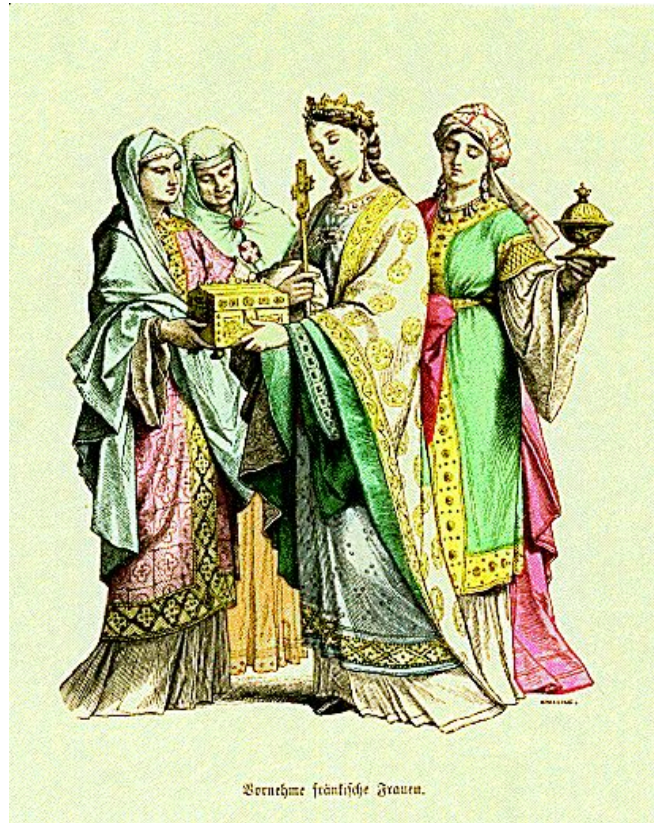
Διάκονος, Επίσκοπος, Λευίτης – Εκκλησιαστικός Λειτουργός

Φραγκισκανοί- Κυρίες, Καρλομάγνος

Φραγκισκανοί – Ρούχα Δικαστηρίου

Φραγκισκανοί Ευγενείς

Καλόγερος, Επίσκοπος, Ιερέας

Ιππότες και Στρατιώτες – Πρώτη Σταυροφορία

Καθημερινός άνθρωπος, Πλούσιος Εβραίος, Ιππότης

Γερμανός Ιππότης και Οικογένεια

Ιταλοί Λόγιοι, Γερμανίδα Γυναίκα μέσης Τάξης

1365, 1376 (Φόρεμα Μέσης Τάξης)

Ιταλίδα Γυναίκα, Ευγενής, Γυναίκα από τη Σιένα

Νεαρός Άνδρας, Ρωμαίος Γερουσιαστής, Βενετσιάνος Ευγενής

1460-1480

Αγγλία (1ο Τρίτο του 15ου αιώνα)

Γερμανοί Πολίτες

Αναγέννηση

Βενετσιάνος Γερουσιαστής και Ευγενής

Φοιτητές στην Πάδοβα (1583), Αγρότισσα Γυναίκα

Ρώσος Ευγενής, Πολωνός Ευγενής

17^{ος}–19^{ος} αι.

Αγγλος (1638-1640), Φλαμανδός (1640-1650)

Φόρεμα μέσης Τάξης στην Ολλανδία

Ευγενής, Υπάλληλος

Καθημερινό φόρεμα, Γυναίκα Σουλτάνου, Σουλτάνος, Χορεύτρια

Αυστρία (1728)

Französische Tracht 1780.

Γαλλία (1780)

Berlinerin 1796.

1797.

Γυναίκα από το Βερολίνο (1796), (1797)

(1818), (1819)

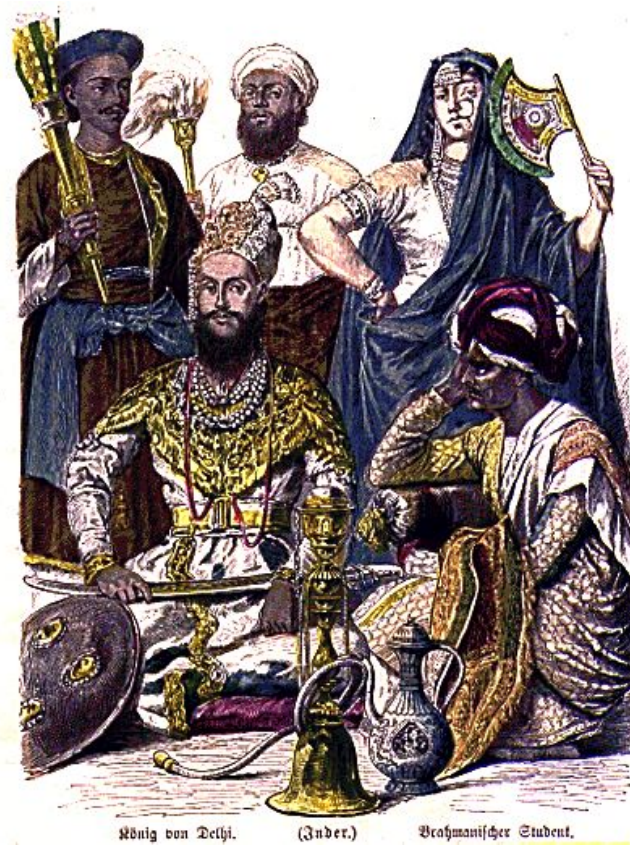
Ρούχα Ανώτερης Τάξης (1820-1825)

Βαλένθια, Γρανάδα

Πρίγκιπας Λιβάνου, Μουσουλμάνος της Δαμασκού

Ινδία – Βασιλιάς του Δελχί, Βραχμάνος Φοιτητής

Κούρδη Γυναίκα, Πρέβεζα, Χίος

Σκόδρα, Αδριανούπολη, Θεσσαλονίκη

Μοναστήρι, Θεσσαλία

Θιβετιανή Γυναίκα και Κορίτσι

Βουδιστής Καλόγερος, Βασιλιάς και Βασίλισσα από το Σιάμ

Männer aus dem Veste.

Ιαπωνία – Καθημερινοί Άνθρωποι

Ruhigende Mädchen.

Oberrichterliche Person.

Ιαπωνία - Γυναίκες Μουσικοί, Αρχές

20^{ος} αιώνας

Αρχές 20^{ου} αι.

1900 - 1910

ASCOT RACES; MOURNING FOR KING EDWARD 1910

1910

1910 - 1920

Drawing by Marcell Dudovitch 1913

1913

1920s women's fashion illustrated by Irina V. Ivanova

www.artdesignivanova.com

1920 - 1930

1920

1922

1924

1930 - 1940

1930

1931

1933

1940 - 1950

1940

1942

1945

1950s women's fashion illustrated by Irina V. Ivanova

www.artdesignivanova.com

1950 -1960

1950

1950

1953

1960 - 1970

1960

1961

1963

1970 - 1980

1970

1972

1973

1975

1900s women's fashion illustrated by Irina V. Ivanova

www.artdesignivanova.com

1980 - 1990

1980

1984

1990 - 2000

1990

1992

1997

2002

2005

2009

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Αποστολόπουλος, Κ., Γεωργιτσογιάννη, Ε., Κανέλλου, Α., Σαϊτη Α., Σδράλη Δ., Τριάδη Δ., (2004). *Οικιακή Οικονομία για την Α' τάξη του Γυμνασίου*, Βιβλίο Μαθητή. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Αποστολόπουλος, Κ., Γεωργιτσογιάννη, Ε., Κανέλλου, Α., Σαϊτη Α., Σδράλη Δ., Τριάδη Δ., (2004). *Οικιακή Οικονομία για την Α' τάξη του Γυμνασίου*, Τετράδιο Εργασιών. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Αποστολόπουλος, Κ., Γεωργιτσογιάννη, Ε., Κανέλλου, Α., Σαϊτη Α., Σδράλη Δ., Τριάδη Δ., (2004). *Οικιακή Οικονομία για την Α' τάξη του Γυμνασίου*, Εργαστηριακός Οδηγός. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Αποστολόπουλος, Κ., Γεωργιτσογιάννη Ε., Ζαμπέλας, Α., Ματάλα Λ. Α., Σδράλη Δ., Χονδρογιάννης Γ., (2004). *Οικιακή Οικονομία για την Α' τάξη του Γυμνασίου*, Βιβλίο Καθηγητή. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
- Βαροπούλου, Ε. & Ζαρίφης, Δ. (2005). *Ιστορία Ενδυμασίας II*. Αθήνα: ΟΕΔΒ, Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- Γεωργίου, Φ. (2001). *Σχολικό Βοήθημα του μαθήματος της Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας για την Α' τάξη Γυμνασίου*. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλα.
- Γεωργιτσογιάννη, Ε. Ν. (2001). *Στοιχεία Ενδυματολογίας*. Αθήνα: Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο.
- Γεωργιτσογιάννη, Ε. Ν. (2004). *Ιστορία Ενδυμασίας I*. Αθήνα: ΟΕΔΒ, Εκδόσεις Λιβάνη.
- Γιαννακοπούλου, Ε. (1994). *Η πληροφορική στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα (2000). Τόμος 23^{ος}.
- Κουκουλές Φ. (1948) *Περί τα βυζαντινά φορέματα, Βυζαντινών βίος και πολιτισμός*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Κουλούρη, Χ. (2002). 'Η «γλώσσα» της μόδας'. Αθήνα: Εφημερίδα Το Βήμα.
- Κουνενάκη Π. (2000). 'Ελληνικές ενδυμασίες'. Αθήνα: Εφημερίδα Η καθημερινή.
- Κουτρούμπα, Κ. (2001). *Οι Ενότητες με Ιστορικό Περιεχόμενο στα Νέα Εγχειρίδια της Οικιακής Οικονομίας*, Παιδαγωγικός Λόγος.
- Κουτρούμπα, Κ. (2004). *Διδακτική, Εφαρμογή στη Σύγχρονη Οικιακή Οικονομία*. Αθήνα. Εκδόσεις Σταμούλης.
- Λαγάκου, Ν. Β. (1998). *Η ενδυμασία διαμέσου των αιώνων*. Αθήνα- Γιάννενα: Εκδόσεις Δωδώνη.
- Παπαϊωάννου, Α. (2007). *Σχολικό Βοήθημα του μαθήματος της Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας για την Α' τάξη Γυμνασίου*. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας.
- Παπαϊωάννου, Ι. (1981). *Ελληνικές φορεσιές*. Αθήνα: Εκδόσεις Κυριακίδης Β.
- Πρακτικά επιστημονικής ημερίδας (2001). *Το Ανθρώπινο Περιβάλλον στο Επίκεντρο του Γνωστικού Ενδιαφέροντος της Σύγχρονης Επιστήμης της Οικιακής Οικονομίας*. Αθήνα: Επιμέλεια Έκδοσης Κωνσταντίνα Κουτρούμπα.
- Προβατάρη, Σ. Β. (2006). *Σεμινάριο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου για την Επιμόρφωση Στελεχών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και Εκπαιδευτικών στο Δ.Ε.Π.Π.Σ, τα Α.Π.Σ και το Νέο Διδακτικό Υλικό*.
- Σκουλιδάκης, Γ. (1996). 'Θα είμαστε για πάντα στη μόδα;'. Αθήνα: Περιοδικό Μόδα.
- Χαραμπόπουλος, Ι. (1980). *Γενική Παιδαγωγική*. Αθήνα.

Ξενογλώσση

- Abrahams, E. B. (2009). *Greek Dress: A study of the Costumes Worn in Ancient Greece, From Pre- Hellenic Times to the Hellenistic Age (1908)*. London: Cornell University Library.
- Baldwin E., Longhurst B., Macrackeu S., Ogborn M., Smith G., (2004). *Introducing Cultural Studies*. England: Pearson Education Ltd.
- Boucher, F. (1996). *Histoire du Costume en Occident des Origines a nos Jours*. Paris: Flammarion.
- Byrde, P. (1992). *Nineteenth Century Fashion*. London: Batsford.
- Carter, E. (1975). *20th Century Fashion*. London: Eyre Methuen Ltd.
- Ewing, E. (1974). *History of 20th Century Fashion*. London: Batsford Ltd.
- Ebele, H. (1996). *Ιστορία της ενδυμασίας, σειρά: Βιβλιοθήκη του Ενδυματολόγου-Σχεδιαστή μόδας*. Αθήνα: Ευρωπαϊκές Τεχνολογικές Εκδόσεις.
- Hope, T. (1962). *Costumes of the Greeks and Romans (formerly titled: Costume of the Ancient)*. New York: Dover Publications.
- Houston, M. G. (1947). *Ancient Greek, Roman and Byzantine Costume & Decoration (Her a technical history of costume)*. London: A. & C. Black.
- Houston, M. G. (2002). *Ancient Egyptian, Mesopotamian & Persian Costumes*. London: Dover Publications.
- Ivo S., (2006). *Bags*. Amsterdam: Pepin Press.
- Jeffreys, E. (2006). *Byzantine Style and Civilization*. UK: Cambridge University Press.
- Johnson, M. (1965). *Ancient Greek Dress*. Chicago: Argonaut.
- Kalamara, P. (1997). «*Le systeme vestimentaire a Byzance du IV e jusqu' alla fin du XL e siècle*». Lille: Presses Universitaires du Septentrion.
- Llewellyn- Jones, L. (2002). *Women's Dress in the Ancient Greek World (Classical Press of Wales)*. London: Gerald Duckworth & Company.
- MacDowell, D. M. (1986). *Sparta Law*. Edinburgh: Scottish Academic Press.
- Morley, J. (2004). *Η μόδα μέσα στους αιώνες (μετάφραση: Λαμπρινίδου E.)*. Αθήνα: Εκδόσεις Μοντέρνοι Καιροί.
- Myres, J. L. (1950). *Minoan Dress*. London: Man.
- Nunn, J. (2000). *Fashion in Costume 1200- 2000*. London: The Herbert Press.
- Payne B., Winakor G., Farrell- Beck J., (2000). *The History of Costume (μετάφραση: Παγίδα, Ρούντυ*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων.
- Peacock, J. (1997). *The 1950's*. London: Thames and Hudson Ltd.
- Peacock, J. (1994). *20th Century Fashion the Complete Sourcebook*. London: Thames and Hudson Ltd.
- Pekridou G. A., (1993). *Η Μόδα στην Αρχαία Ελλάδα (μετάφραση: Γεωργοβασίλης Δ. Γ. & Pfreimter M.)*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδήμα.
- Sebesta, L. J. & Bonfante, L. (2001). *World of Roman Costume (Wisconsin Studies in Classics)*. USA: University of Wisconsin Press.
- Smith Moyr, J. (2008). *Ancient Greek Female Costume*. USA: Bibliolife
- Tierney, T. (1999). *Ancient Egyptian Fashions*. USA: Dover Publications.
- Tierney, T. (2001). *Empire Fashions*. USA: Dover Publications.
- Hornberger, M., Hermeling H., Eberle H. (1996). *Ιστορία της ενδυμασίας (μετάφραση: Βλασταράκης B.)*. Αθήνα: Ευρωπαϊκές Τεχνολογικές Εκδόσεις.

Ηλεκτρονική

- www.stylewatch.com
- www.impantokratoros.gr/a087C68D.el.aspx
- www.costumeandtime.gr
- www.fashion-era.com
- www.artdesignfashion.com
- www.angelfire.com.il2/lisawebworld/fashiondatabase.html
- www.teacheroz.com/fashionhistory.htm
- www.cwu.edu/~robinsos/ppages/resources/Costume_History/renaissanca.htm
- www.zeroland.co.nz/costume.html
- <http://bhowc.wordpress.com>
- <http://dide.ach.sch.gr/oikiakioikonomia/oikiaki.htm>
- www.culture.gr
- www.filestube.com/c/costume+history
- www.costumes.org/hostiry/100pages/timalinepages/timeline.htm
- www.siu.edu/COSTUMES/COSTUME1_INDEX.HTML
- www.costumepage.org
- www.fashion.com